Regionala Hunedoara-Deva

TRĂIASCĂ 1 MAI, ZIUA SOLIDARITĂȚII INTERNAȚIONALE A CELOR CE MUNCESC!

Proletari din toate țările, uniți-vă!

GAZETA LITERARĂ

Anul XI Nr. 18 (528) Joi 30 aprilie 1964 — ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ — 8 pagini 50 bani

pag. 3 **Versuri de MIHAI BENIUC**

pag. 8 **MARIO DE MICHELI** Expoziția retrospectivă Renato Guttuso

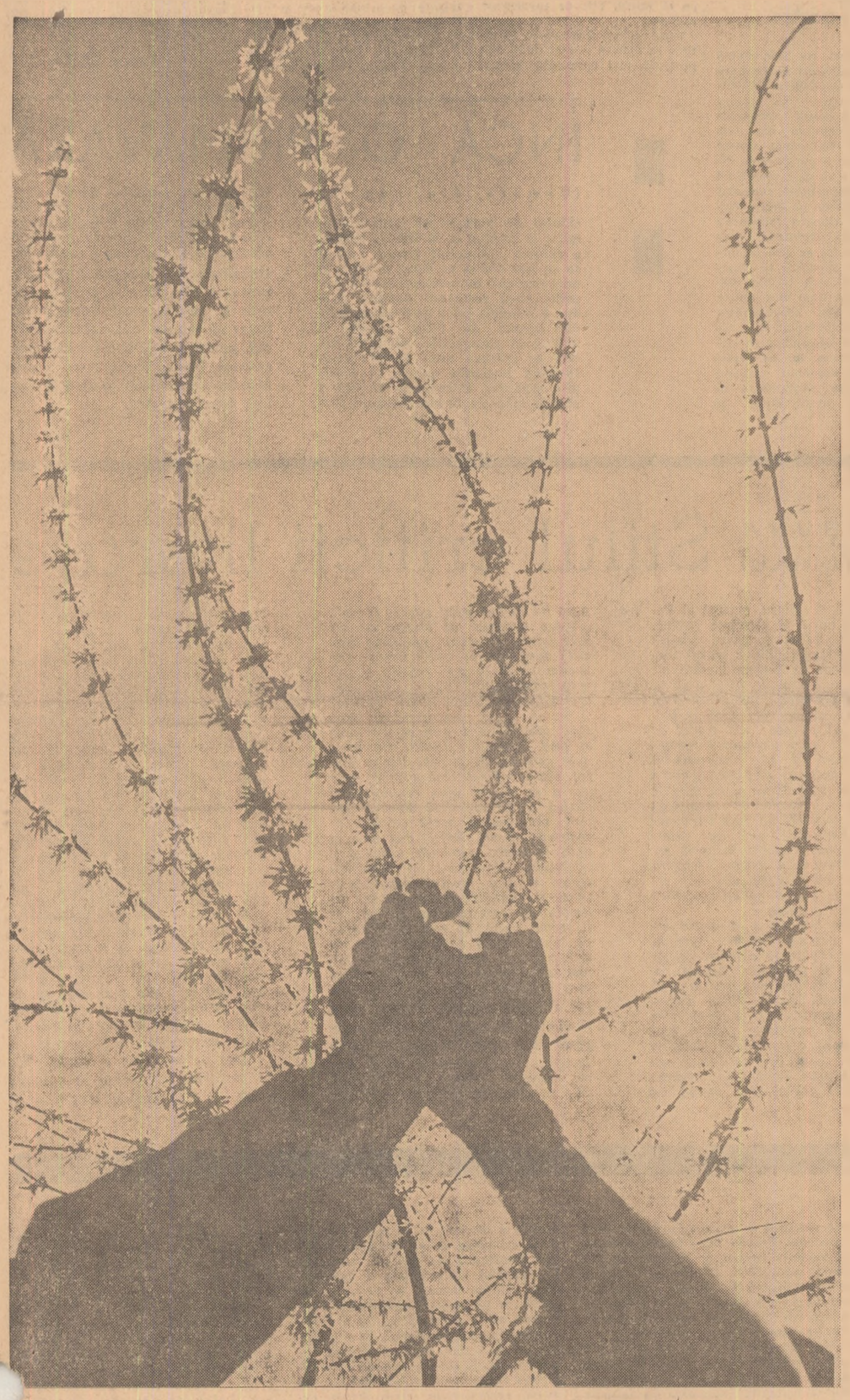

Fotografia : ION MICLEA

Parada florilor...

Cu mîinile noastre de dulgher și de zidar încercat
am întinerit bătrînul București, l-am înfrumusețat,
i-am pus în obraz căldură și culoare ;
priviți-l : fiecare casă e o floare !

Și toate aceste grațioase și delicate flori,
cîntîndu-ne din trîmbițele roșiilor zori,
s-au așezat într-o nesfîrșită coloană de defilare
și te aștepți să pornească, bătînd tot mai tare,

cu pas solemn, de paradă, piciorul.
Iată, pornesc ! Acum defilează prin fața tribunii,
se aud aplauze : parada prezintă onorul
cu arme de trandafiri și de petunii !

Constantin NISIPEANU

pag. 4-5 *Ion Lăncrănjan: „Ploaia de la miezul nopții"*

pag. 5 *Horváth István: Versuri*

pag. 3 *Al. Simion: „Pregătire" (fragment de roman)*

încă o primăvară

CARNET DE SCRIITOR

Încă o primăvară izbucnind cu toate florile, cîntecele și poezia ei... Va izbuti vreodată înțelepciunea să tălmăcească gîndirii umane, de ce drumul eliptic în scară suitoare spre minunatul solstițiu, de ce drumul acesta reîntîlnește, an de an, același mare avînt de pe urma căruia, pe rotunjimea stropului nostru de humă planetară, se redimensionează cu forțe noi minunea vieții universale numită primăvară ?

De douăzeci de ani încoace, fiecare primăvară, în patria noastră, e și mai frumoasă, e și mai aducătoare de bucurii.

Mărturisim că mintea noastră abia cuprinde un arc de zare din legile pe care cu strășnicie astronomică le împlinește natura. Minunea fiecărei împrimăvărări înălțind din nămolul dezghețat și stelele florilor ce-și răspîndesc mireasma dulce și smaragdul firului verde pe care se va legăna spicul de aur dătător de pîine, a fost prilej de tulburătoare meditație ori de cîte ori omul a vrut să înțeleagă rostul frumuseții și tainele firii. În conștiința socială această înțelegere caldă o numim vis de mai-bine, înaintare către o organizare a vieții mai înaltă.

Se apropie marea sărbătoare a poporului romîn — aniversarea a două decenii de la Eliberarea patriei. Urmînd cu deplină încredere, cu nedezmințită dragoste drumul marxist-leninist pe care îl călăuzește Partidul Muncitoresc Romîn în frunte cu Comitetul său central, drum ce duce spre înflorirea nestingherită a vieții, poporul nostru înfăptuiește astăzi minuni în economie, în domeniul social, în cultură, aducînd totodată o contribuție din cele mai prețioase la apărarea și consolidarea păcii în lumea întreagă. Toți oamenii muncii din patria noastră iau parte cu înflăcărare la acest splendid efort.

Odinioară erau mai puțini la număr cei cărora lupta pentru existență le îngăduia să și gîndească biruința asupra frigurosului întuneric. Condițiile materiale, impuse de cei avuți, celor ce sufereau, drept legi universale, frînau îndrăznețul asalt al gîndurilor omenești către un zbor eliberator. Azi participăm cu totul altfel la sărbătorescul ritual al primăverii — la care, după atîtea jertfe grele din trecut, participăm cu toată strădania noastră vie de pace, de progres, de însuflețire creatoare, cu toată satisfacția realizărilor obișnuite. Iată larga semnificație a cîntecului pe care îl cîntăm azi, cîntecul de 1 Mai, ziua solidarității internaționale a tuturor celor ce muncesc.

Precum florile care, transmutînd lumina soarelui, fac să propășească viața, tot astfel se înalță și flamurile popoarelor dornice să aducă împlinirea unei vieți mai bune pe pămînt. Azi primăvara nu este numai o constelație de petale și triluri de privighetori — ci anotimpul cîntecelor de biruință ale mulțimilor, care sfarmă cătușele sclaviei și restabilesc pe întinsul globului demnitatea omului. E marea înflorire a progresului popoarelor, a victoriilor luptei lor pentru libertate, pace și socialism.

Primăvara omenirii, comunismul ni se înfățișează nu numai ca izbînda luminii împotriva întunecatelor vremuri de altă dată ; e și

Adrian MANIU

(Continuare în pagina 2)

TUDOR ARGHEZI

Romanță de Mai

Văzîndu-te plecată pe carte sau pe ac,
Gingașe copilandră, la casa din dantele,
De cîte ori pornisem șovăitor să-ți fac
Mărturisirea mută-a neliniștilor mele !

Apropiindu-mi umbra de frunza ruginită
A pomilor de aur cu ciucuri de azur
Și cu ciorchinii-n streașini, simțeam o nesfîrșită
Nevoie, cartea, acul și ghemul să le fur,
Ca să te uiți la lucru și slovă mai puțin.

Căutătura numai de-o clipă dimineața
Nu mi-e deajuns, cu toate că gîndul tău senin
Cu zîmbetul lui fraged îmi îmblînzește viața.

Îți pregătisem parcă și-un cîntec în neștire
Pe cînd suna cavalul departe, dintre Alpi,
Opriți ca niște cîrduri, în șir, de coviltire.
Și se jucau în aer, pe sus, vulturii albi.

Dar ajungînd în dreptul ferestrei cu glicine
Mă încerca mustrarea căderii în ispită,
Că iar a fost lumină o noapte-n geam la tine
Și-am mai pierdut o noapte întreagă nedormită.

Fribourg, 1906

CONSTRUCȚII DE IERI, DE AZI ȘI DE MÎINE

DIALOG

— Arhitect HORIA MAICU

— HORIA LOVINESCU

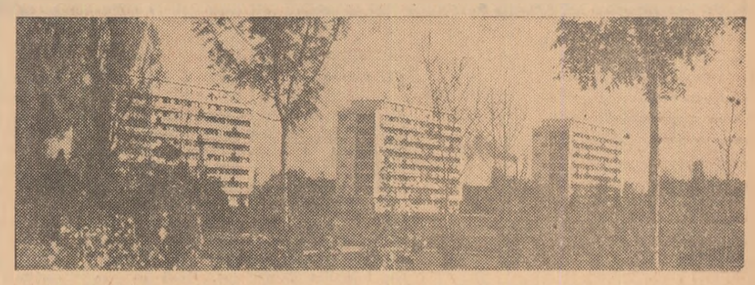

HORIA LOVINESCU : Trebuie să vă mărturisesc că am fost destul de nedumerit cînd mi s-a propus să fiu interlocutorul dvs. în discuția de astăzi. Dar socoteala redacției nu este lipsită de subtilitate. Deseori o discuție de la profan la specialist este mai interesantă decît de la specialist la specialist.

Cred că nu există intelectual care să nu „păcătuiască" și să nu fi fost preocupat cît de cît de idei de arhitectură și urbanistică. Eu am o idee fixă, de pildă. Îmi place să-mi imaginez Bulevardul Aviatorilor păstrînd actuala „Statuie a aviatorilor" pe locul ei și dominat în „Piața aviatorilor" de o reproducere uriașă a Păsării Măiestre a lui Brîncuși.

HORIA MAICU : Da, reproducerea Păsării Măiestre a lui Brîncuși poate fi foarte interesantă la valoarea unei copii. Noi am făcut o propunere. În Parcul Herăstrău, pe marea pajiște care coboară spre lac, să așezăm în suită Coloana, Poarta sărutului și Masa tăcerii.

HORIA LOVINESCU : Am văzut la Muzeul din Constanța o sală destul de modestă în care sînt expuși și mici idoli. În una din vitrine exista un cuplu de idoli, o femeie și un bărbat. Desigur acest cuplu reprezenta un simbol al fecundității. Ceea ce mi s-a părut extraordinar era însă idolul. Lucrat foarte otova, foarte schematic, el stă cu picioarele desfăcute, cu capul sprijinit în mîini în poziția clasică a Gînditorului (mă gîndesc la Michelangelo), ceea ce n-am văzut niciodată la o statuetă primitivă. E mai puțin un idol decît omul care începe să gîndească și, deși de proporții minuscule, statueta comunică o teribilă senzație de neliniște în fața misterelor vieții nedescifrate încă. Dacă s-ar prelua la o reproducere mărită, efectul ar fi formidabil. Ce frumos l-ar sta cu fața la mare !

Dar să revenim la arhitectură. Și cum această discuție

(Continuare în pagina 6)

INVENȚIA EPICĂ

PUNCTE DE VEDERE

Nu știu de ce neprevăzutul nu mai exercită aceeași fascinație asupra scriitorilor. Prin neprevăzut nu înțeleg neapărat senzaționalul și nu mă ocup acum de literatura întîmplărilor extraordinare sau de procedeele de insuflare a groazei, prin prezentarea ororilor. Mă refer de fapt la rolul invenției epice, în genere, în creația realistă, rol care apare uneori diminuat în proza contemporană. Să fie de vină creditul tot mai mare acordat autenticității ? Se manifestă în opere de seamă o nepăsare față de subiect, față de ordonarea observațiilor desprinse direct din viață. Cel puțin în aparență. Dar nu antiteza între elementul documentar, de mărturie și ficțiunea narativă (o antiteză nu întotdeauna categorică) constituie mobilul însemnărilor de față.

Este adevărat că pentru romanul romînesc, cimentat abia între cele două războaie mondiale, fabulația epică nu a fost trăsătura cea mai izbitoare. Prozatorii proeminenți, deschizători de pîrtii, solicită admirația fie prin forța lirică a evocării, fie prin violența confesiunii, circumscrisă cîteodată la o experiență personală, sau prin pătrunderea analitică a unor psihologii specifice.

Asistăm la o nouă etapă de înflorire a romanului în anii socialismului. Mutațiile survenite în tematică, în preocupările de ordin etic și estetic ale scriitorilor — mutații determinate de transformările revoluționare — și totodată preluarea creatoare a unor tradiții din proza trecutului impun o resuscitare și a discuției despre arta narativă.

Prea sumar vorbim de pildă despre virtuțile subiectului în proză. Uităm că noutatea unei cărți depinde și de datele neașteptate, originale ale structurii sale narative. Repartizată la capitolul tehnica istorisirii, bogăția invenției epice a scriitorului abia dacă este consemnată într-o propoziție de cronicile literare, analiza fiind amînată pentru alte ocazii, cînd spațiul va permite detalierea observațiilor. Dacă la lectura unui roman după primele pagini poți indica aproape cu exactitate desfășurarea lui ulterioară și poți face pronosticuri asupra deznodămîntului, cu minime șanse de infirmare — această constatare nu influențează uneori în nici un fel deposiția criticului. Oare impresia de monotonie și uniformitate pe care o stîrnesc o serie de romane, inspirate totuși de teme importante, nu se explică și prin funcția redusă pe care o atribuie imprevizibilului în literatură ? O discuție ar scoate probabil la iveală prejudecăți, puncte de vedere înguste, rigide și argumentele le-ar putea elimina. Încerc de aceea să angajez un dialog, răspunzînd la unele întrebări insidioase (deși discuția se poartă în jurul neprevăzutului, ele sînt lesne de anticipat, au și fost formulate tangențial în decursul unor polemici între prozatori). Așadar să începem :

— Cele mai bune construcții epice sînt cele polițiste ?

— Este întrebarea elementară. Ea se bizuie pe următorul raționament : de îndată ce povestirile care propun dezlegarea unei enigme și arată abilitatea detectivilor în urmărirea criminalului aglomerează elementele-surpri-

S. DAMIAN

(Continuare în pagina 2)

PE SCURT DESPRE CARȚI

IOANA POSTELNICU: „Plecarea Vlașinilor"

Puțin explorate literar pînă acum, mediul și epoca la care se referă romanul Ioanei Postelnicu **Neamul Vlașinilor** ne apar inedite, dar nu străine, căci autoarea are darul de a se mișca cu o familiaritate stăpînită și îndiosată printre pitoreștii păstori valahi din vremea Mariei Tereza. E vorba de dramatica poveste a prăbușirii unei lumi, de destrămarea unor rînduieli vechi, păstorești. În munții Vlașinilor (nume dat valahilor strămutați în sudul Ardealului) domnește legea dură și dreaptă a străvechii obști patriarhale, în fața căreia toți sînt egali, greavul (conducătorul) neavînd decît investitura de încredere, pe care comunitatea i-o poate retrage oricînd. Oamenii înălțimilor trăiesc parcă afară din vreme, într-o scurgere de veacuri, în care transformările sînt imperceptibile. Contactul cu „lumea civilizată" care înregistrează acut vremelnicia lucrurilor, a oamenilor, a patimilor, ambițiilor înșelătoare, a destrămare — se face rareori și din nevoie. Interese complicate (ale împărătesei, ale papalității, ale breslelor sașilor sibieni) amenință să disloce însă vechile rînduieli. Pentru munții pe care au păstorit din începuturi ei vor trebui să plătească arendă, să îndeplinească corvezi, să suporte întreținerea armatei imperiale, să primească legea nouă a bisericii unite. Un singur om al obștei, Nicolae Branga, e atras de mirajul puterii și averii, de ambiția de a deveni o forță în lumea nouă. Evoluția lui Branga constituie incontestabil aspectul cel mai convingător al romanului. Instinctul aliat cu luciditatea îl ajută pe acesta să cîștige încrederea ciobanilor atît de copilărește puri, încît nu pot percepe rău decît ca pe o forță exterioară lor. Ei nu cunosc suspiciunea, și doar ultima trădare din pricina căreia sînt înconjurați de puteri imperiale travestite în ciobani iar greavul Alexa Banu e prins și tras pe roată, îi trezește la realitate.

Scriitoarea încearcă să înfățișeze medii variate, satul de munte, lumea sfruntită a orașului, hanurile cosmopolite, tîrgurile sterocilite ale Munteniei, datinile cărăușești și negustorești, haiducii etc. Nu în toate însă se mișcă la fel de liber. Sugestivă e impresia de ciclu natural imperturbabil, cu oameni supuși unor imperative nediscutabile (ciclul plecării sau întoarcerii turmelor, ciclul dragostei, ciclul familiei etc.). Efectele sînt însă estompate de lirismul comentariilor. De aici și relativa liniaritate a personajelor caracterizate pe o dominantă unică, fără nuanțe intermediare. Astfel, aparența monolitică a obștei implică și insuficienta individualizare a oamenilor. În plus, într-o bună parte a romanului, un stil încărcat, edulcorat, desuet, în tradiția literaturii pastorale minore.

Sînt în carte cîteva bune tablouri de epocă: hanul, abatorul, tîrgul, viața privată a unei familii din înalta burghezie săsească. Dar tot aici ai foarte des și impresia că o conștiincioasă documentare istorică a fost doar ilustrată literar. Siluetele umane sînt pînă la urmă numai întruchipări sumare ale unor idei și intenții prea explicite.

Admițînd convențiile genului istoric, care nu-și face probleme mari din analiza psihologică și operează cu categorii etice și sociale distincte (cel puțin în una din formulele sale), trebuie să remarcăm că aici totul se subordonează intenției de a evoca dramele strămbților eroici, ca un memento pentru urmași, ceea ce autoarea a izbutit în multe din paginile cărții sale.

M. P.

O utilă apariție editorială

De curînd, Editura științifică a oferit o amplă prezentare bibliografică a presei P.C.R. și a organizațiilor sale de masă din perioada cuprinsă între anii 1921—1944. Cele aproximativ 500 de publicații înserate în volum — cîte au fost pînă în prezent identificate — ilustrează elocvent deosebita capacitate politică și organizatorică a partidului nostru, care, pe o distanță de mai bine de două decenii, în circumstanțele unei nemaiîntîlnite prigoane, a reușit să întărească legăturile cu oamenii muncii.

Greutățile întocmirii unei atari prezentări bibliografice sînt legate nu numai de marele volum de muncă reclamat, dar, în special, de lipsa unor colecții complete chiar și pentru periodicele legale și, cu atît mai dificilă este sarcina cercetării presei ilegale care a apărut și a fost difuzată în condiții extrem de vitrege. În ciuda acestor obstacole, cercetătorii Titu Georgescu și Mircea Ioanid au reușit să prezinte — urmărind aparițiile nu numai cronologic, dar și în dispunerea lor geografică — peisajul publicisticii comuniste legale și ilegale din perioada interbelică, oferind un util instrument de lucru nu numai cercetătorului de istorie și științe sociale, dar și istoricului literar.

După antologia Ilenei Vrancea, prezenta lucrare facilitează investigarea științifică a presei literare de stînga (**Bluze albastre, Reporter, Manifest, Korunk, Era nouă** ș.a.) care s-a făcut purtătorul de cuvînt al partidului nostru în cele mai stringente probleme și din domeniul cultural. Fără a constitui o carență a acestei lucrări bibliografice, totuși, ea ar fi cîștigat în utilitate prin menționarea — acolo unde era posibil — în cadrul scurtelor prezentări consacrate publicațiilor înserate, a principalelor colaboratori.

Și în perspectiva întocmirii unei ample bibliografii a presei românești (unica lucrare rămînînd încă, cu binecunoscutele-i lipsuri, **Istoria presei românești** alcătuită de N. Iorga și adusă cu principalele informații pînă la începutul secolului nostru) volumul **Presa P.C.R. și a organizațiilor sale de masă (1921—1944)** constituie, indiscutabil, o lucrare prețioasă care trebuie salutată ca atare.

V. A.

CALEIDOSCOP

ANUL SHAKESPEARE

Festivitate la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu"

La Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" a avut loc vineri 24 aprilie un festival Shakespeare organizat de Uniunea Scriitorilor din R.P. Română, cu prilejul împlinirii a 400 de ani de la nașterea genialului dramaturg englez. Au fost de față scriitori, critici literari și un numeros public.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de acad. Mihai Beniuc. Dramaturgul Horia Lovinescu a vorbit despre semnificația operei lui William Shakespeare. Tanți Cocea, Fory Eterle, Septimiu Sever, artiști emeriți, și actorii Mitzura Arghezi, Val Săndulescu și Ludovic Antal au citit fragmente din o-opera scriitorului în traducerile lui Mihail Eminescu, Mihail Sebastian, Cicerone Theodorescu, Tudor Vianu, Mihnea Gheorghiu, Ion Frunzetti și N. Argintescu-Amza.

În numărul viitor vom publica textul prescurtat al conferinței lui Horia Lovinescu.

Expoziție Shakespeare

Luni, 27 aprilie, în sala de expoziții a Bibliotecii Academiei R.P.R. s-a deschis expoziția „Shakespeare". În cuvîntul de deschidere, academicianul Tudor Vianu a arătat că actualitatea nemuritorului reprezentant spiritual al Renașterii engleze constă în profundul umanism al scrierilor sale, în imensa sa capacitate de pătrundere a destinelor omenești, pe care le-a înfățișat cu o inegalabilă forță creatoare, în opere de o mare adîncime filozofică și artistică.

Pe lîngă ediții de o deosebită valoare, toate aparținînd bogatului fond de cărți al Bibliotecii Academiei, expoziția cuprinde numeroase reproduceri după vechi litografii, înfățișînd aspecte din viața societății engleze din secolul al XVI-lea, căreia Shakespeare i-a fost marele ei contemporan. O altă serie de reproduceri, înfățișează scene din spectacole teatrale celebre, cu mari actori ca David Garrick, Edmund Kean, Mrs Yates și Pritchard, interpreți care prin excepționalul lor talent au impus, din nou, în conștiința lumii, geniul lui Shakespeare, după ce, îndată după moarte, opera sa a trecut printr-un nedrept con de umbră. Tiluri apărute în toate limbile, afișe ale turor teatrelor lumii, care i-au jucat de-a lungul timpurilor piesele, ilustrează bogat forța de tradiere a comorilor spirituale pe care le-a dăruit omenirii William Shakespeare. Printre exponate figurează și vechi ediții ale unor opere muzicale, de asemeni nemuritoare, inspirate de universul shakespearian: un Othello de Rossini și altul de Verdi, Macbeth de Straus etc.

Cu firească emoție, vizitatorul ia cunoștință de fotografii înfățișînd scene din spectacole cu piesele lui Shakespeare, interpretate de eminenți înaintași ai artei noastre dramatice, ca Ion Brezeanu, Grigore Manolescu. Aristide Demetriad, Marioara Zimniceanu ș. a. Grigore Manolescu este și autorul unei traduceri în manuscris a lui Hamlet. Într-un manuscris, de o deosebită valoare, expus cu acest prilej, recunoaștem măruntele slove eminesciene, care transpun în melodioasa limbă a marelui nostru poet, frumusețile Sonetului 27. Alt manuscris aparține lui Topîrceanu și reprezintă o versiune a acestuia la Visul unei nopți de vară.

Alături de traduceri de început (să citîm de pildă pe cea a căpitanului S. Stoica, „Iulie Cezar" datînd din 1844, și avînd pe foaia de titlu specificarea „în tipografia lui Eliade") sau mai noi, toate demonstrînd încercarea constantă de a înlesni cititorului român cunoașterea operei marelui scriitor englez, o deosebită pondere o au edițiile tipărite în anii noștri. Acestea însumează impresionantul tiraj de 513.000 de exemplare și sînt o vie ilustrare a interesului acordat muncii de transpunere în limba noastră a valorilor tezaurului artistic universal.

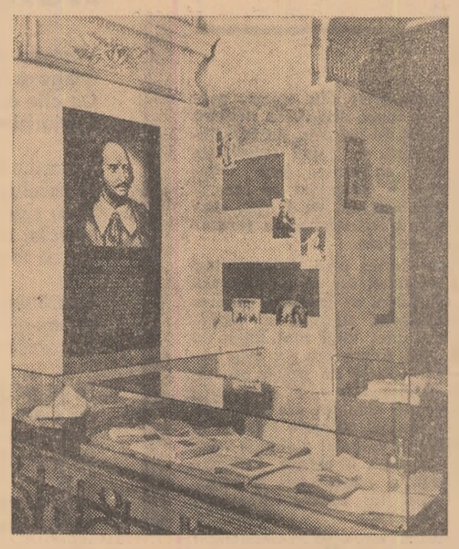

Standul de exponate Shakespeare de la Muzeul literaturii române

Shakespeare și scriitorii români

„Geniala acvilă a nordului... Într-adevăr, cînd ieși în mină operile sale, care se pare așa de rupte așa de fără legătură în sine, ți se pare că nu e nimica mai ușor decît a scrie ca el, ba poate de a-l întrece chiar prin regularitate. Însă poate că n-a existat autor tragic care să fi domnit cu mai multă siguritate asupra materiei sale, care să fi ținut cu mai multă conștiință toate firele operei sale, ca tocmai Shakespeare, căci ruptura sa e numai părută, și unui ochi mai clar i se arată îndată unitatea cea plină de simbolism și de profunditate, care domnește în toate creațiunile acestui genius puternic".

Acest amplu citat dintr-un articol al lui Eminescu domină standul expoziție organizat la Muzeul de istorie a literaturii române cu prilejul împlinirii, a patru sute de ani de la nașterea genialului dramaturg și poet englez William Shakespeare. Tema „Shakespeare și scriitorii români" este bogat ilustrată prin numeroase exponate; cărți, manuscrise și facsimile vorbesc despre aprecierea de care s-a bucurat opera lui Shakespeare în rîndul scriitorilor noștri. Dramele și sonetele marelui Will au atras pe cei mai valoroși oameni de litere români, încă din prima jumătate a secolului trecut. Se găsesc aici „Macbeth, tragoedie în cinci acturi de Shakespeare traduse din englisesce de P. P. Carp și tipărită la Iași cu prilejul tricentenarului nașterii dramaturgului englez, în 1864, Viața și moartea regelui Richard III tradusă în românește de Scarlat Ion Ghica, diferite versiuni din Romeo și Julieta (între care una apărută în 1922 aparține criticului Mihail Dragomirescu) Hamlet, Othello, Regele Lear, Cum vă place, Poveste de iarnă, Coriolan etc. Printre exponate se remarcă manuscrisul traducerii Richard al III-lea — rămasă neterminată — a lui St. O. Iosif, cățiri germane din Othello și Visul unei nopți de vară, semnate de Iosif cu inițialele sale, tălmăciri din sonetele lui Shakespeare datorite lui Mihail Sebastian (de asemeni în manuscris) etc.

Un loc important ocupă ediții Shakespeare tipărite în ultimile două decenii. În acest interval au apărut 94 titluri cu un tiraj total de 513.000 exemplare. Editura pentru literatură a publicat, în 11 volume, în colecția „Clasicii literaturii universale" întreaga operă dramatică a lui Shakespeare în traducerea unor scriitori contemporani de frunte. Una din vitrinele expoziției găzduiește lucrări consacrate operei genialului dramaturg englez, scrieri literare inspirate de personaje shakespeariene sau dedicate marelui Will însuși. Așa este cunoscuta poezie a lui Eminescu Cărțile, articole ale lui Caragiale, Eugen Lovinescu, Camil Petrescu, Tudor Vianu, sonetele lui V. Voiculescu din ciclul „Sonete de Shakespeare în traducere imaginară" etc.

REPORTER

Telegrame

Tovarășului
CONSTANTIN PRISNEA

Cu prilejul celei de-a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.P.Română vă transmite cele mai cordiale felicitări și vă urează viață lungă și deplin succes în rodnica dumneavoastră activitate literară și obștească.

La mulți ani!
În numele conducerii
Uniunii Scriitorilor
Președinte
MIHAI BENIUC

★

Tovarășului
GHEORGHE DINU

Cu prilejul împlinirii a 60 de ani de viață, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.P.R. vă transmite un călduros salut tovărășesc și vă roagă să primiți calde urări de sănătate și fericire.

În frontul literar și publicistic din patria noastră socialistă ați muncit cu hărnicie și dragoste pentru făurirea unei culturi noi, pusă în slujba fericirii poporului și apărării păcii.

Vă urăm mulți ani, sănătate și noi succese în muncă.

În numele conducerii
Uniunii Scriitorilor din R.P.R.
Președinte,
MIHAI BENIUC

Realismul lui Creangă

Continuînd seria articolelor închinate lui Ion Creangă, acad. G. Călinescu insistă din nou în „Cronica optimistului" *(Contemporanul* nr. 17/1964) asupra realismului ca notă dominantă a basmelor semnate de marele povestitor humuleștean. Apropiindu-l de Ch. Perrault, ale cărui *Povești*, „aparțin artisticește literaturii franceze culte", G. Călinescu enumeră, întemeiat pe citate elocvente, cîteva „procedee realistice ale scriitorului Ion Creangă". Unul dintre ele este „determinarea caracterelor ce les astfel din vagul simbolistic". Bunăoară: „Împăratul, tatăl feciorilor, are «ambiț» familial și e tipul probozitorului"; „Împăratul Verde e om naiv, mîndru de averile sale și capabil de a se entuziasma de minunile naturii și de industria oamenilor"; „Împăratul Roș e acru, circotaș"; „Spînul e prefăcut, mîrlătîr"; „Dar mai determinați sînt Flămînzilă, Setilă, Gerilă și ceilalți. Întîi au un caracter de grup deși solidari în chestiunile esențiale, sînt gîlcevoși, o țin întruna într-o ciorovăială. Cît despre Gerilă, acesta trece la fapte, la pozne malițioase". Dezvoltînd analiza în sensul relevării umanismului lui Creangă, acad. G. Călinescu insistă asupra erudiției paremiologice a scriitorului humuleștean, asemuindu-l cu Rabelais: „De tipul rabelaisian este și umorul paremiologic al lui Creangă, care însă ocolește cu mare instinct literar bufoneria. Dialogul este alcătuit din elemente obiective, conținînd adevăruri de aspect milenar, fie spre a demonstra filozofia de tradiție orală a unui erou, fie spre a denunța malignitatea acoperită sofistic cu parimii a altuia".

Difuzarea revistei noastre

Cîțiva cititori ne semnalează că la unele chioșcuri de difuzare a presei din Capitală și provincie, nu primesc — pe măsura cererii — numărul corespunzător de exemplare din *Gazeta literară*. Un sumar sondaj ne-a arătat că în punctele de difuzare, menite să deservească un număr mare de cititori, cum sînt de pildă acelea de pe Calea Victoriei, lîngă Athenée Palace sau de pe strada Nuferilor, prea puține exemplare se află la dispoziția celor doritori să cumpere și să citească *Gazeta literară*. În același timp alte puncte de difuzare sînt aprovizionate după criterii întîmplătoare cu un număr de exemplare ce depășesc capacitatea lor de desfacere. Astfel numeroși cititori sînt lipsiți de posibilitatea de a-și procura revista chiar în ziua apariției. Credem că forurile responsabile cu difuzarea revistei trebuie să cunoască situația, să țină seamă în mod diferențiat de necesitățile consumului, să aplice cu mai mult spirit de discernămînt criteriile de repartiție, astfel ca *Gazeta literară* să se găsească la îndemîna tuturor celor care o solicită.

alb - negru

Schematismul candid

Cei mai adesea schematismul, rușinîndu-se de el însuși să apară în lume, printre oameni, cu înfățișarea sa autentică, originară, se drapează într-un veștmînt fastuos, complicat și colorat, astfel încît trebuie oarecare perspicacitate și oarecare osteneală pentru a-i dibui și a-i spune pe numele său adevărat, alteori descinde curajos printre noi, cu o cuceritoare ingenuitate, cu orgolioasă nepăsare, oferindu-se privirilor buimăcite de bărbătească promptitudine cu care sînt înfruntate. E poate din vina noastră că în ultima vreme nu l-am mai crezut în stare de atîta miraculoasă vrednicie, atît de stăpîn pe el însuși, atît de cavalerește răspicat.

Iată-l, totuși, tărîndu-se în ultima sa ipoteză — mai tînăr, mai proaspăt, mai fermecător și mai viguros ca oricînd, încumetindu-se să se recomande chiar începînd cu titlul povestirii: *„Savu și învățătoarea cea nouă"* de Valentin Raus (*Tribuna, 16 aprilie 1964*). Tînărul Savu — pentru că despre el e vorba și autorul nu caută să ascundă acest lucru — apare la început cu *„o fire ciudată"* mai pe șleau spus, un derbedeu, un cuțitar și un beliv, pentru ca în finalul povestirii să se prezinte ca un om de treabă, student la universitate etc. Cum s-a produs miracolul, vom descoperi urmărind mai pe-ndelete palpitanta relatare. Tînărul Savu e definit din capul locului, firește, ca un tip ingimfat, recalcitrant, și toate celelalte. Ilustrarea caracterului său atît de *ciudat* se face cu mijloacele cele mai vehemente. Și mai limpezi: *„înțepat și gata să-i sară țandăra pentru te miri ce, făcea tot ce-i sta în putință pentru a atrage atenția asupra sa"*. El, cînd se îmbăta, avea un obicei: *„amenința cu cuțitul"*.

Care este explicația acestui *ciudat* fel de a fi? Firește, este este una de ordin biografic, și nu cea mai neașteptată cu putință: *„De mic copil, Savu rămăsese orfan"*.

Totuși, alături de aspecte vulnerabile (formula *„cele mai neauzite înjurături"*, bea *enorm „fără să ia aticia de la gură* etc.) Savu are și părțile lui bune. În primul rînd el *„se pricepea să repare ghete, să confecționeze ghete"*. Însă de dominat, tot laturile negative dominau.

Pînă într-o zi cînd apare în sat o femeie excepțională: *„învățătoarea Livia Dorna* sosi la *Tăușoare..."* Ea se distinge prin alese însușiri: *„plină de blîndețe, subțirică"* etc. În plus ea *„era mult mai energică decît o arăta figura"*. Firește, din clocnirea acestor caractere complet opuse (s-o recunoaștem) vor rezulta situații pline de interes într-adevăr. Tocmai în momentul cînd *(„în urma unor repetate încăierări")* tînărul Savu, depășind măsura felului său de a fi, obligă organele de miliție *„a-i alcătui un dosar pe baza căruia să fie dejerit justiției"* intervine, *„învățătoarea cea nouă"* care *„aflînd de aceasta* cere o aminare *„promițînd că se va ocupa de tînăr"*. Zis și făcut: *„În una din zile ea intră în casa lui Savu..."* De-aici încolo ea începe să lucreze în vederea ameliorării penibilei situații a cărei victimă era *„ciudatul" tînăr* Savu, cel rămas *„de mic copil orfan"*. La început fostul orfan nu prea se sinchisește de atenția pe care i-o arată blînda sa binefăcătoare. Ea îi cere — fără multă vorbă — să-i repare un pantof, însă el refuză. S-ar părea că între ei a intervenit ireparabilul. Dar, nu. Învățătoarea îi ia cu binișorul și peste puțină vreme orfanul dă semne de îndreptare. Pentru că — e bine să cunoaștem — Savu nu era de felul său un om rău. Sau cum spune cuceritor de schematic autorul, cum numai el știe s-o spună, de ți-e mai mare dragul să-l asculți, filindcă, hotărît, știe s-o potrivească: Savu avea *„unele înclinații bune peste care năpădiseră buruienile"*. Și iată-l devenit om de treabă: e cuminte, ascultător, patinează. Mai are însă de trecut un mic prag: se mai cherchelește o dată (o singură dată și ultima) și-atunci sare s-o îmbrățișeze pe blînda învățătoare. Savu trece cu bine și acest prag, rușinîndu-se de fapta sa. Puncte de suspensie...

Schița e foarte proastă însă autorul merită toate laudele pentru că nu s-a străduit nici un moment să-i camufleze adevărata natură, cum fac alții. Originalitatea situației cu greu se poate nega · iată — are aerul de a spune autorul — o bucată lamentabilă. am scris-o, n-am de gînd să induc în eroare pe cineva. Am scris-o, am botezat-o *„Savu și învățătoarea cea nouă"* și am dat-o frumos la tipar, ca s-o citească toată lumea. N-am nimic de ascuns.

Tudor ROTARU

INCĂ O PRIMĂVARĂ

(Urmare din pag. 1)

chiotul de bucurie al tuturor inimilor și florilor ce înstelează huma, e chiotul viitoarelor lanuri bogate ce se vor ridica în azur, e bucuria unei omeniri muncitoare care a deprins să-și rostească deschis gîndul, e mîndria celor ce trudesc, produc bunuri de folos obștesc și înțeleg să preschimbe pămîntul întreg în grădina unui paradis real, folosind bogățiile naturii și luminile gîndului. Primăvara acestui 1 Mai se clădește într-o afirmare furtunoasă de bucurie creatoare — purtînd odată cu flamurile roșii ale clasei muncitoare fragedă splendoarea florilor înălțate din adîncul pămîntului muncit, spre razele binefăcătoare ale soarelui. Primăvara acestui 1 Mai dă glas, o dată mai mult și mereu, nestăvilitului entuziasm al tuturor oamenilor muncii din patria noastră, înfrățiți intru aceleași înalte idealuri ale epocii actuale, cu oamenii muncii de pe fața întregului glob.

TRIBUNA CITITORULUI

Stilul criticii literare

Tovarășul M. Mincu, student al Facultății de limbă și literatură română, comentează, într-o scrisoare trimisă redacției articolul „Stilul criticii literare" publicat în Gazeta literară nr. 16/1964.

Pentru a pătrunde just miezul ideii artistice ca semnificație etică și filozofică și a-i percepe exact modul de materializare prin intermediul imaginilor artistice, îi este indispensabil criticului facultatea de a înțelege opera artistică în subtilitățile și dificultățile ce le pune, dincolo de perceperea cititorului obișnuit. Se pare că ambiguitatea limbajului critic este determinată de incapacitatea însușirii estetice a fenomenului artistic. Metafora în limbajul critic, atunci cînd nu-i artificială, este efectul vibrației emotive în fața ideii artistice.

Abordarea terestră a obiectului artistic la un nivel mediocru duce la aplatizarea ideilor, la enumerarea lor fără finețe și subtilitate. Asupra romanului „Disparitia unui om de rînd" al lui Mihai Beniuc, Mihai Diaconescu (Luceafărul nr. 8/1964) face aprecieri de suprafață: „cartea dezbate admirabil această idee, validînd-o artistic"(?); „un om ca Protap nu moare, sau mai exact spus, moartea lui e numai fiziologică", „capătă sub pana lui Beniuc relief artistic literar"; „Protap oscilează ca oricare alt ins între telurie și uranic (personaj cosmic!) după cum ar spune George Călinescu (sic!) și prin aceasta el trăiește convingător, plin, pe tot parcursul cărții". Chiar pentru aceasta?

Adesea ni se pare că există anumite scheme după care se urmărește în mod construit, „făcut", enunțarea unor judecăți. Se pluteșe într-un limbaj obscur, diluat pînă la limită, pentru a se dovedi ceva contradictoriu fiindcă critica definitivă afirmînd hotărît sau negînd opera artistică ar comporta riscuri. Astfel, mai bine te așezi la mijloc, extremele neputînd fi schimbate. Umplutura în articolele critice e de-a dreptul supărătoare: „Natural, discutînd o culegere atît de neobișnuită cum este cea de față, ar fi nevoie, poate, de mai multe exemple. Cum însă o bună parte din ele sînt cunoscute încă din periodice, nu mai revin asupra lor. Esențial mi se pare indeosebi faptul că ele au cîștigat simpatia cititorilor înainte de a fi adunate în volum. De aceea culegerea s-a și epuizat în cîteva zile" (Ion Lungu: „Singur printre poeți" de Marin Sorescu, Tribuna nr. 16/1964). Aici nu mai este vorba de critică, ci de reportaj ziaristic, neașteptat la un critic cu o bogată experiență, ca I. Lungu. Întîlnim destul de des locuri comune, clișee critice, mai ales cînd se încearcă generalizări, cum dovedește Al. Săndulescu, (în alte locuri, pătrunzător, substanțial) în privirea de ansamblu asupra „Colecției „Luceafărul" — poezia 1963" (Gazeta literară nr. 10/1964) *„Platon Pardău și Radu Cîrneci se simt ca la ei acasă în pădurile și pe șantierele Moldovei de Nord", despre Cîrneci; „citind titluri ca (...) înțelegem numaidecît că poetul e un iubitor de natură" (interesant!) dar în același timp „întîlnim un număr nu mic de versuri din care a dispărut orice forță de sugestie poetică". La Pardău, „cele mai izbutite versuri indică o imaginație hiperbolică destul de bine strunită" iar la Constanța Buzea, esențialul „stă în faptul că seziscază ciocnirile care au loc în viață și care sînt specifice vieții". Nu trebuie să excludem însă în critică o anumită moderație, care demonstrează tocmai ponderarea impresiei spontane în fața judecății de valoare.*

Lipsa de temperare a emoției duce la prolixitate sau diluare a expresiei și deci și a conținutului afirmațiilor.

INVENȚIA EPICĂ

Puncte de vedere

(Urmare din pag. 1)

S. DAMIAN

ză, reiese că, într-un clasament literar, instituit pe un asemenea criteriu, ele ar deține întîietatea. Numai că atrăgînd luarea aminte asupra invenției epice, nu afirm, ferească dumnezeu, că singurul indiciu al valorii, rămîne factura palpitantă a narațiunii (de multe ori nici nu e un indiciu — mă gîndesc la Sadoveanu, sau la Hortensia Papadat Bengescu). Ceea ce se cere imperios criticii este conjugarea criteriilor (evident într-un raport de subsumare, în care hotărîtoare rămîn aprecierea veridicității, a unității între fond și formă etc.). Pledez pentru reabilitarea unor noțiuni (supuse unei subestimări cu repercusiuni serioase) și nu pentru situarea lor arbitrară pe un plan primordial. Nu e lipsit de semnificație faptul că *Mănăstirea din Parma* împrumută pe alocuri arhitectura unui roman de aventuri și Malraux n-a riscat doar o metaforă critică, recomandînd romanul lui Faulkner *Sanctuar*, ca o restaurare a romanului polițist. Cu mijloacele de incitare a acțiunii, uzitate în genul respectiv, cărțile captează fără efort atenția cititorului. Adaug că semnificația lor nu e epuizată nici pe departe în limitele genului arborat și că mesajul, problematica se află undeva mai în adînc.

— Nu se citesc și se recitesc (de mai multe ori) copodoperile literaturii?

— Adică, după ce primul contact elimină orice curiozitate pentru verva fabulației — fiindcă ești prevenit, avizat în privința succesiunii episoadelor — ce forță de iradiație mai posedă nepreväzutul? Pare o replică imbatabilă. Răspunsul ne dovedește însă că invenția narativă nu este doar un aspect al tehnicii romanului. O viziune simplistă asupra vieții pornește de la premiza că oamenii reacționează în cîteva moduri, identice, și că scriitorul intervine ulterior, cu imaginația lui efervescentă, introducînd coeficientul de nepreväzut. De bună seamă în gesturile și actele surprinzătoare ale eroilor recunoaștem și rodul fanteziei naratorului dar mai ales luciditatea observației sale de viață, perspicacitatea notațiilor asupra firii și comportării umane, asupra modului în care anumite împrejurări provoacă reacții complexe, inopinate, unice. Cînd recitim *Crimă și pedeapsă* știm bineînțeles cum se va încheia duelul inegal dintre Raskolnikov și anchetatorul său Porfiri. Dar în neașteptatele răsuciri ale prelungitei înfruntări Dostoievski a inclus intuițiile sale geniale cu privire la dialectica raporturilor dintre două inteligențe animate de țeluri opuse, cu privire la tactica hărțuielii și a elucidării treptate a unor surse de suspiciune, cu privire la destrămarea tulburătoare a mitului grandoarei odată cu conștiința vinovăției, odată cu recuperarea umanității lui Raskolnikov. Imprevizibilul autentic este o rezultantă și cunoaștem în adîncime, prin intermediul lui, tocmai acțiunea convergentă exercitată asupra eroului de evenimentele epocii, de mediu, de propria-i biografie, de convingerile și temperamentul său, de stările de moment cu posibile accente imponderabile, întîmplătoare. Interacțiunea factorilor și rolul determinant, uneori de ultimă instanță, al celui social-istoric motivează varietatea și individualitatea reacțiilor; imprevizibilul devine, spre a conchide, o expresie a adîncimii reflectării în artă.

Nu stabileso astfel nici o tangență cu o literatură a autonomiei nepreväzutului, adică a gesturilor refractare vreunei explicații, în afara logicii, o literatură a actelor gratuite. Respingem teoriile decadentismului că lumea este un haos, că firea umană se pulverizează, că relațiile între om și mediu sînt supuse unui proces de rarefiere și de rupere. Invenția epică în realism se bizuie pe înțelegerea complexă a raportului între general și particular, pe un determinism fundamental.

— Nu există opere de prim rang în proza universală care se disting printr-o sărăcie a invenției epice?

— Din nou trebuie să stărui asupra necesității unei critici receptive cu ferme și suple principii estetice, aptă să cuprindă complexitatea fenomenului artistic. Nu nevoia retractărilor (pînă la urmă nepreväzutul are totuși un spațiu finit de desfășurare) mă îndeamnă să aduc amendamente, ci dorința de preciziune. Căci dacă sînt cărți care nu excelează prin dinamica fabulației, lucrurile sînt neîndoios „răscumpărate" pe alte dimensiuni. O tendință în proza contemporană este chiar aceea a reeditării unor scheme narative, imortalizate de creațiile antichității sau ale clasicismului. De la început, premeditat, scriitorul pornește cu un handicap, renunță la originalitate în compunerea intrigii. Mitul lui Faust, Hamlet, sau Don Quijotte (nu doar ca tip, ci și ca destin, ca suită de situații) se perindă prin proza modernă. Tocmai motivul comun constituie o probă extrem de dificilă, fiindcă prozatorul e constrîns să-și afirme, între hotare fixate, viziunea inedită, aportul personal (contemporan): în tratare, în unghiul de observație, în nuanțele atitudinii eroilor — într-o concurență permanentă cu modelul ilustru. Cu bună știință, întreaga creație a unui scriitor poate fi un itinerar pe același traseu, cu deviații neînsemnate. S-a spus despre Sadoveanu, exagerîndu-se voit, că opera lui este o întruchipare a unei teme unice, cizelată de-a lungul deceniilor. Atribuții excepționale capătă aici detaliile, culorile, accentele, adaosurile subtile care împlinesc și rotunjesc o viziune. Cînd spunem că literatura veritabilă conține un element de imprevizibil nu reducem noțiunea la sfera subiectului. Nu poate fi tăgăduit în operele voit liniare în privința acțiunii un nepreväzut al stărilor psihologice, esențial, al contrastelor de peisaje, al suculenței limbajului, al participării afective în comentariile naratorului etc.

— Nu contrazice oare caracterul imprevizibil al comportării determinismul social-istoric în romanul realist?

— Ajung astfel la o prejudecată care trebuie definitiv înlăturată. Se poate constata, în unele romane apărute, o concepție inchistată a relației dintre lege și întîmplare, o prezentare mecanică a determinismului. E o gravă eroare să împărtășești ideea că legea transformării conștiințelor în socialism, a consolidării noilor forme de viață, duce la zugrăvirea unor situații inerent asemănătoare. Literatura nu e echivalentă cu o demonstrație științifică. Legea se poate desprinde dintr-un lanț de împrejurări, cu o multiplicitate de înfățișări în care nici determinismul social nu se manifestă rectiliniu; se ivesc și incidente, momente paradoxale. Operele mari realiste care demonstrează impecabil cum istoria influențează destinele individuale, arată în același timp cît de particulare și de irepetabile sînt multe din situațiile ce definesc existența personajelor. Relația între faptele eroului și tendința istoriei nu e totdeauna directă, nemijlocită. Deruta lui Levinson din *Înfrîngere*, convulsiile tragice ale lui Grigore Melehov din *Pe Donul liniștit* exprimă și ele, prin refracție, adevărul implacabil al revoluției.

Faptul că etapele de răspîntie ale vieții omului contemporan (războiul, revoluția, întîlnirea cu partidul clasei muncitoare, integrarea în formele noi de viață) reapar în diferite cărți, atestă vitalitatea prozei noastre. Abordarea tematicii majore reprezintă tocmai rodul pozitiv al orientării către actualitate, către marile evenimente din viața patriei. Nu posibilitatea prevederii mișcărilor principale istorice, transpuse în unele romane, poate provoca nemulțumire (ceea ce ar fi absurd, operele monumentale realiste au prezentat consecvent momentele cruciale ale epocii lor), ci lipsa de varietate a formelor individuale, specifice în care aceste împrejurări se reflectă. E vorba nu numai de stările de spirit particulare, de unghiul de observație al scriitorului, dar adesea și de noutatea situațiilor epice.

S-a observat în critica literară că romane cu premize distincte, în elaborare, ajung printr-un proces al „contaminării" la o suprapunere a subiectelor. Se începe prin explorarea unei zone limitate, cu tipuri și reacții dintr-un univers bine demarcat, ca treptat, printr-o dilatare a cadrului, acțiunea să se extindă, să îmbrățișeze mai multe categorii și formații sociale, și romanul să tindă spre un amplu tablou al epocii. Tentația compoziției de frescă este puternică. Dacă în unele cărți trecerea se produce imperceptibil, alteori ea e distonantă, brutală. Nu toate narațiunile se pretează formulei de frescă. *Setea* este o valoroasă construcție panoramică a satului românesc în perioada luptei pentru înfăptuirea reformei agrare. Caracterele se desenează pregnant, relațiile lor, marcate de raporturile de clasă, evoluează sinuos, diferențiat, original. Frămîntările de conștiință ale lui George Teodorescu, rătăcirile degradante ale lui Suslănescu, pasivitatea lui Gavrila Ursului destănuie realități social-istorice precise, dar cu reflexul lor irepetabil. Dotat pentru construcția în tiparele cronicii, Titus Popovici descrie o diversitate de medii sociale, și cu deosebire relevă imaginea mulțimii descătușate de avîntul revoluției. Pe fundalul social-istoric se intersectează destine umane, se dezbat teme proferate de autor (regenerarea unor oameni odată cu angajarea lor în lupta politică, pragul înțelegerii, ca o primă intrare în acțiune, pentru ființele firave, sensibilizate de suferință, valorificarea energiilor și a tenacităților sub zodia socialismului etc.). *Setea* exprimă o tendință fructuoasă a prozei noastre de a crea o imagine a transformărilor sociale în totalitatea lor și critica e datoare să militeze pentru apariția unui număr cît mai mare de cărți, concepute ca o cronică a epocii. Se întîmplă însă ca în unele cazuri amplificarea cadrului să ducă la pierderea omogenității. De ce se petrece în *Venecm din întuneric* de Nicolae Jianu, *Primăvara pe Tîrnave* de Lucia Demetrius, *Dunărea revărsată* de Radu Tudoran, etc., un transfer de intenții? După ce zone de viață și anumite tipuri sînt reconstituite cu autenticitate, brusc în obiectivul scriitorului pătrund alte porțiuni din realitate, din ce în ce mai diverse. Cunoașterea lor nu mai apare organică, substanțială și de aceea abundă soluțiile convenționale. Se repetă situații, gesturi, replici. Dacă unei literaturi în ansamblul ei îi conferim un certificat de maturitate cînd oglindește temele mari ale epocii, cînd oferă o imagine a prefacerilor societății pe toate coordonatele ei, aprecierea unei opere izolate pretinde din partea criticii criterii diferențiate, uneori de „compensație". Nu fiecare roman este obligat să rezolve sarcinile literaturii în ansamblul ei. Negreșit că și criticii îi revine misiunea să vegheze la asigurarea unei proporții judicioase astfel ca preocupări importante, aspecte esențiale ale revoluției socialiste, să fie zugrăvite în literatură. Pledoaria pentru orientarea către actualitate continuă să fie misiunea cea mai nobilă a criticii noastre. Numai că de aci nu trebuie să accrediteze bunăoară ideea că un singur tip de narațiune e capabil să oglindească elocvent măreția epocii. În unele articole se stabilesc ierarhii de valoare, pe criterii unilaterale. După ce se relevă meritul lui Ion Lăncrănjan că a întocmit un tablou vast al vieții satului, romanul *Cordovanii* e așezat pe o treaptă mai înaltă sau chiar opus scrierilor unor tineri prozatori ca D. R. Popescu sau N. Velea, pentru că terenul lor de explorare ar fi mai restrîns. Într-o paralelă menită să fixeze judecăți de valoare trebuie să se țină seama nu numai de amploarea cadrului, dar și de profunzimea reflectării, de caracterul generalizator, durabil pentru artă al stăril

versuri de MIHAI BENIUC

VIN POATE DIN HOMER

Vin poate din Homer ori din mai vechi,
Cu zgomote de feară prin urechi,
Cu ochii-mbogățiți de noi viziuni
Pe drumu-ntortocheat printre genuni.

Lumina viitorului pe față
Mi-a fost aprinsă-n orice dimineață
Și stinsă-n fiecare asfințit, –
Am înviat mereu și am murit.

Din oboseală mi-am cioplit toiag
Și mi-am făcut nădejde din înfrîngeri
Și-am îngropat adesea ce mi-i drag
– Femeile-mi mai dulci ca niște îngeri –
Să poată fi clădită pîn-la urmă
O fericire care nu se curmă.

DRUM

Ușile-ncuiate, ferecate,
Cheile pierdute pentru veci
Paznicul plecat în altă parte
Nimenea nu știe încotro
Și tu stai cu ghidul tău albastru
Răsfoind prin amintiri
Cu Elene, cu războiul Troiei,
Cu sărutul cel dintîi furat,
Cu regretul că n-ai fost erou
Nici măcar n-ai apucat pe Lenin
Nici măcar n-ai cucerit Berlinul
Și privești de după ochelari
Fetele frumoase chicotind
Lîngă lacul leneș de căldură
Și-ți răsfiră vîntul părul rar
Ce sclipește-n soare ca argintul –
Asta e trecutul.

Viitorul
N-are uși, nici gard
Totuși fără cheie nu pătrunzi –
Cheia-i numai una :
Tinerețea.

TEREN DE FOTBAL

Aici a fost meriștea ! Mușul plînse
Și fiecare trunchi tăiat îl strînse
Cu jale-n brațe.
Mingea vesel zboară
Pe unde mere coapte-odinioară
Cădeau cu zgomot lin și rar în iarbă –
Azi mușul are flori de măr în barbă
Și-ncet cu cîte-o lacrimă le udă
Privind la jucătorii ce asudă.

CÎND AM IZBIT...

Cînd am izbit o dată eu cu barda
Atuncea sînge a-nceput să curgă
Din inima-mi, din inima-mi crăpată –
Aceasta vezi a fost, atuncea, arta.

Poetul nu-i erou, călău, nici om de seamă,
E doar al sufletului său miner
Cu minereuri din viața lumii
Și subt a lumii crunte legi de-aramă.

Iertați-ne de vreți ori ne ucideți,
Iubindu-vă, aceasta sîntem noi.
Dar floarea fără moarte tot răsare
Deasupra noastră, oricum voi decideți.

AMURG

De-acuma ești așa de cunoscut
Încît abea, abea te recunoști.
În jurul tău simți nesfîrșite oști,
Iar tu, erou, stai undeva pe scut.

Ți-e gloria destul de zgomotoasă
Și nu pricepi de ești ori nu ești viu,
Iar de ești mort, aproape că nu-ți pasă,
Căci altceva să-ncepi e prea tîrziu.

Ai fost rănit, o spune asfințitul
Cu sîngele-i pe lume revărsat,
O spune-nfipt într-un stejar cuțitul, –
Doar tu o taci, cu trupul înzăuat.

De ce nu faci bandaje din urale,
Ca sufletul rănit să ți-l pansezi ?
Ori... lasă ! Taina suferinței tale
Prilej statornic este să visezi.

Statornic... vis... prilej... ori... lasă... taina...
Amurgul își îmbumbă rece haina.

PEGASUL BATE DIN COPITE

Ce-aș putea pe alții să-i învăț
Ce să uit n-ar trebui eu însumi ?
Stă Pegasul bine prins în hăț
Și ciulește cînd aude plînsu-mi.

Di ! pe jos, nu-n goană, ci la pas,
Tu, ne-ndătinatule cu hamul,
Poate că nu-i mult pîn-la popas
Unde-și are Pacea Naltă hramul.

Dar Pegasul bate din copite
Protăpit în grelele-i aripe,
Aprig ascuțind urechi ciulite
Către zările ce-ncep să țipe.

ÎNDEMN

Noi ne-am uitat în sus și-n jos
Să dezvelim tot ce-i frumos,
Am mers la dreapta și la stînga
Cu veselia și cu tînga,
Și ne-am ținut apoi cuminte –
Un pas-napoi și doi-nainte.
Ne-am războit visînd doar pace
Și ne-am ales cu : „Aici zace..."
Urmașilor, ăst semn de moarte
Citiți-l : **Hai și mai departe !**

ACASĂ

Cînd iar ne vom întoarce la tine,
Sătui de drumurile fără popas,
Fără Anițe la han,
A' nețărmuritelor cosmice-ntinderi,
Obosiți de privirile reci
A' fixelor stele,
Pămîntule, ia-ne la tine,
Ca pe niște fii risipitori.

Ne cheamă Ulise, Eneia,
Ori Faust, ori poate Peer Gynt,
Ori poate Columb, ori poate Gagarin, –
Totuna,
Ia-ne-ndărăt.

PORUMBAR

Raza din ochi, surîsul de pe buze
Zburară și o umbră le-a ucis.
Ești ca un porumbar
Al cărui ultim porumbel
L-a prins un șoim
Căzînd pe el năpraznic.

Ești ca un porumbar
Cu ferestruici întunecate și pustii.

AL. SIMION REGĂTIRE

Înainte vreme, înainte de a fi fost activist de partid — iar activist de partid devenise cu aproape 15 ani în urmă — Ion Condrea lucrase ca lăcătuș la fabrica de cherestea de la Fălcuța. Cam învechită, fabrica era totuși destul de mare și specializată cu mașini de derulat fagul pentru placaje, cu altele de decupat foile de furnir, cu secții de parchete, de lăzi, etc. Pe atunci n-avea nici 25 de ani și se bucura de o sănătate de fier. Cînd încovoia brațele, mușchii i se făceau ca de criță. Nu se plingea de nimic. Muncea de dimineața pînă seara, ba uneori și noaptea întreagă, înghițea cîte ceva (nu prea se găsea de mîncare) de-a-npicioarele, iar la oboseală se întindea pe un pat de rumeguș, și dormea așa îmbrăcat, pînă-l zgîlțîiau prietenii. Se spăla în fierărie la robinetul de la cazan sau afară la fîntînă, sorbea juma' de ciutură de apă rece și o pornea de la capăt. Timpurile abia începuseră să se îndrepte. Mașinile, neîngrijite în perioada războiului, pulăiau și scîrțîiau, gata-gata să-și dea ultima suflare. Lipseau piesele de schimb, combustibilul. Sculele se împuținaseră și ele. Pentru o simplă reparație trebuia să-ți storci creierii pînă să afli o soluție potrivită. Fabrica n-avea voie să stea. Cum să se oprească ? Țara cerea producție și iar producție. Condrea, comunist din 45, înțelegea că tocmeala aici nu-și are rostul. Dobîndise slavă de meșter. I se cerea ajutor de pretutindeni. Nu se dădea în lături. Ar fi fost împotriva firii lui să refuze. Și, muncind cît șapte, se simțea bine, foarte bine.

Ani la rînd, ca membru în biroul organizației de bază, se ocupase de sindicat, de UTM, de învățămînt, de agitația vizuală, de ziarul de perete, de cumpărarea cadourilor în cinstea zilei de 8 Martie. Implantată în inima Fălcuței, fabrica număra secții răspîndite pe o rază de 15—20 km prin comunele de munte împrejmuitoare. Astfel încît nu trecea duminică liberă ca lucrătorii să nu desfășoare activitate de lămurire printre țărani. Condrea reparase și el unelte de plugărie și explicase pînă răgușise însemnătatea actului naționalizării, a instaurării republicii. Îi demascase în adunări publice pe țărăniști, se bătuse de cîteva ori cu niște bandiți care-l atacaseră. Păstra de pe urma lor, drept amintire, cicatricile albicioase ale unor împunsături de cuțit pe obraz și pe brațul sting, sus, lîngă piept.

Era din Cumpăta, un cătun la o distanță de 9—10 kilometri de Fălcuța. De fapt însă, locuia la căminul întreprinderii, unde maică-sa îi aducea sălțăminal primeneli și cîte o traistă de ale gurii. El o ajuta regulat cu bani la chenzine și-i promitea într-una că se va repezi să dreagă gardul și șura. Tatăl îi murise în primăvara lui 44, de aprindere de plămîni. Datoriile de gospodar căzuseră astfel pe capul său, dar Condrea n-avea cînd se îndeletnici cu asemenea treburi și nici nu-l trăgea inima.

— Dar tu nu te însori ? îl întrebă într-o doară mama, privindu-l cu nedumerire și reproș. Condrea zîmbi. Voia să se însoare, lucrurile se potriviseră însă în așa fel că nu găsise încă o fată pe măsură. La drept vorbind nici nu se prea omorise căutînd-o.

— Să știi, băiete, că Ileana lui Momolea se interesează ce mai faci și n-ar fi rău să dai o fugă cu vreo ocazie ... V-ați avut aproape înainte și-i păcat s-o uiți, că-i suflet credincios și blînd.

Condrea i-ar fi urmat sfatul pentru că Ileana lui Momolea, sau Nuța cum i se mai zicea, îi plăcuse într-adevăr. Da-i venea peste măsură să reînnoade o legătură de prietenie întreruptă vreme îndelungată și apoi avea alte preocupări, mai însemnate, iar răgaz, chiar și pentru o „fugă", oricum n-ar fi aflat. Cînd însă peste vreo lună de zile se pomeni în poarta fabricii cu o fată în rochie orășenească și opinci, arsă de soare, drăguță, Ion Condrea se ilumină dintr-odată.

— Ia uită-te ...! exclamă el. Să nu te recunosc... Ai crescut, nu glumă.

Nuța îi întinse o desagă strîns legată cu un capăt de sfoară.

— M-a trimis mama dumitale, că drumu-i lung și pe dumneaei o dor reumatizmele. Ți-o pus cîteva cămăși. Și mai sînt înăuntru și niște ouă și pîine de casă, să le mănînci sănătos.

— Mulțumesc. ... Zîmbetul lui larg o învălui și-i iuți fetei bătăile inimii.

— Mă grăbesc la Radina, că am acolo o soră, își ceru ea iertare și plecă de îndată.

După această întîlnire, Ion Condrea nu mai zăbovi și în prima duminică tăie pe o potecuță îngustă măgura deasă acoperind coasta pînă-n Cumpăta. Bătu niște cuie în gardul ogrăzii părintești, apoi se înființă în ușa celei pentru care se sculase de cu noapte. Se nimerise o primăvară timpurie, zăpezile se topiseră, pe ulițe nunțile se țineau lanț. Astfel încît, pînă la sfîrșitul cîșlegilor, Condrea se însură și își luă nevasta la Fălcuța. Nu că ar fi respectat datinile religioase — învățase doar că religia e opiu pentru popor — dar dacă oricum socotelile sale se potriveau cu datinile, n-ar fi avut rost să amîne căsătoria numai spre a se deosebi de ceilalți. La popă nu se înfățișă. Cît nu plînse și nu-l boscorodi maică-sa, viitoarea soacră, și chiar Nuța, el rămase neclintit. Între spaima de iad și dragostea pentru Condrea, chipeș și deștept, comunist înfocat, gata să-i ia în coarne și pe dumnezeu, pe oricine s-ar fi împotrivit partidului, fata alese...

Închiriară o cămăruță nu departe de fabrică, și Condrea, priceput și la tîmplărie, o mobilă repede cu un pat, o masă și un dulap. Nuța intră ca lucrătoare la secția de lăzi. Isteață și harnică, prinse ușor tîlcul trebii și chiar, spre a-i fi pe plac bărbatului, ajunse fruntașă în producție. Cumpărară un radio de ocazie și seara ascultau adesea împreună muzică populară și jurnalul de știri. La un an după căsătorie, li se născu un băiat. Începură apoi să-și ridice casă nouă.

N-apucară însă nici s-o acopere, că Condrea, la propunerea comitetului județean, petrecu trei luni de zile ca elev într-o școală de partid din Galați. Fu prima despărțire de ai săi, după care urmară altele, scurte, lungi, pline de întîmplări felurite, de necazuri și așteptări nerăbdătoare.

De la școală nu se mai întoarse în fabrică ci, ca instructor de partid, colindă satele și așezările întregului ținut, oprindu-se luni și uneori ani la rînd în aceleași locuri, depunînd ca pe vremuri la repararea instalațiilor forestiere aceeași stăruință încăpățînată în lămurirea țăranilor asupra avantajelor muncii în colectiv a pămîntului, în sporirea producției de grîu și porumb la hectar, în clădirea de școli, de puncte sanitare, în combaterea bolilor, în stîrpirea analfabetismului. Căpătă dușmani de moarte și prieteni gata să-și dea și viața pentru dînsul. Avu amărăciuni, avu și bucurii. Un grajd înălțat la îndemnul lui, un pod peste un pîriu, o sală de clasă nouă îl recompensau pentru toate necazurile unei vieți duse departe de familie. Iar cînd, după convorbiri îndelungate și pătimașe cu oameni îndîrjiți în prejudecăți, reușea să-i atragă de partea convingerilor sale, fericirea nu-i mai cunoștea margini. Se amesteca într-o droaie de treburi. Dacă unul își lăsa nevasta, dacă altul își toca banii pe băutură, dacă al treilea dracu știe ce mai făcea, Condrea, de voie, de nevoie, se interesa îndeaproape și de aceste tărășenii. Mai o vorbă de omenie, mai un sfat, mai o scuturătură, mai o înjurătură, se căznea să limpezească lucrurile și să le îndrepte pe făgaș bun. Adevărat că din această cauză îndura și ponoase. De pildă, încercînd odată să despartă la MAT doi bătăuși, se alese cu o sticlă de trei sferturi aruncată pe muche drept în scăfîrlie. Făptașii, umiliți, îi cerură apoi iertare, dar cucuiul cît un rotund de lingură îi aminti săptămîni în șir de întîmplare.

Prin 1958 deveni membru în comitetul raional de partid și lucră după aceea în cadrul secției organizatorice a aceluiași comitet raional. Familia îi trăia la Fălcuța. S-o fi tîrît după sine mereu, n-ar fi avut rost. Oricum, la Fălcuța își terminaseră casa pitită în fundul unei curticele împărțite cu grijă în straturi de flori și legume.

Nuța, la al treilea copil, rămăsese acasă. Venise din Cumpăta să stea cu el și bătrîna. La o săptămînă, două, trei, Condrea se repezea în Fălcuța, dregea cîte ceva în gospodărie, meșterea din lemn vreo jucărie pentru băieți și ciocnea pe înserate un pahar de nohan cu prietenii de la combinat. Îi era dor de fabrică, de huruitul greu și adormitor al cazanului de aburi, de pîrîitul fagului în deruloare, de opințelile sacadate ale gaterelor și nădăjduia că i se va încredința cîndva o treabă privind îndeaproape și meseria de care se lipise strîns în tinerețe.

Atunci cînd primul secretar Pascu, fost miner la Petrila, un bărbat de 50 de ani, puțin aplecat de spate, dar solid, masiv, cu obrajii și mîinile păstrînd încă în pori urmele negre ale prafului de cărbune, îl întrebă la sfîrșitul unei ședințe de analiză a muncii în exploatările de pădure, dacă ar accepta postul de organizator de partid în principala întreprindere forestieră din raion, primi însă propunerea, nu fără teamă.

— Nu ne lipsim ușor de dumneata, îi spuse grav primul secretar și Condrea simți cum se liniștește la această laudă a unui om care nu obișnuia să arunce cuvintele în vînt. Te trimitem, pentru că e nevoie de dumneata acolo. Ești vechi activist și ești în branșă.

După o pauză adăugă :

— Vei avea poate de furcă. Lumea nu-i adunată împreună ci împrăștiată pe o rază de zeci de kilometri. Apoi, structura ei morală, ca să mă exprim astfel, nu-i deloc omogenă. Unii muncitori sînt stabili, alții sezonieri, unii de prin părțile noastre, alții de pe meleaguri străine. Ei, și în afară de asta, vei întîlni și indivizi cu păcate, unii — lecuiți de rele, alții — nelecuiți. Abia o să-ți ajungă 24 din 24 de ore.

Condrea știa toate acestea. Crescuse doar între păduri, taică-său fusese muncitor forestier și el însuși, înainte de fabrică și în perioadele de șomaj la Fălcuța, urcase sus la munte și doborîse și corhănise și clădise stive de steri. E drept că actualele sale îndeletniciri îl îndepărtaseră de problemele vechi, dar nu-l rupseseră complet de ele. N-avuseseră cum să-l rupă fie și prin faptul că familia îi locuia în Fălcuța, comună aflată în inima exploatărilor.

Treburile nu prea mergeau pe roate, cifrele de plan nu se îndepliniseră la cîțiva indici importanți, activitatea politico-educativă șchiopăta. Ascultase într-o ședință, în preajma transferării, un raport al directorului Popa. Îi plăcuse. Popa îi păruse un om energic, întreprinzător, deștept. De unde veneau greutățile ? Secretarul dinaintea sa, pe care urma să-l înlocuiască, arăta cam speriat. Nu se cădea să tragă însă concluzii pripit, după o primă constatare.

Înțelegerea mai în adîncime a situației i-o înlesni conferința la care fu de altfel ales membru în birou și secretar al biroului organizației de partid din întreprindere. Se vorbi acolo mult și aprins. Unii înduraseră necazuri, nu glumă. Pentru că sectorul Plopu nu realizase cantitatea de bușteni planificată, hala de gatere își redusese schimburile, la fabrica de butoaie se lucrase un timp 5—6 ore pe zi. „Se poate, tovarăși ?" exclamă supărat gateristul Ailincăi. Ailincăi nu voia să-și încetinească ritmul de producție. „Au fost și piedici, căuta el să fie obiectiv, — ruperea de nori, furtuna care a încovoiat linia îngustă ... Pierderile nu s-au recuperat însă, căci unii de la pădure o tulesc simbăta la prînz și se reîntorc pe munte luni seara și nu scapă un sfînt ori o sfîntă fără să-i sărbătorească". „Nu generaliza, bre", strigă o voce din prezidiu. „Las-să generalizez" se încăpățînă Ailincăi. Nu-i secret că sînt și membri de partid care prăznuiesc sfinții și sfintele mai abitir decît călugării. Înseamnă, tovarăși, că n-am ridicat educația comunistă la un nivel corespunzător. Și de aceea iată că suferă producția, șchiopătăm la plan."

Condrea, rămînînd pe gînduri, clătină din cap și notă ceva în carnet. Luă cuvîntul un tehnician și demonstră cu cifre exacte daunele aduse de folosirea sub capacitate a vagoanelor.

Secretarul organizației de bază de la tîmplărie raportă că frecvența la învățămîntul de partid e la ei în secție de 91,5 la sută. Prună, al doilea secretar al comitetului raional, care conducea lucrările conferinței, îl întrerupse ironic : „Barem o iotă în plus, ori în minus. Cum de ți-a reușit calculul ?" — „E cu aproximație", se apără vorbitorul. — „Să fim serioși, tovarăși, îl dojeni Prună. N-are nevoie nimeni de analize și socoteli formale, inventate. Înseamnă că ați tratat superficial însuși conținutul problemei". Timplarul tuși, se scărpină la ceafă și tam-nesam izbucni : „Iată că se sfîrșește anul și nu ne-au sosit specificațiile la comenzile de uși și ferestre ale Brașovului și Galaților. De ce ? Te pomenești că or sosi în ultima clipă și iar om porni-o în asalt..." Ce-o fi cu specificațiile astea ? se întrebă Condrea.

Directorul Popa, omul acela în vîrstă, cu părul cărunt, explică calm, nițel plictisit : „I-am dat la arbitraj, am trimis delegați. Au promis că vor urgenta."

Se urcă apoi la tribună maistrul de parchet Baraboi de la Plopu, și lumea se foi agitată în bănci. „S-au zvîrlit în contra noastră potopuri de vorbe ... De bună seamă că sînt îndreptățite nemulțumirile. Noi am discutat în ședință și ne-am hotărît să rezolvăm problemele și eu cred că o să le rezolvăm. Da' să știți c-am întîmpinat dificultăți, că pe lîngă calamitățile acelea ... ei, ne-au lipsit și lanțuri de calitate la drujbe..." Avea o față bătucită, brăzdată de crețuri adînci. Ochii lui aspri, cu luciri vinete, priveau neclintiți înainte. „Și am o reclamație către direcție, reluă maistrul pe același ton liniștit. Ne lipsește șeful de sector. Cel vechi s-a dus, l-ați scos, dumnezeu să-l pieptene ... Da ne trebuie unul nou, că treaba acolo la pădure e de așa fel că fără să o ție cineva zdravăn în mîini, adică fără organizare, tovarăși, nu merge ori merge șleampătă". Un glas șugubăț răsună din dosul sobei de teracotă : „Da' cu beția de la nunta lui Motronea treî, cu căzutu-n șanț, cum îi ?"

Sala chihoti înveselită. Maistrul se așeză. Condrea îl lîxă îndelung. Îi uitase din păcate numele. Se simți brusc învăluit de înțelegere și prietenie față de bărbatul sever și taciturn care se întîmplase să-și dea în petec la nunta lui Motronea.

Problemele se adunau unele după altele, unele mai importante decît altele și Condrea încerca să prindă acel fir roșu care să-l ferească de împrăștiere și care să-l ducă în miezul vieții acestor oameni. I se strigă apoi numele pe lista membrilor comitetului.

— Asta-i dintr-o bucată, îl recomandă Nechita, tehnicianul de la Gîrlița. De dumnealui nu te ascunzi în minecă, lar de nimerești cu el pe teren îi vai de tine că... nici apă nu bea. Întăritoare, ioc ! Da' ce să-l mai prezint, că-l știți dumneavoastră !...

Lumea încuviință zgomotos. Nechita, înalt și zdravăn, cît un munte, potrivi pentru fiecare dintre cei de pe listă cuvinte pline de haz, nu arareori înțepătoare, care stîrniră rîsul binevoitor al sălii. Despre președintele sindicatului Grozavu, spuse :

— I-aș dori să nu se teamă de lupi și să rătăcească prin pădure spre parchete, nu doar pe vremea fragilor, ci și pe ger de bobotează.

Despre directorul Popa spuse :

— Să-l laud ? Mi-e că or zice unii că-l perii. Să-l critic ? Mi-e să nu mă perie, adică să mă țesăleze, el pe mine. Așa că las aprecierea în seama voastră.

Într-o ședință restrînsă a comitetului proaspăt ales, Condrea, propus în birou, deveni secretar al organizației de bază. Prieteni vechi de la Fălcuța, bătrîni care-l cunoscuseră pe taică-său îi strînseră mîinile și-i urară spor la treabă. Îl poftiră în vizită. Condrea promise și se gîndi că va trebui într-adevăr să se țină de vorbă, să bată secțiile și sectoarele, să vadă totul cu proprii lui ochi și să cîntărească totul cu propria lui minte.

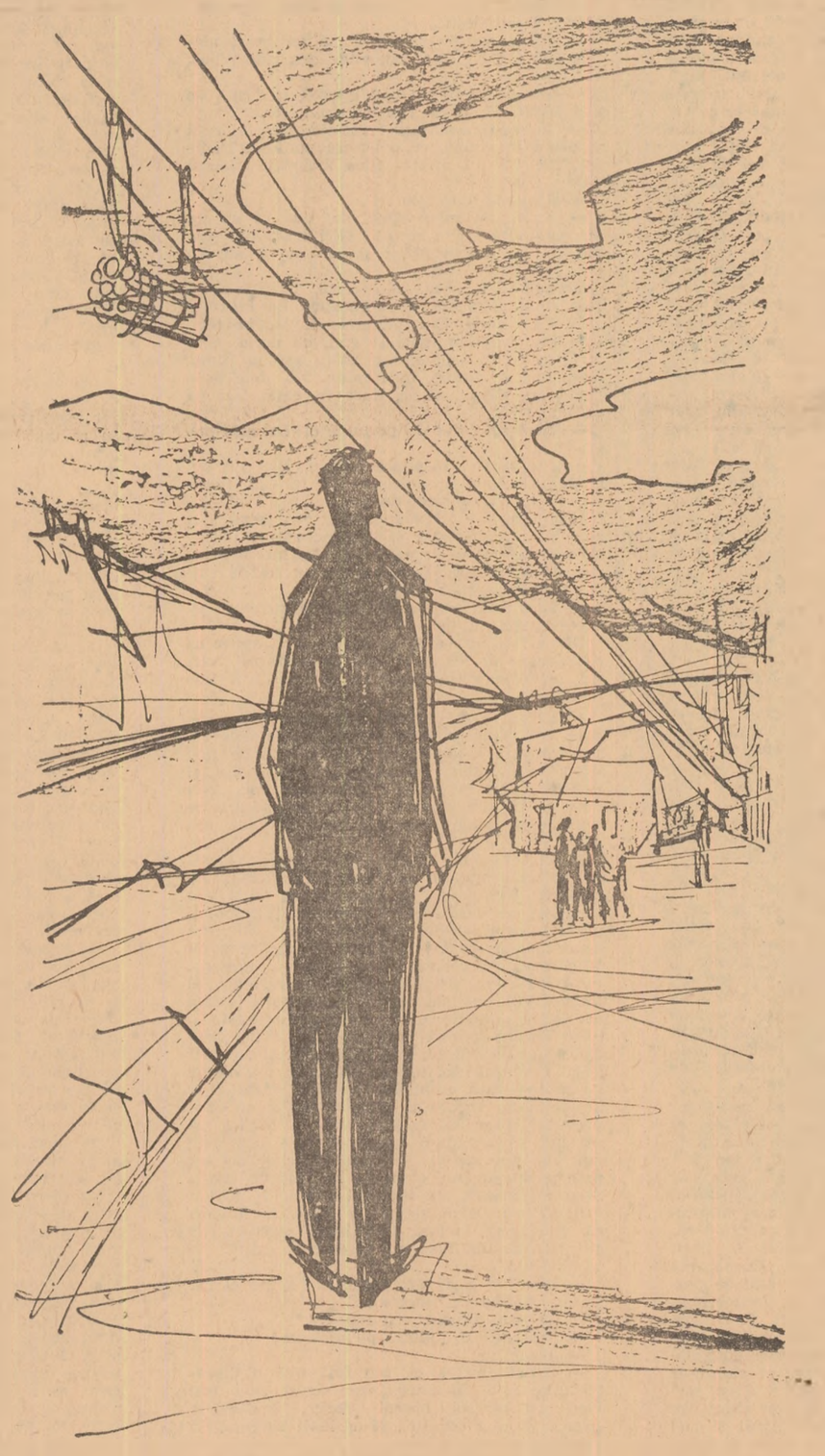

Desen de TIA PELTZ

Fragment dintr-un roman inspirat din viața muncitorilor forestieri.

O nuvelă de ION LĂNCRĂNJAN

ploaia de la miezul nopții

Oamenii trebuiau să vină încă decuseară. Aurel îi aşteptase pînă tîrziu, pîrpălindu-se. Stătuse ca pe jăratic din clipa cînd se întorsese de la cooperativă şi pînă cînd adormise. Şi chiar şi după aceea, în somn, i se păruse de vreo cîteva ori că-l zgîlţîie cineva de umăr. Se trezise de fiecare dată şi-ntr-un rînd ieşise pînă afară. Ai casei, Iana şi copiii, dormeau în odaia de către uliţă şi el umblă încet şi cu deosebit de multă grijă, să nu facă zgomot. În prag se opri şi răsufla din adînc. Ploua şi el vroi să iasă în curte, să se lase biciuit de stropi. Dorinţa aceasta neaşteptată deveni atît de vie, încît lui Aurel i se păru că-i năpădit de ploaie, ca de o lumină tare şi zgrunţuroasă, primăvăratică. Simţi aievea izbiturile aspre ale stropilor, îi auzi şi-i văzu cum se sfărîmau de trupul său împlinit şi sănătos. Şi se înfiora uşor, dînd să se scuture de năpădirea ploii. Nu făcu însă nici o mişcare şi nici nu ieşi în curte. Rămase locului şi ascultă îndelung vîjîitul ploii, foşnetul ei rotitor şi larg, care se auzea şi răsuna altfel în noapte. Şi-i păru bine după un timp, se bucură nespus de mult, ultînd pentru cîteva clipe de gîndurile şi de neliniştea care îl scoseseră din casă. Văzu pămîntul cum se umflă de apă, devenind mai bun, trezindu-se, parcă. Şi holdele le văzu, cum se schimbau şi ele, căpătînd altă culoare, mai curată şi mai adevărată. I se păru apoi că-i copil şi că fuge şi se bălăcăreşte prin apă, împreună cu ceilalţi copii, aşa cum făcuseră ei de-atîtea şi de-atîtea ori, cînd erau mici. Poate că de-atunci rămăsese încrustată în el senzaţia aceea de împrospătare şi de primenire, pe care o trăia ori de cîte ori ploua, primăvara şi vara, înaintea secerişului, cînd era hotarul împlinit şi frumos. Şi cealaltă senzaţie, bucuria pe care o simţea cînd erau toate năpădite de zăpadă şi de chiciură, iarna, tot de-atunci se cuibărise în el. Şi altele, atîtea şi-atîtea, legate de alte lucruri.

Aurel Terzea avea un fel al său de a reacţiona la ceea ce se întîmpla în jur, cu întîrziere sau numaidecît. Vremea urîtă, de pildă, ceţurile şi moina, ploile de toamnă şi de iarnă — îi displăceau şi-l întristau. Nu ştia exact de ce se întîmpla aşa şi nici nu căutase să se limpezească în privinţa asta. Nu stăruise asupra acestor lucruri pentru că o asemenea stăruinţă nu se potrivea cu firea lui de om hotărît şi deschis la suflet şi pentru că nici n-avusese prea mult timp la îndemînă, să încezească. Înainte vreme fusese nevoit să muncească din greu, pentru el şi pentru ai lui, — fusese ciurdar în sat, lucrase pe bani pe la unii şi pe la alţii — şi-abia reuşise să ieie seama la ceea ce se petrecea pe lume. Iar mai apoi, în anii noştri, se luase cu altele, angrenîndu-se în altfel de munci, devenind altfel de om, pe nesimţite, firesc. Poate că de aceea nici nu se forfeca şi nici nu se mira de ori ce fleac, pentru că i se părea că aşa e bine să fie omul, cît mai semeţ şi mai drept, să trăiască împreună cu ceilalţi, să fie una cu ei, din toată inima. Se deprinsese, ce-i drept, — şi asta mai ales de cînd era preşedinte — să-şi cerceteze faptele şi gîndurile, să caute soluţiile cele mai bune, pentru cele mai dificile probleme, pe care viaţa şi munca i le puseseră, cu prisosinţă, dinainte. Căpătase, adică, o anumită conştiinţă de sine, dar n-ajunsese, încă, — şi nici n-avea să ajungă niciodată pînă acolo — să-şi cerceteze degetele de la picioare, ca să descopere în felul acesta tîlcurile şi rosturile mari ale vieţii.

„Grîului îi prinde bine ploaia asta! se gîndi el acum, după ce se scutură şi se depărtă, nu fără părere de rău, de toate înfiorările şi de toate amintirile. — Şi porumbului îi prinde bine... O să se salte şi el, tot, nu numai cel de pe lotul experimental... Şi poate că mîine sau poimîine..."

Se opri apoi, pe neaşteptate, fiindcă ceea ce ar fi vrut să spună se referea la munca întregii gospodării şi el nu mai îndrăzni să intre, nici măcar cu gîndul, în această zonă a preocupărilor sale de fiecare zi. Îşi aduse aminte de întîmplarea care îl pusese pe jăratic decuseară şi-l văzu din nou pe cumnatu-său, pe Ovidiu, rîzînd şi vorbind anapoda după cîte se părea, ţintind totuşi undeva. „Tu, măi Aurele, îi spunea Ovidiu de sus şi prelins, să nu te crezi mai deştept decît eşti!... Şi mai prinţipial!... Las-o mai moale cu teoriile şi cu lozincile!... Cu grijile astea ale tale!... Da' ce crezi tu, mă, că dacă o s-ajungi vreodată la greu, o să te salveze careva, vreunul din ăştia pe care te bizui tu acum?... Nici pomeneală, mă!... Poate c-o să te mai apese niţel, ca să-ţi ieie locul!... De mult am vrut eu să-ţi spun lucrurile astea, ca unui neam ce-mi eşti, deschis, pe faţă... Pentru că pînă acum toate or mers cam pe ocolite, mai pe departe... Şi-i mai rău aşa, că se pot amesteca şi alţii... E drept, noi n-avem a ne plînge... Tu ai avut grijă de noi, mă... Ne-ai ajutat fără să ne-o spui... Ai procedat cu cap, cum se zice... Şi tocmai de aia ar trebui să vorbim deschis despre lucrurile astea..." Ceea ce urmase — plecarea şi întoarcerea, continuarea şi înăsprirea discuţiei, şi încăierarea aceea cumplită şi năduşită, — nu mai putea fi despărţit în episoade, nu mai putea fi văzut în amănunţime, fiindcă toate se legaseră şi se contopiseră, ca într-o derulare albă şi vijîitoare. Doar de plecarea de la urmă îşi mai amintea Aurel acum, clar şi precis, mai clar şi mai precis decît ar fi dorit-o. Şi de nemulţumirea pe care o adusese cu el, de ruşinea care îl copleşise, parcă cine ştie ce ticăloşie ar fi făcut. Se mustrase cu asprime, pe drum şi-acasă, fiindcă se luase de piept cu nu ştiu cine, el care era preşedinte de gospodărie de atîţia ani de zile şi-ar fi trebuit să fie pildă pentru toţi şi în toate privinţele. La un moment dat se hotărîse să se ducă la raion să-şi ceară schimbarea. „Ce fel de preşedinte mai pot fi eu, după ce mă bat cu nişte şmecheri oarecare? îşi spusese el cu asprime. Nici pînă acum n-am făcut eu prea multe... Dar de-acuma-ncolo..." Iana îl ghicise de la început că-i necăjit şi-l întrebase de vreo cîteva ori ce s-a întîmplat. Dar el nu i-a răspuns. S-a uitat la ea de parcă atunci ar fi văzut-o pentru prima dată. I s-a părut că vede şi pe faţa ei aceeaşi violenie, ca şi pe faţa lui Ovidiu. Iana — pe ea o chema de fapt Iuliana, după numele pe care i-l puseseră părinţii, dar el aşa-i zicea, alintînd-o: Iana — semăna, într-adevăr, cu Ovidiu şi cu ceilalţi fraţi, era negricoasă şi oacheşă, sprîncenată, înaltă şi mlădie şi-avea mereu în uitătură o undă ascunsă, de vioiciune ori de tristeţe. Dar acum, asemănarea avea alt substrat şi se lega de vorbele care îi mai răsunau încă în urechi lui Aurel. Şi de violenia şi de minciuna cu care îl împrejmuise Ovidiu, şi nu numai el, ci şi ceilalţi, toţi fraţii ei, toţi Drotoşii. „N-auzi, Aurele, ce-i rău iar? a stăruit ea răbdurie şi supusă, dar şi dornică să afle tot, ca de obicei. Spune-mi, fiindcă eu..." „N-am ce-ţi spune, tu!..." i-a răspuns el scurt şi încet. A plecat apoi, să n-o mai vadă, să se depărteze de asemănarea aceea care îl mîniase şi-l întristase şi mai mult. Şi-a stat prin curte un timp, aşteptînd, nădăjduind că va veni careva dintre prietenii şi dintre tovarăşii lui, să-l întrebe ce-a fost, cum de-a ajuns el să se ieie de piept cu ai lui Drotoş, faţă de atîta lume. Dar ei n-au venit, nici unul, poate pentru că nu auziseră, ori poate pentru altceva, pentru că nu vroiau nici măcar acum, în ceasul al treisprezecelea, să se bage şi să se amestece în treburile astea, care îi priveau pe toţi la urma-urmei, în egală măsură. Purtarea asta a lor l-a descumpănit şi mai mult pe Aurel. „Păi da, a spus el în cele din urmă, fiind convins că ceilalţi aflaseră şi nu vroiau să se amestece — fiecare om îi cu treburile lui şi cu straiţa lui... Înseamnă că şmecherul ăla de Ovidiu are dreptate... Înseamnă că eu m-am bizuit pe nişte oameni oarecare... Altfel nu m-ar fi lăsat ei să mă bag în toată încurcătura asta!... Mi-ar fi zis ceva... Mi-ar fi atras atenţia... Şi dacă n-or făcut-o, înseamnă că n-or făcut-o dinadins... Şi că eu unu..." A lăsat-o baltă apoi, pentru că se dusese prea departe cu gîndul, cu presupunerile, şi pentru că nu era convins că are dreptate. S-a dus şi s-a culcat şi-a încercat să se gîndească în linişte la ceea ce se întîmplase la cooperativă, şi chiar mai înainte, să vadă de unde şi cum au pornit toate, cine-i vinovat şi cine nu-i. Dar n-a reuşit să se limpezească şi să se liniştească. Dimpotrivă, s-a tulburat şi mai tare şi-a ajuns la altele, cu gîndul, pornind de la încăierarea de la cooperativă şi de la ceea ce făcuse acolo, înainte de-a pleca, cînd strigase şi ridicase cuţitul să deie în cel care ar fi îndrăznit să se apropie. El nu fusese niciodată rîncaci şi bătăuş. Ştia, nu-i vorbă, să ţină bîta în mînă şi s-o mînuiască la nevoie. Crescuse cu ceilalţi şi participase şi el la nişte bătăi mari, în nişte duminici, cînd frămîntaseră tot satul, înfugurîndu-se şi pologîndu-se unii pe alţii, cu parii. Dăduse şi mai şi primise, cum se obişnuia. Cu cuţitul nu se bătuse, însă, cu nimeni, n-ajunsese adică pînă acolo. O singură dată, într-o iarnă, era cît pe-aci să împlînte cuţitul într-un fecior, fiindcă avusese şi el cuţit după şerpar, cum aveau toţi pe-atunci, cuţit şi teacă şi-o peană mare şi rotată, de păun, în pălărie. Era cam ameţit în seara aceea şi cum feciorul acela îl pălmuise şi-l batjocorise, se socotise îndreptăţit să se răzbune şi se ţinuse tot timpul după el, ochindu-i spatele, auzind şi văzînd în cîte-o clipă cum pătrundea cuţitul în celălalt, pînă în prăsele, scrîşnind. Plecase pînă la urmă de la crîşmă, ostenit şi sleit, şi-apoi după ce se ridicase şi el fecior în sat şi după ce ajunsese om între oameni — mai cu seamă după asta — începuse să se gîndească cu un fel de teamă la seara aceea, la mînia care îl tulburase atunci, la dorinţa aceea nesăbuită, de a da, de a se răzbuna cu orice preţ. Uneori, cînd se gîndea la incidentul acesta — rar, ce-i drept, fiindcă îl ocolea de obicei — se întreba cum de pot sta zăvorîte într-un singur om asemenea apucături. Şi parcă îi era frică de el însuşi şi-l cuprindea un fel de neîncredere, în propriile-i judecăţi şi-n propriile-i puteri. Şi-aseară tot cam aşa se întîmplase, mai ales că încăierarea de la cooperativă se înrudea cu cealaltă, slab şi pe departe, dar se înrudea, totuşi, într-un fel. Şi de data asta Aurel pusese mîna pe cuţit — i-l smulsese unuia, nici nu mai ştia cui — şi-apoi îi ameninţase pe ceilalţi, pe-ai lui Drotoş, mai mult ca să-i sperie, fiindcă ăştia îl împrejmuiseră şi erau gata ce orice. Nu dăduse nici acum cu cuţitul, dar asta nu schimba cu nimic datele reale ale problemei. Mînios fiind, el îşi pierduse cumpătul şi limpezimea obişnuită a judecăţii, limpezimea cu care începuse să se mîndrească de la un timp, faţă de sine însuşi.

„Dacă mi-ar fi spus cineva ieri ori alaltăieri, ori acum un an, că voi ajunge din nou într-un asemenea impas, i-aş fi rîs în faţă! îşi spuse el acum, după ce se izbi din nou cu gîndul de cele două răbufniri. Şi uite c-am ajuns, totuşi... Fără să vreau şi-ntr-o vreme cînd eram mai sigur de mine... Cînd mi se părea că sînt mai tare decît ori cînd... M-am bătut şi-am răcnit, ca un apucat, ca un oarecare... Şi-acum, măcar, s-ar cuveni să caut ceva... Să văd ce-i de făcut..."

Ploaia se depărtă şi lui Aurel îi păru rău, îndată ce nu-i mai auzi vîjîitul. Picuratul ultimilor stropi i se păru că seamănă cu nişte bocănituri rare şi grele. Îl ascultă pînă nu-l mai auzi de loc, apoi ieşi încet în curte, o luă către şură, deschise uşa, intră şi se opri apoi în deschizătura celeilalte uşi, de către grădină. Şi trase din nou aer în piept, cum făcuse şi în prag, după ce ieşise din casă. Aici toate erau aşa cum le bănuise: schimbate şi înmiresmate. Adierea aceea răcoroasă şi proaspătă, pe care o lăsase ploaia în urma ei, venea şi trecea mereu pe lîngă el, ca o apă nevăzută. Iar pomii se legănau încet în noapte şi-n partea cealaltă a uliţei pîlpîia un bec stingher. În urmă şi alături, în şură şi în feldăra şurii, stăruia o aburire grea, de lucruri stătute, de plevă veche şi de colb sec.

„Aici îmi făceam eu veacul pînă mai ieri! spuse Aurel într-o doară şi mai mult aşa, ca să-şi schimbe firul gîndurilor. Dădeam de mîncare la vite... Şi mergeam la lucru după aia... Şi-acum..."

Se întrebă apoi, cu mai mult interes, cum s-ar simţi el acum, dacă ar fi nevoit să trăiască şi să se învîrtească numai în şura asta, în propria-i gospodărie. Şi-şi răspunse numaidecît, firesc şi fără nici un efort, că s-ar fi simţit mai rău decît dacă ar fi fost legat. „Ei, da, nici vorbă! mai adăugă el. Asta ar fi aşa, de parcă ai fi băgat într-o pivniţă, la întuneric!... După ce te-ai învăţat cu lumina!... Şi cu lărgimea..." Îşi aduse aminte de hotărîrea pe care o luase, de a renunţa la conducerea gospodăriei, şi se întrebă cum s-ar simţi şi cum i-ar veni, dacă n-ar mai fi preşedinte. Şi-şi răspunse, în grabă şi cu teamă, că s-ar simţi rău şi i-ar veni rău, din cale afară. „Cred şi eu! adăugă tot el pe urmă, dintr-o parte şi cu o cruzime care nu ţinea de firea lui şi pe care şi-o impunea cîteodată faţă de sine însuşi şi faţă de alţii. — Te-ai obişnuit să conduci!... Să fii mai mare!... Să porunceşti şi să [illegible] manzi!... Să lucri cu gura!... Şi să primeşti plată mai bună pentru asta!... Şi să mai fii şi lăudat, bătut pe umăr... Te-ai învăţat cu onorurile şi cu mărirea!... Şi-acum, dac-ar fi vorba să mergi din nou la sapă, nu ţi-ar prii!... Şi poate că te-ai socoti nedreptăţit!..." Se mînie pe urmă şi bătu cu piciorul în pragul uşii, încontrîndu-se cu propriile-i judecăţi, cu asprime. „Nu-i aşa! îşi spuse. Dac-ar fi vorba numai de lucrurile astea, mie unuia nu mi-ar părea rău nici un piculeţ!... Eu nu-s dintre cei care-şi închipuie că se duc toate de rîpă, dacă nu mai sînt ei în frunte!... Odată şi-odată tot o să vină ziua asta... Da' pînă atunci cred că mai este... Şi-apoi, lucrul ăsta n-are nici o importanţă, la urma urmei... Cine se gîndeşte mereu şi mereu la postul pe care îl ocupă şi nu la munca pe care trebuie s-o facă, se situează singur în afara muncii şi-n afara vieţii... Asta-i, că poate ajunge prost de tot, grijindu-şi şi păzindu-şi postul, cum îşi grijeşte şi-şi păzeşte cloşca cuibarul... Părerile mele de rău, — de ce n-aş recunoaşte-o? — se leagă de altceva... Altele sînt lucrurile care mă fac pe mine să nu mai pot trăi fără munca asta..." Aurel ar fi vrut să spună că el unul se obişnuise atît de mult să se preocupe şi să se frămînte pentru toată gospodăria, să lucreze şi să se gîndească la toate şi din toată inima, încît acum, dac-ar fi fost schimbat, s-ar fi simţit rău şi stingher, din cale afară. Totuşi nu îndrăzni să mai spună nimic, cu toate că ar fi trebuit şi-ar fi avut dreptate să spună, fără nici o teamă de exagerare ori de autolinişti re. Îşi aminti din nou de întîmplarea aceea neprevăzută şi stupidă, de la cooperativă, de încăierare şi de cuţit, — şi de răcnetul acela al lui, străin şi necunoscut — şi-şi pierdu pentru cîteva clipe firul şi limpezimea judecăţii.

„Ei, da, mai îndrugă el după un timp, altfel şi din altă parte, e uşor să despici firul în patru, cum ar zice Aron!... Şi-i mult mai greu să pui degetul pe rană, cînd trebuie... Mai ales dacă rana asta-i a ta... Dacă-ţi aparţine... Asta-i, că oamenii sînt cam suciţi şi cam răsuciţi... Cîteodată, măcar..." Se întoarse după aceea şi-o luă către pridvor.

În uşă, cînd dădu să intre, se opri şi se uită mirat la Iana. Nu se aştepta s-o găsească acolo, atunci, şi nu ştiu ce să-i spună.

— Nu dormi?... Ce faci?... — îl întrebă femeia, fără nici o urmă de harţag, cu glasul ei din totdeauna.

Întrebările ei şi nerăbdarea care se ghicea sub ele îl iritară. Erau false, sunau parcă altfel decît ar fi trebuit să sune.

— N-auzi?! stărui ea, în acelaşi fel. De ce nu dormi?...

— Ploaia asta!... — spuse el încet. Am simţit-o... Şi-am ieşit...

— Ştiu! spuse ea, suindu-se pe prag, alături de el. Ţie ţi-o plăcut totdeauna cînd plouă, vara...

— Dar de unde ştii tu? întrebă el destul de nedumerit. Eu după cîte-mi amintesc...

— Ei, ce-ţi aminteşti? întrebă femeia încet şi parcă în glumă, cu o uşoară undă de ironie în glas. Că nu mi-ai spus niciodată lucrul ăsta... Da?

— Da, după cîte ştiu...

— Aşa-i, nu mi-ai spus, da' uite că eu tot am mai ghicit cîte ceva!... Nici nu-ţi dai seama cu cîte te-am ghicit şi cu cîte te am eu la mînă...

Vorbele din urmă, în deosebi, îi întăriră şi mai mult impresia de adineauri, de falsitate şi de goliciune. Şi-l plesniră, parcă, în faţă, ca nişte stropi murdari şi grei, de noroi. Nici nu ştiu ce să mai spună. Stătu aşa un timp, descumpănit. Ridică apoi mîna, s-o deie la o parte, în tăcere, să se ducă în casă. Dar ea se împotrivi.

— Lasă-mă, tu! îi porunci el cu asprime. Dă-te la o parte!...

— Nu vreau! răspunse femeia. Nici nu mă gîndesc!... Dacă nu-mi spui de ce eşti necăjit, nu te las să pleci de-aici...

„Oho! făcu el fără supărare. S-o trezit şi-n asta dîca!... Începe să porunccească!... Azimîne îl ajung şi eu pe Aron... Ne facem tovarăşi de suferinţă... Şi-ntemeiem un fel de sindicat al bărbaţilor oropsiţi..."

— Te-ascult! mai spuse ea, cuprinzîndu-l cu braţul peste mijloc.

Dar el tot nu vorbi. Şi-atunci ea îi spuse că n-a dormit de loc şi că nici nu poate să doarmă, atîta timp cît îl ştie pe el necăjit şi frămîntat.

— Ştii, îi spuse ea, rar şi parcă de departe, dacă eşti plecat şi lucri pe undeva, îi altceva... Sînt liniştită şi-mpăcată... Cînd te ştiu pe tine liniştit şi-mpăcat... Da' dacă eşti tu necăjit şi frămîntat, nu se poate să nu fiu şi eu... Asta vine de la sine... Poate că-i şi obişnuinţa de vină... Ori poate că-i altceva... Da' eu aşa simt...

Aurel se înmuie deodată şi se pomeni năpădit de un simţămînt alinător, de bucurie şi de mîndrie. Recunoscu în sinea sa că Iana era inimoasă şi înţelegătoare. Şi-ar fi recunoscut, poate, şi mai multe, dacă nu s-ar fi întrebat ce-ar face ea, dacă i-ar povesti ce s-a întîmplat la cooperativă decuseară, cu cine s-a încăierat el. „Odată ar schimba foaia! a adăugat el numaidecît, cu mai multă convingere. Odată ar da la o parte toată cumsecădenia asta!... Şi-ar deveni ceea ce este în inima ei: o Drotoşoaie!... Şi-ar începe să răcnească şi să strige!... Ori dacă nu, dac-ar vedea că nu merge pe partea asta, m-ar lua pe altă parte şi-ar începe să-mi vorbească frumos, creştineşte, popeşte!... Mi-ar spune cîte toate!... Şi eu, ca prostul, aş asculta-o şi-aş aproba-o aşa cum am mai aprobat-o!... C-aşa-s eu, cînd mă uit prea atent în jur, cînd nu mă uit de loc!... Şi-acum, măcar, am încurcat-o urît de tot!..."

Iana tăcu puţin, aşteptînd. Apoi, dacă văzu că el nu zice nimic, lăsă baltă mărturisirile şi-l întrebă din nou, cu oarecare asprime, de ce-i necăjit.

— S-or ivit nişte probleme, tu! spuse el rar şi sec. Aşa, pe neaşteptate...

— Iar sînt discuţii, în consiliu?

— Nu-i nici o discuţie pe nicăieri!

— Atunci?!

— Tocmai asta-i, că n-o fost nici o discuţie... Dac-ar fi zis cineva vreo vorbă, ar fi fost bine... Da' n-o zis nimeni nimic... Nici măcar Aron... Şi nici ceilalţi... M-or lăsat singur... Să mă bag cu capu-n laţ...

Iana nu înţelese unde bătea el şi nici nu mai stărui, că să nu-l supere şi mai tare. Îl sfătui s-o lase mai moale, să nu se mai frămînte atîta, pentru orişice lucru.

— Fiindcă tu ai obiceiul ăsta, cîteodată, să faci din ţînţar armăsar! mai spuse ea mustrător, dar fără nici un pic de îngîmfare. Cîteodată eşti stăpîn pe tine şi pe toate gîndurile tale!... Şi-aşa de bine ştii să le limpezeşti pe toate, că eu mă şi minunez!... Da' mă şi mîndresc, să ştii! Da-n alte dăţi...

— Da, spuse el, întrerupînd-o, ai dreptate... Aşa-i, cum zici tu...

Se întoarse apoi şi se duse în casă, se trînti pe somieră, de-a curmezişul, şi-ascultă şi stătu nemişcat, să vadă ce face ea.

Iana nu intră numaidecît în casă şi el o auzi, şi-o şi văzu în gînd, cum umbla prin curte, şi-i veni să se ducă din nou pe-afară, ori dacă nu, s-o cheme în casă, lîngă el. Nu se clinti însă, şi nici n-o chemă în casă. Ascultă numai şi-i văzu, în gînd, urmele paşilor săi uşori şi egali. Şi-şi aminti de alte urme. Zîmbi cu îngăduinţă şi-aproape fără să vrele. Asta fusese mai demult, nici nu mai ştia cîţi ani aveau ei pe-atunci. El era fecior şi era la coasă în Deal şi ea se dusese la ai săi, la părinţii şi la fraţii cu care se încăierase el acum. Se oprise puţin şi-l întrebase ce face şi cum merge coasa... Vorbise în aşa fel, de parcă n-ar fi fost nimic între ei, niciodată. Şi plecase pe urmă şi el o urmărise cu ochii pînă cînd n-a mai văzut-o. Iar mai apoi i-a cercetat urmele, lanţul acela întrerupt şi egal, şi i-a venit deodată o poftă nesăbuită, să i le sărute pe toate, să se oprească şi să se închine la fiecare urmă, pînă la locul unde se oprise ea.

„Nesocotit mai poate fi omul cîteodată! spuse el acum, cu îngăduinţă şi parcă şi cu un fel de mîndrie. Dacă stai şi te gîndeşti bine... Îi trec atîtea prin cap... Şi-i hărţuit de-atîtea porniri... Că nu ştie niciodată încotro merge... Sau chiar dacă ştie..."

O auzi pe Iana intrînd şi-aşteptă, ca un copil, să vină la el. Dar ea trecu dincolo, încet, şi lui îi păru nespus de rău. „Păi da, se mai gîndi el, s-o fi supărat şi dumneaei... Fiindcă nu i-am spus ce-i şi cum... S-o-nvăţat cu năravuri... Să ştie tot... Şi uite unde-am ajuns cu ştiutul şi cu aflatul..."

Aurel se suci şi încercă să doarmă, dar nu reuşi. Se întoarse apoi pe spate şi puse mîinile sub ceafă, pregătindu-se pentru o noapte albă, fără somn. „Îi mult mai bine, mai adăugă el la ceea ce spusese mai înainte, să n-amesteci pe nimeni în toate treburile tale... Să ai o situaţie curată-ntotdeauna!... Să ştii cine-i de vină..." Apoi tot el se contrazise, spunîndu-şi că de unul singur nu faci nimic, niciodată, şi că puterea fiecărula stă în el şi-n ceilalţi toţi, deopotrivă, că altfel nu se poate merge prea departe. „În ziua de azi, cum ar zice Aron, asta-i un fel de lege!... Şi cine-o calcă, se calcă-n picioare pe sine însuşi... Chiar dacă-i deştept!... Chiar dacă-i bun!..." Se mînie din nou pe urmă şi se întoarse cu gîndul la ceilalţi, la cei pe care se bizuise el, la prietenii şi la tovarăşii lui. „Da, se corectă el cu amărăciune, uite că eu am ajuns la bine... Cu ajutorul altora... Al nevestei şi-al prietenilor mei... Fiindcă şi ei or contribuit la asta... Şi încă mult..." Nu-l mulţumi însă nici judecata aceasta aspră dar dreaptă, după părerea lui, şi căută altele, zvîrcolindu-se şi sucindu-se pînă tîrziu, pe la al treilea cîntat al cocoşilor. Şi-apoi, cînd nici nu se aştepta, adormi şi uită de toate. Nu visă nimic şi nici nu i se mai năzări după aceea că-l zgîlţîie cineva de umăr, ca să-l trezească. Se hodini pînă tîrziu şi-n clipa cînd se trezi găsi ferestrele orbite de văpăi şi-şi dădu seama că afară îi soare şi-i frumos.

Şi-i păru rău că se trezise, fără să ştie de ce.

. . . . . .

Aşteptarea părea zadarnică. Se prelungea şi devenea din ce în ce mai chinuitoare. Şi-n jur toate erau, parcă din ce în ce mai frumoase şi mai proaspete, mai ales acum, după ploaia de peste noapte. Sclipea cîte-o ţandără de apă la subţioara cîte unei frunze de prun şi se ridicau uşor către cer, de pe calea ce merge către hotar, aburi străvezii. Era şi linişte, ce-i drept, era duminecă şi satul părea pustiu şi gol. Pustie şi goală părea şi curtea lui Terzea. Ai lui erau plecaţi şi el nici nu ştia pe unde. Copiii, — Mărioara şi Luţu — erau pe uliţă, se jucau şi se bălăcăreau pe şanţ, aşa cum se jucase şi el, cînd era ca ei. Dar Iana nu ştia şi nici nu reuşi să afle pe unde era. O căută peste tot, apoi, dacă văzu că n-o găseşte, renunţă şi se duse prin grădină. Dădu cu ochii de fructe acolo şi i se părură toate mai mari, parcă cine ştie cît ar fi putut creşte, într-o noapte. „S-or scuturat de flori! adăugă el, din dorinţa de a fi cît mai exact. De-aia par mai mari acum... Da' poate că or şi crescut... S-or mai împlinit şi ele... S-or apropiat de împlinire... Şi-s frumoase, orice s-ar zice... Toate-s frumoase în anul ăsta... Numai de n-ar da o secetă, acum, cînd leagă grîul rod, c-atunci îl arde mai tare... Paiul rămîne nalt, dar bobul se zbîrceşte şi se scofîlceşte... Toate se zbîrcesc şi se scofîlcesc, dacă n-au vreme prielnică... Tot ce-i viu şi-i în creştere... Şi poate că-n risipirea acestor pierderi stă tot tîlcul prefacerilor de azi..."

Se dusese prea departe cu gîndul, din nou, şi-şi luă seama şi recunoscu, pe loc, că se amăgeşte în felul acesta, agăţîndu-se de recolte şi de schimbări. Pînă una-alta, trebuia să se ocupe de alte lucruri, mai mărunte dar mai presante. Trebuia lămurită, în primul rînd, încurcătura în care intrase decuseară, la cooperativă. „Da, asta trebuie s-o descurc eu întîi! se socoti el în grabă, pregătindu-se să plece în sat, la sediu şi pe la cooperativă, să vadă ce zic unii şi cum se uită alţii la el, acum, după încăierare, după ce se luase de piept cu ai lui Drotoş. — Văd ce-i şi cum... Şi după aia vin înapoi, acasă..."

Nu plecă însă nicăieri, cu toate că îi venea greu să aştepte acasă, s-o facă pe năzurosul şi pe mofturosul. Vroia să vadă, totuşi, dacă vor veni ceilalţi la el, să-l caute, să-l întrebe ce-a fost acolo, să-l aprobe ori să-l ieie la rost. Mai ales aprobarea o dorea el. O socotea hotărîtoare, fiindcă între el şi tovarăşii cu care muncea împreună, la gospodărie, de la începutul începutului, se strecurase, mai cu seamă în ultimul timp, un fel de stînjeneală. Nu se petrecuse nimic aparte şi-ntr-un fel toate mergeau ca şi înainte vreme, ca şi în perioada ultimă şi cea mai bună, cînd se statornicise între ei, pe nesimţite, parcă, şi fără nici un efort din partea nimănui, o înţelegere directă şi vie, cu ajutorul căreia rezolvau, de multe ori din mers, cele mai complicate situaţii, cele mai grele probleme, legate de bunul mers al gospodăriei. Acum însă lucrurile stăteau aşa numai într-un fel şi numai pe deasupra, fiindcă încolo, pe dedesubt, se petrocuseră nişte schimbări şi nişte surpări, destul de grave. Aurel Terzea îşi dădea seama de asta, cu pătrunderea şi cu ascuţimea pe care i le adusese munca depusă în atîţia ani de zile şi cu curajul de care nu se despărţise niciodată. Şi se întreba mereu, cu asprime şi cu mînie, cum de-a putut să treacă pe lîngă lucrurile astea, cum de s-a putut mulţumi cu ceea ce se realiza oricum, de la sine, în virtutea inerţiei.

„Asta-i, spuse Terzea, constatativ şi cu oarecare părere de rău, că de la o vreme ne învechim şi ne rutinăm... Şi dintre toate lucrurile proaste, rutina asta-i cea mai proastă şi mai a dracului... Munceşti şi ţi se pare că mergi înainte, da' tu baţi pasul pe loc... Ori mergi înainte cum merge calul mocanului, din obişnuinţă, orbeşte, fiindcă ai pornit-o la drum... Şi-acum, aicea la noi, uite că s-or ivit alte complicaţii... Fir-ar ale dracului de complicaţii şi de implicaţii... Fiindcă mereu se ivesc, altele şi altele... Şi dacă nu ştii să le faci faţă... Dacă nu le depistezi la timp... Dacă pierzi frînele din mînă... Şi dacă începi să fii tăvălit de probleme şi de evenimente..."

„Nu-i nimic! spuse tot el şi tot aşa, dintr-o parte şi cu răutate. Te duci şi-ţi ceri schimbarea... Dacă vezi că n-o mai poţi scoate la capăt... Spui că eşti ostenit şi că vrei să te retragi acasă... Şi-ţi vezi de-ale tale pe urmă... Şi trăieşti mai liniştit..."

Soluţia aceasta era inacceptabilă la urma urmei şi el dădu din mînă, — stătea la soare acum, în pridvor — şi se întoarse înapoi, cu gîndul, la împrejurările pe care încercase să le analizeze mai înainte. Şi-ajunse în cele din urmă, destul de repede de altfel, la aceeaşi constatare, care nu putea fi schimbată decît într-un singur fel, dacă s-ar fi amăgit şi s-ar fi mîntţit pe sine însuşi, ceea ce era greu de făcut, dacă nu chiar imposibil. Aurel se obişnuise să privească lucrurile în faţă şi-acum nu putu să nu recunoască, după ce cercetă încă o dată felul cum mergeau treburile la gospodărie, că discuţiile şi dezbaterile de la ei, felul cum participau oamenii la muncă, toate lucrurile care umplu viaţa de zi cu zi a unui asemenea organism, mare şi complex, şi din care se nasc de fapt, prin acumulare, lucrurile de seamă, cele mai importante realizări, — nu mai aveau nici pe departe vioiciunea şi suflul de altădată, de-acum un an sau doi, cu toate că se desfăşurau normal, după cîte se părea. Aşa mergeau treburile în consiliu şi la brigăzi, peste tot. Şi-n organizaţia de partid tot cam aşa mergeau, bine într-un fel şi rău într-altul, în ceea ce priveşte preocuparea pentru bunul mers al gospodăriei, interesul şi ardoarea care îi cuprinsese la un moment dat pînă şi pe cei mai nepăsători şi mai lăsători dintre oameni. Aron, secretarul organizaţiei de bază, împreună cu care muncea de atîta amar de vreme — de treisprezece ani — era mai rezervat faţă de el, mai ales cînd venea vorba de ai lui Drotoş, de neamurile Ianei, de fraţii şi de părinţii ei. Alţi oameni, cu care se obişnuise atît de mult şi pe care îi cunoştea atît de bine, tot cam aşa reacţionau, cînd auzeau de isteţii şi descurcăreţii lui Drotoş, care ajunseseră, încetul cu încetul, într-un răstimp de vreo patru-cinci ani, în posturile cele mai bune din gospodărie. Şi asta aşa, cam pe nesimţite, pe nebăgatele de seamă. Şi pe rînd, cîte unul, nu toţi deodată ca nişte nesocotiţi. Şi cu ajutorul Ianei, — acesta iar era un adevăr, şi poate că şi cel mai aspru şi mai dureros — fiindcă ea pusese vorbă pentru fiecare dintre ei, stăruind la nevoie, revenind, cu blîndeţe dar şi cu perseverenţă. Odată, într-o seară, Iana îi vorbise de Ovidiu şi-l lăudase şi-i spusese că el ar fi cel mai bun şi mai nimerit, ca magazioner. „Ştie carte, îi spusese ea, are şapte clase primare, plus două de gimnaziu!... Şi-i descurcăreţ şi-i priceput la toate!... Îi gospodar bun, şi-o făcut casa singur, fără să-şi tocmească meşteri!... Şi-acum are de gînd..." Iana avea dreptate. Fratele ei, Ovidiu, avea şapte clase primare — plus două de gimnaziu — şi era dezgheţat şi descurcăreţ, foc, nu alta. Ceilalţi, fraţii şi surorile Ianei, toţi Drotoşii — tot clanul ăsta renumit şi vestit, pentru hărnicie şi pentru vicleme — tot cam aşa erau, buni de cîte ceva, vrednici să ocupe cîte-un loc mai acătării în gospodărie, să nu steie pe nu ştiu unde, să-şi risipească bunătate de deprinderi şi de calităţi. Dovada cea mai puternică era însuşi faptul că Drotoşii începuseră să se amestece, din ce în ce mai stăruitor, în toate treburile gospodăriei, în special în ultima vreme, avînd un scop, bineînţeles, fiindcă nu erau ei oamenii care să se zbată pentru alţii.

„Şi eu, ca prostul, spuse Aurel cu mînie, le-am dat apă la moară!... I-am ajutat!... Să se cţere... Să se bage... Să se înfiltreze... Şi după aia tot eu vin şi analizez... Da' ce analiză mai poate fi asta?... Ei, măcar, aşa cum sînt..."

Îi lăsă apoi în pace pe-ai lui Drotoş, aşa cum erau ei, lacomi şi vicleni, şi se întoarse la el, cu aceeaşi asprime, dacă nu chiar cu mai multă. Se agăţă şi de Iana şi-o ocărî şi-o făcu de două parale şi pe ea, fără să clipească. Nu simţi însă nici o satisfacţie. Dimpotrivă, îl cuprinse o nemulţumire şi mai adîncă, de neînlăturat. Nu putea să-i atribuie, cu toată convingerea, scăderi pe care femeia nu le avea. Ea nu semăna cu ei, nici pe departe. Se despărţise de fraţi şi de părinţi şi se alipise de el, din toată inima şi pentru totdeauna, parcă. Şi-adeseori, mult prea adeseori, — Aurel nu putea să nu recunoască lucrul acesta, cu toate că nu-i convenea acum — el avusese noroc cu Iana, se s

cu ce au întîrziat. Dacă rămînea cîte-un loc de-al lor neiucrat, nu era nimic, asta se mai întîmplase. Dar dacă rămînea un loc de-al gospodăriei în paraginâ, odată începeau vorbele în sat: „Ați văzut, mă?... Cucuruzul colectivei înoată în buruiană!... Și holda-i neplivită!... Și vitele-s nețesălate!... Și ei îs ca niște corturari!... Vai și amar de ei și de capul lor!...“ De cele mai mul e ori, vorbele astea porneau de la cîte-o situație reală, fiindcă ei, într-adevăr, nu reușeau să facă față la toate. Pe drum, însă, trecînd așa de la unul la aitul, vorbele se lățeau și se umflau, cum se întîmplase întotdeauna în sat, totuși altfel, cu o repezic.une și mai mare, răvășind tot,' creînd o atmosferă tulbure și cețoasă. Nimic nu le scăpa celor care erau porniți pe forfecări. Și erau porniți aproape toți oamenii, pe forfecări și pe șoșoteli. Și pe bîrfeli. Și-ntr-o vreme, cum-necum, a intrat și Terzea în moara asta. El fusese ciurdar în sat, ani la rînd, chiar și după război, pînă prin '49. Fusese secretar de celulă într-o vreme și cînd veneau după el, vara sau toamna, îl căutau și-l chemau de pe cîmp. El lăsa vitele în seama Ianei sau a altora și venea în sat, la cîte-o ședință. Uneori se întîmpla altfel, să steie toată noaptea în ședințe și dimineața să se spele puțin pe ochi și să-și ieie tuturezul în mînă, să scoată vitele oamenilor la pășune. Și fusese apreciat, ca ciurdar, fiindcă el se ocupa de vite, adăpîndu-le la timp, purtîndu-le pe unde era iarba mai bună. Satul se obișnuise atît de mult cu el, ca ciurdar, încît acum, că fusese pus președinte, i se părea că s-a stricat o datină, un obicei vechi și bun. Pentru unii, măcar, era de neînțeles cum se poate ca un terchea-berchea oarecare — un fost ciurdar — să conducă treburile unei gospodării, să fie în fruntea satului. „Ce-i, mă, îl întrebau unii dintre ăștia, mai în glumă, mai în serios, ți-ai schimbat ciurda?!...“ Iar alții, i-o spuneau mai de-a dreptul și-i fericeau, fiindcă acum, ziceau ei, avea și vaci în ciurdă, nu numai boi, ca înainte, și că vitele pe care le păstorea nu mai strecheau și nici nu intrau în alte hotare. Și el se frămînta și se zbuciuma, mușcîndu-și unghiile, neștiind ce să mai facă, fiindcă batjocura era clară și era spusă printre dinți și-n liniște. Dar nu zicea nimic, se strunea și se ocupa și mai stăruitor de gospodărie, — fiindcă așa-i spusese Aron, că asta-i veriga principală, în munca lor — alergînd și lucrînd, de dimineață și pînă seara tîrziu, vorbind cu oamenii, străduindu-se din răsputeri să-i însuflețească, reușind cîteodată, ori avînd numai impresia că reușise, fiindcă se întîmpla de multe ori ca după ce vorbea cu cîte unul și după ce socotea că a reușit să-l convingă ce trebuie făcut, ca să ajungă la bine și la belșug, omul să se întoarcă la întrebarea de la început, de parcă n-ar fi auzit nimic din ceea ce-i spusese el.

Într-un rînd, de pildă, unul de-al lui Ciortan, Iosiv, care era brigadier și era în consiliu acum, l-a bătut la cap o noapte întreagă, întrebîndu-l același și același lucru, cu un calm și cu o stăruință înnebunitoare și dezarmante, totodată. „Bine, bine, măi Aurele, mă, făcea Iosiv ăsta, așa-i, cum zici tu... Peste un an, ori peste doi, ori peste zece, noi o să-notăm în miere și-o să ne scăldăm în lapte... Da' acum, în anul ăsta și-n ziua asta, ce-o să realizăm și ce-o să mîncăm?...“

Era în primul an, ori într-al doilea, și ei ieșiseră prost cu toate. Și el încerca mereu să-i explice omului că acestea erau greutăți de început, și că așa e în agricultură, te redresezi mai greu, ai nevoie de mai mult timp pentru asta. „Într-o fabrică îi cu totul altfel! îi spunea el omului. Procesu-i în mers și-ajungi mult mai iute la capătul lui... Ori în locul unde s-or iscat complicații... Și le îndrepți, intervii, iei măsuri... Da' la noi îi mai altfel... Dacă s-o stricat pămîntul, o fost sărăcit și secătuit, nu-l poți îndrepta numaidecît... Trebuie să mai aștepți un an sau doi... Și cu vitele tot cam așa-i!... Și-aicea, la noi, cu pămîntul exact așa stăm, adică prost!... Fiindcă oamenii or lăsat-o mai moale cu gunoitul, să vadă ce-o mai fi... Și cu vitele, pe de altă parte...“ Dar omul nu ieșea dintr-ale lui. Îl asculta cu atenție și-i dădea dreptate din cînd în cînd: „Așa-i, nu-i vorbă, nimic nu se face cît ai bate din palme!...“ — apoi se întorcea din nou la ale lui, la întrebarea dintîi, la familia lui, la celed. „Tu ai dreptate, Aurele, eu mă-ncred în ce-mi spui tu, că te cunosc și te știu, da' ce mă fac eu cu ai mei, mă, ce le dau să roadă?... Cu ce trăim noi, mă?...“ „Bine, mă, da' pînă acum cu ce-ați trăit?“ „Cu aer!“ „Cum așa: cu aer?!“ „Așa, bine, cu aer de ăsta de pe la noi, că-l bun tare... C-așa i-o spus odată tata la un domn, cînd eram eu copil, că noi trăim cu aer și că numai aerul ne mai ține-n picioare... Și domnul ăla — era un avocățel din Bălgrad— s-o uitat cam lung la tata... Da' bătrînul n-o vorbit în glumă și-o dat din cap, cu amărăciune... Eram și noi pe-acolo și el știa cum o duceam și cum ne chinuiam, de azi pe mîine...“ „Și-atunci?“ „Ei, și-atunci?!... Păi tocmai asta-i, mă, că atunci era atunci și-acuma-i acum... Pînă ieri-alaltăieri o fost cam așa, pînă de curînd... Da' acum, dacă ne-am unit și ne-am adunat aicea, înseamnă că trebuie să trăim altfel, mai ales că cei mai mulți dintre noi...“ „Păi o să trăim, măi Iosive!...“ „Cînd?“

Așa erau oamenii pe-atunci, nerăbdători și neîncrezători, gata să se ieie la harță pentru orișice fleac, gata să le lase baltă pe toate și să se întoarcă la ale lor, prinzînd curaj uneori din nimic, descurajîndu-se apoi tot atît de repede și tot din nimica, amăgindu-se și furîndu-și singuri căciula, fără să clipească.

Nu-i vorbă că și el era altfel pe-atunci.

Era și tînăr, ce-i drept, — avea douăzeci și șapte de ani cînd fusese ales președinte — și nici nu știa exact ce sarcini îi reveneau în munca asta nouă și neobișnuită. Și de uitat n-avea la cine să se uite, să se verifice, indirect, să-și deie seama dacă lucrează bine sau nu. Gospodăria lor era printre primele din țară și-n jur, pe o rază destul de mare, nu mai era nici un președinte, fiindcă nu mai era nici o gospodărie. Se mai sfătuia el cu Aron, discutau și se frămîntau împreună, dar pe-atunci parcă și Aron se mișca mai greu. „Ce facem cu campania asta? La manifestație mergem?...“ „Să vedem! făcea Aron de cele mai multe ori, de parcă nici nu i-ar fi păsat. — Să ne mai gîndim!...“ Lui îi venea să urle cîteodată, de necaz și de nerăbdare. Liniștea asta a lui Aron îl supăra cumplit. „N-auzi, Aroane, secretare?... „Aud, mă, că n-oi fi surd!...“ Se obișnuise apoi cu el și-ntr-un timp, cînd fusese plecat Aron la o școală, i-a dus dorul și i-a simțit lipsa ca nimeni altul. Și-apoi, în cei doi ani pe care i-a petrecut el la o școală, la Cluj, tot cam așa s-au petrecut lucrurile. De fapt, înscrierea lui la această școală, frecventarea și absolvirea ei, tot lui Aron i se datorau, fiindcă el vroise să plece de-acolo după vreo cîteva luni. I-a și scris lui Aron și i-a spus că-i greu să stai în bancă, om în toată firea, și că lui îi-i dor de muncă practică și vie, pe teren. „Asta-i baza, la urma urmei!“ îi spunea el secretarului. „Așa o fi, i-a răspuns Aron, dar doi ani de zile nu-s o viață!“ Atît și nimic mai mult. Lui nu i-a picat bine, dar s-a ținut de școală, pînă la capăt. Și i-a mulțumit lui Aron în cele din urmă, i-a fost recunoscător. Dar de spus nu i-a spus nimic de lucrurile astea. Îi era teamă de el, în privința asta. Aron era altfel de om și-avea altfel de fire, complet opusă firii pe care o avea el. Și poate că tocmai de aceea ajunseseră să se înțeleagă atît de bine, pentru că se completau, pentru că și Aron mai luase cîte ceva de la el, pe furiș, fără să i-o spună. Baza prieteniei și înțelegerii dintre ei, însă, în asta consta. Se mai certau ei cîteodată, dar numai pentru treburi de seamă, legate de bunul mers al gospodăriei. Nu-și dădeau dreptate cu una cu două, cînd era vorba de asemenea lucruri, și-ntr-o primăvară, cînd a fost vorba să facă la colectivă grajduri noi, au ajuns pînă la raion cu o „ceartă“ din asta. Și-acolo i s-a dat dreptate lui Aron, secretarului. El susține sus și tare că-i bine să-și facă și ei, așa cum făceau și alții pe-atunci, niște grajduri mari și moderne, din cărămidă, cu adăpători automate. Dar Aurel tot nu s-a lăsat și-a ținut-o înainte cu ale lui, spunînd mereu și mereu că-i mult mai bine, pentru început, să-și ridice niște grajduri mai ieftine, din pămînt, să le acopere cu paie, ca să nu încarce prea mult bugetul gospodăriei. Degeaba, fiindcă ceilalți, și în special primul secretar al raionului, îi dădeau în cap cu nu știu ce stas-uri și cu nu știu ce planuri. Primul secretar de atunci, mai ales, l-a luat la rost în cele din urmă, cu o asprime neașteptată. „Da ce-ți închipui, mă, că ești la piață sau pe stradă? i-a spus el lui Aurel, fără să se mai uite la Aron. Aici te afli în sediul partidului, așa că te rog să-ți orînduiești bine părerile și vorbele....“ „Mi le-am orînduit, tovarășe!...“ „Tovarășe Prim!“ „Fie și-așa!.. Și-n afară de asta să știți că eu n-am mai multe feluri de păreri, unele pentru stradă, ori pentru piață, și altele pentru sediu...“ „Bine, bine! Poți să pleci! Dumneata, tovarășe secretar, mai rămîi puțin!“ Aron a rămas și a stat cam mult înăuntru. Apoi, cînd a ieșit era cam amețit și cam nădușit. Se scărpina mereu în cap și bodogănea cîte ceva. De spus nu i-a spus nimic, atunci. Și cînd i-a spus ce-a zis primul secretar — ăsta vroise să-l schimbe, să-l pună în discuția organizației — grajdurile erau ridicate și erau pline cu vite, iar primul secretar nu mai era prim și nici măcar secretar. „În privința asta, i-a spus Aron atunci, ai avut dreptate, măi pui de lele!... Trebuie s-o recunosc, n-am încotro!... Ai judecat mai bine!... Te-ai orientat mai bine!... Pînă și-n documentele de partid o fost prinsă problema asta!...“ Aurel i-a făcut semn să lase deoparte povestea asta veche și depășită. „Acum sînt altele la ordinea zilei! i-a spus el lui Aron. Fiindcă mereu se ivesc probleme și greutăți!...“ „Păi asta-i una din condițiile dezvoltărilor, măi Aurele, mă! a adăugat Aron în grabă și cu oarecare satisfacție, fiindcă lui îi plăcea să filozofeze, chit că n-o nimerea întotdeauna cu filozofările lui. Să se ivească mereu dificultăți și probleme!...“

Dintre toate dificultățile pe care le-a întîmpinat și de care s-a izbit Aurel Terzea în cei treisprezece ani de zile, cea mai complicată și mai greu de rezolvat, ținea de munca lui cu oamenii, de felul cum trebuia să se poarte cu ei, cum să-i facă să înțeleagă ceea ce abia prinsese și el să înțeleagă, și-anume, că gospodăria asta nouă era mai mult și trebuia să fie mai mult decît o simplă asociație de într-ajutorare. În gîndul său se hotărîse, de la începutul începutului, din primele zile, să nu părtinească pe nimeni, să se poarte la fel cu toți oamenii, fără nici o deosebire, indiferent de gradul de rudenie ori de relațiile de prietenie. Și-așa și făcuse pe urmă, nu părtinise pe nimeni și se purtase la fel cu toți oamenii, îndemnîndu-i mereu să-i dele zor cu lucrul, să nu-i apuce ploaia. „Haideți tovarăși!... spunea el mereu. Haideți să facem și să dregem, tovarăși!... Partidul nostru, tovarăși!... Noi, tovarăși!...“ Nu spunea lucruri greșite și nici n-o făcea de formă, să-și acopere cine știe ce scopuri nemărturisite. La el, vorba se potrivea întocmai cu gîndul și era așa, ca o flacără Dar oamenilor, parcă nu le păsa așa de mult de lucrurile astea. Unii, măcar, mai și glumeau și-l întîmpinau de departe cu propriile-i vorbe: „Haideți, tovarăși!... Dați-i zor!... Noi, tovarăși!...“ Și lui îi era ciudă de nu mai putea cînd îi auzea vorbind așa. Și-odată, cînd nu s-a mai putut stăpîni,a strigat la unul de-al lui Benea, la George, și l-a întrebat de ce vorbește așa și de ce-și bate joc. Omul i-a răspuns în același fel și cu același ton, de glumă, întrebîndu-l el de ce spune mereu vorbe mari și cu rost și fără, și-atunci Terzea s-a mîniat și mai tare. „Te-aranjez eu! i-a spus el omului. N-ai nici o grijă! Ai să dai socoteală pentru asta!...“

Seara George a venit la el acasă și l-a rugat din suflet să nu facă vreo prostie, cumva. I-a spus din nou că a glumit și i-a amintit că el n-a fost contra niciodată, că a fost sărac ca vai de lume. „Doar tu mă știi, măi Aurele! îi spunea el. Am fost ciurdari amîndoi într-o vreme... Am lucrat pe bani... Și dupâ aia...“ Vorbea cam repede și cam pe sărite George. Era speriat, îi era teamă de el, de Aurel. „Da de ce i-o fi teamă de mine? s-a întrebat Aurel după ce omul plecase, mai liniștit, fiindcă el îi făgăduise că n-o să deie curs amenințării aceleia de pe cîmp. Pentru că într-adevăr, el o fost sărac, ca și mine... Și s-o purtat cumsecade, ca un om cinstit, adică... Și dacă el gîndește așa, înseamnă că mai sînt și alții care gîndesc așa, cărora li-i frică să n-o pățească... Și cărora n-ar trebui să le fie frică în mod normal... Și de ce dracu s-o fi creat această situație?...“

Degeaba s-a frămîntat, fiindcă tot n-a găsit răspunsul atunci, pe loc. Și-a rămas așa, cu o nemulțumire în suflet. A mai rărit-o, pînă una alta, cu îndemnurile acelea generale și stereotipe. Dar purtarea nu și-a schimbat-o și-a devenit, parcă, și mai aspru. Altfel, era corect în toate. În corectitudinea lui, însă, era o răceală care îndepărta și risipea oamenii, în loc să-i apropie și să-i adune laolaltă. „Prea le pui la inimă și prea le iei pe toate într-un fel! îi spunea Iana în răstimpuri. Oamenii sînt așa cum sînt... Fiecare îi cu ale lui!...“ „Asta o fost înainte vreme!... Acum sînt colectiviști și-s la un fel!...“ Îl mai trăgea și Aron de mînecă uneori și-l mai domolea, zîmbind. „Lasă, măi Aurele, îi spunea el, așa-i cum zici tu, da'acum, deodată, ar trebui să facem o adunare generală!... Să vedem ce zic și oamenii!... Că numai noi, fără ei, nu facem nici două parale... Da-mpreună, să știi că putem face cîte ceva!... În asta stă tăria și puterea noastră, dacă chiar vrei să știi! Că neadunăm și ne unim, părere lîngă părere, gînd lîngă gînd!... Și tu dacă vrei să fii cu adevărat în frunte, să nu stai cocoțat acolo numai pentru c-ai fost pus, pe asta trebuie să te bizui!... Pe fluxul ăsta, mă!... Altfel, puterea pe care o ai în mînă nu face nici două parale... Ba poate să te ducă și-n altă direcție!... Că asta-i armă cu două tăișuri, mă!...“

Oamenii, pe de altă parte, au început să capete glas, încetul cu încetul. Și el s-a închis în sinea sa într-o vreme și a ajuns atît de departe cu nemulțumirile astea, — se socotea neînțeles și nedreptățit — încît s-a decis și s-a hotărît să se ducă și să-și ceară schimbarea.

„Ca și-acum! spuse el brusc și-n vrăjmășie, pornit. C-așa sînt eu, lucru și mă descurc bine cîte-o bucată de vreme și-apoi mă las pe tînjală!... Cînd o să scap și de pacostea asta?“ Constatarea aceasta, legată de anumite perioade de delăsare în muncă, era nouă și-i stătea ca un ghimpe în inimă. Îl necăjea, cu toate că se bucurase în ziua cînd o făcuse. Se mîndrise, atunci, pentru că era în stare să se judece pe sine însuși, în liniște și în amănunțime, pentru că putea să-și stăpînească munca pe care o avea și după care i-ar fi părut rău, într-adevăr, dacă ar fi pierdut-o, pe drept ori pe nedrept. De scăpat însă nu știa cînd va scăpa de înmuierile și de delăsările acestea nedorite. De cealaltă pacoste, de felul acela de a munci cu oamenii, grosolan și brutal, de stilul acela de muncă de plutonier prost, care îi dăduse atîta bătaie de cap, din pricina căruia îi ieșise păr alb în barbă,— scăpase mai ușor, parcă, de la sine. „La urma urmei, își spusese el într-o zi, cînd nici nu se aștepta, tot ce facem noi aici, la îndemnul partidului facem... Și-atunci, de ce să-i dăm zor mereu și mereu cu aceleași îndemnuri?... Ca să le tocim înțelesul?!... Să ne plătim de îndatoririle pe care le avem? Dar îndatoririle astea pot fi îndeplinite mult mai bine dacă știm cum să lucrăm cu oamenii... Cu toți laolaltă și cu fiecare în parte... În privința asta, mai ales eu...“ S-a bucurat și-atunci, mult mai mult decît s-a bucurat pe urmă, cînd și-a descoperit, singur și fără să-i atragă nimeni atenția, altă scădere care nu se potrivea de fel cu noul său stil de muncă, — nu mai știa de unde și cînd își însușise vorba asta nouă: stil, dar și-o însușise temeinic și pentru totdeauna — cu ceea ce vroia el să realizeze în sat, la gospodăria lor. I s-a părut atunci, în clipa cînd a pus degetul pe rana asta veche și rea, că a ieșit, deodată, pe-o culme și că de-acolo înainte va merge, fluierînd, numai pe loc oblu, — pe inima drumului, cum îi plăcea lui să spună — fără s-o mai cotească ori s-o sucească, fără prea multă bătaie de cap.

Așa au și decurs de altfel lucrurile, un timp.

Pe urmă, însă, au prins a se complica din nou, altcum decît la începutul începutului, dar de complicat s-au complicat, mai ales după ce a trecut tot satul la colectiv. Cîte probleme nu se iviseră, după asta, cîte complicații. Gospodăria se mărise, suprafețele de teren agricol se dublaseră, aveau vite mai multe și le trebuiau grajduri noi, trebuiau reorganizate toate brigăzile și toate muncile. Și lui, și poate că nu numai lui, i s-a părut dintru-ntîi că s-au dus toate de rîpă și că ceea ce izbutise să realizeze înăuntrul gospodăriei, ca atmosferă și ca înțelegere, ca preocupare pentru toate problemele colectivei — s-a destrămat și s-a risipit, fiindcă noii veniți erau cu ale lor și trăgeau fiecare în altă parte. Și i-a părut rău că se pierduse ceva, dar nu s-a lăsat și a ținut-o înainte cu ale lui, îmbunătățindu-și stilul de muncă, stînd mereu între oameni, căutînd să-și facă din fiecare colectivist un tovarăș și un prieten, fără a renunța la obligațiile pe care le avea, ca președinte. Și-a izbutit în cele din urmă — mai ușor și mai repede decît înainte — să realizeze din nou ceea ce i se părea lui ca fiind important, dacă nu chiar hotărîtor pentru bunul mers al gospodăriei: cadrul acela sănătos, atmosfera aceea bună și rodnică, după care tînjise. Și-a cunoscut în vremea asta satisfacții de neuitat, clipe de bucurie adevărată și înaltă. Se uita adeseori la oameni, în timpul ședințelor și adunărilor — care nu mai semănau de loc, nici pe departe, cu ședințele și adunările de la începutul începutului, cînd se sculau cu toții în picioare, de cîte zece și de cinsprezece ori în două ceasuri — cum luau cuvîntul acum, cum veneau cu fel de fel de propuneri, cum căutau și cum se străduiau să-și aducă modesta lor contribuție la bunul mers al gospodăriei, cît de cît. „Fain președinte avem! auzea el pe cîte unul vorbind cu totul întîmplător. Ți-i drag să lucri cu el, zău!... Nici n-ai fi putut bănui că într-unul de-a lui Terzea zace un asemenea om!...“

Lucrurile acestea,satisfacțiile și bucuriile pe care le-a cunoscut, i-au dat curaj și mai mult. Și-ncredere i-au dat, în propriile-i puteri, în judecățile lui, — în stilul său de muncă — în experiența pe care o acumulase și-n descoperirile pe care le făcuse. Dar poate că îl și orbiseră puțin, fiindcă altfel nu se putea explica cum de a putut el să-i lase pe-ai lui Drotoș să strice ceea ce realizase el — și nu numai el — cu atîta bătaie de cap.

„În privința asta eu n-am nici o vină! mai spuse Aurel cu oarecare convingere. Doamna mea-i de vină... Fiindcă dumneaei o venit și-o stăruit.. Pentru fiecare Drotoș... Și-apoi, ăștia...“ „Dar tu ce-ai făcut? se întreba tot el, numaidecît. Dai vina pe alții... Te destorni pe Iuliana.. Pe Iana!.. Fiindcă o venit și-o stăruit.. Și ce-i dac-o venit?... Ce, tu trebuia să te conformezi? ...Era musai să-i îndeplinești rugămințile?...“

. . . . . .

După ce zăbovi un timp în pridvor, Aurel intră din nou în casă, puse mîna pe o carte și încercă să citească. Dar rîndurile îi fugeau pe dinaintea ochilor, ca niște benzi negre. Și cînd se opreau, n-aveau nici un înțeles. Golurile dintre cuvinte păreau mai mari și mai adînci. Iar cartea părea absurdă. „Da' ei de ce n-or fi venit? se întrebă el deodată, lăsînd cartea deoparte, ca pe un lucru de prisos. Măcar Aron să fi venit!... Ori Iosiv ăla... Oricare... Că de auzit or auzit!... Știu toți... Și dacă stau așa și nu s-amestecă nici acum, în ceasul al treisprezecelea, înseamnă că eu unul am mers prea departe... Întîi cu concesiile, iar mai apoi cu asprimile... Asta-i, că eu sînt omul extremelor... Am fost așa și-am rămas așa... Și poate că niciodată n-o să găsesc un echilibru între laturile astea două... Să fiu și eu mai cumpănit... Să am mai mult tact... Să nu mi mai trăiesc munca... Să mă achit de sarcini în liniște, domnește, între două somnuri bune, de vită care trage-n jug.. Și care rumegă în răstimpuri... Dar uite că eu...“ Se opri apoi și se gîndi, mai liniștit, că el nu va putea munci niciodată în felul acesta. Și-i păru bine și se mîndri cu ceea ce izbutise el să agonisească în viață, mai ales în ultimii ani. „Așa e, își spuse tot el pe urmă, cu asprime și cu ironie, tu ești grozav, cîteodată!... Dar uite că ai încurcat-o din nou!... Și că în clipa de față tot satul discută despre tine și despre isprava ta de-aseară... Și Iana îi la frații ei și la părinți, că-n altă parte n-are unde fi!... Discută și ei... Stau de vorbă. Te vopsesc și te bestelesc...“ Aurel nu mai văzu și nu mai auzi cîteva clipe nimic altceva decît oameni și mulțime vorbind și trăncănind, rostind cam aceleași vorbe, trecîndu-și unii altora aceeași veste și aceeași noutate, pe care o aflaseră decuseară, ori mai tîrziu, de dimineață, înainte de-a se spăla pe ochi. „S-or bătut!... S-or încăierat!... Or ajuns la cuțite!... Se vede că nu s-or mai înțeles!... Da, cine știe ce s-o fi întîmplat între ei... Și Aurel ăsta părea cuminte și drept!... Părea, numai, o făcea pe omul cuminte.. Și-și vedea de-ale lui... De la un timp încoace, mai cu seamă...“

Aurel încerca să-și păstreze cumpătul, să judece lucrurile cît mai exact, să nu cadă și el în patima înfloririlor și adăugirilor. Nu reușea, însă, de loc. Și nici în sat nu vroia să se ducă, să vadă cu ochii lui și să audă cu urechile lui ce-i și cum. Se simțea vinovat față de ceilalți oameni, față de sat, cu toate că nu-și dădea seama exact dacă greșise într-adevăr cu ceva. La urma urmei el nu protejase pe nimeni, anume, și nici nu se străduise prea mult și nici nu se luptase cu ceilalți oameni, ca să-și aranjeze rubedeniile, neamurile astea ale lui. Lucrurile se aranjaseră de la sine, aproape. Și pe rînd. Și-ntr-un timp destul de îndelungat. Întîi îl propusese, cînd se ivise o ocazie mai favorabilă, pe Ovidiu ca magazioner. Pe urmă îl trimisese pe Jenu la o școală de brigadieri, tot așa, cînd se ivise un prilej. Venise socru-său la rînd după aceea și niște cumnate, — Salvina și Domnica — împreună cu bărbații lor, cu Alisandru și Zănove; ăsta măcar era potolit și-și vedea de treaba lui. E drept că în vremea asta mai plecaseră și alții la școli, ori primiseră diferite munci, la gospodărie. Numai că ceilalți nu erau din același neam și nici nu se socoteau așa de sfătoși și de ocoși, ca ai lui Drotoș. Poate că de aceea nici nu s-au amestecat, mai mult decît se cuvenea, în treburile gospodăriei. Nici ai lui Drotoș nu s-au amestecat așa de mult în treburile astea, la început. Și-au văzut de lucru și-au stat la locul lor, fiecare în parte. Pe urmă, însă, încetul cu încetul, au început să se bage și să se amestece în toate, direct sau pe ocolitele, toți deodată ori cîte unul, pe rînd, luînd cuvîntul în ședințe, îngrijindu-se de soarta gospodăriei, mai abitir decît cei care erau în conducere,cîntîndu-i în strună lui Aurel Terzea, dîndu-i dreptate mereu, indiferent dacă avea sau n-avea dreptate, împresurîndu-l într-un anumit fel, pe departe dar cu foarte multă dibăcie, infiltrîndu-se între el și ceilalți oameni, ca o apă cleioasă și străină, furîndu-i, de fapt, puțin cîte puțin, din ceea ce agonisise el atît de greu și cu atît de multă trudă, din încrederea în tovarășii și prietenii lui, din dragostea lui pentru munca pe care o avea. Nici dacă i-ar fi prins cărînd, cu carul, din bunul comun, nu i-ar fi dușmănit atît de mult pe-ai lui Drotoș, cum îi dușmănea acum, pentru că tulburaseră, cu apucăturilor lor și cu dorințele lor nesăbuite de-a se căpătui și de-a se mîntui, o atmosferă sănătoasă și bună, prielnică muncii.

„Ar fi ajuns ei și la cărat și la furat! spuse Aurel cu asprime, după ce mai cercetă încă o dată toate încîlcîturile astea urîte și neașteptate. Mai încolo!.. După ce-ar fi zis că-i gata, sînt mari și tari... Fiindcă asta o urmăreau ei de fapt, s-ajungă stăpîni... Și eu, nesocotitul, le-am venit în întîmpinare... I-am ajutat... Să însă deasupra... Ca un gură cască oarecare... Parc-aș fi avut orbul-găinii...“

Terzea le dăduse dreptate și se bucurase, la începutul începutului, cînd a văzut că Drotoșii se interesează de bunul mers al gospodăriei, spre deosebire de Aron și de ceilalți, care erau destul de neîncrezători, fiindcă neamurile astea ale lui aveau totuși o anumită faimă, de oameni hameși. El însă se gîndise și se socotise că-i o prostie la urma urmei, să-i arăți mereu omului cine este și de unde vine, ca să nu uite cumva. „Dacă el — omul — vrea să-l ajuți, trebuie să-i ieși în întîmpinare, nu să-l împingi înapoi! își spusese Aurel atunci. Altfel n-o s-ajungem niciodată unde trebuie s-ajungem!...“ Judecata aceasta nu era rea, în sine, numai că n-avea fundament serios, nu se baza pe o cercetare amănunțită și exactă. Semăna mai mult a autojustificare și fusese ițcată de mulțumirea pe care o simțise el cînd începuseră Drotoșii să-i cînte-n strună, cînd se aliaseră cu el, cînd începuseră să-l îmbrobodească, să-l poată mîinui după bunul lor plac, fiindcă ei, Drotoșii, făcuseră un fel de zid în jurul lui la un moment dat. Aurel își dădea seama de asta, pornind de la împrejurările în care el nu avusese dreptate pe de-a-ntregul, sau chiar de loc, așa cum se întîmplase acum doi ani, cînd mărise cantitatea de porumb contractat cu statul, fără să se mai consulte cu cineva, contrar obiceiului său, contrar stilului său de muncă. Problema aceasta ajunsese apoi în fața unei adunări generale, cu toate că nu era trecută pe ordinea de zi. Și stîrnise discuții aprinse, fiindcă oamenii se obișnuiseră să ieie hotăriri în comun, să știe toți ce se întîmplă în gospodărie: „Bine, poate că era nevoie, da de ce s-o făcut fără știrea noastră?... Și de ce s-o pus cantitatea asta?... De ce nu s-o pus mai mult?!... Ori mai puțin!... Asta-i că noi trebuia să știm și să apreciem!... Că președintele mereu o zis că trebuie să ne preocupăm cu toții! Așa o fost cînd cu cumpărarea oilor!... Și-acum, dumnealului“... A intervenit apoi, cînd era situația mai încordată, Alisandru lui Drotoș — ăsta se însurase, sau, cum ziceau oamenii, se măritase cu Silvina și se alipise, trup și suflet, de neamul Drotoșilor — și-a început să vorbească altfel și din altă parte, pledînd pentru dreptul conducerii de a lua orișice măsuri. După Alisandru a intervenit și Ovidiu, la momentul potrivit și cu foarte multă dibăcie. Pe urmă s-a amestecat și Jenu, vorbind din aceeași parte și cam în același fel. „De aceea-i conducerea conducere, spuseră ei, să ieie măsuri și hotăriri!... Așa că noi degeaba ne supărăm!.. Degeaba ne ridicăm împotriva președintelui!... Care președinte, trebuie s-o recunoaștem!...“

Pînă la urmă, lucrurile au rămas așa cum le aranjase el.

(Continuare în numărul viitor)

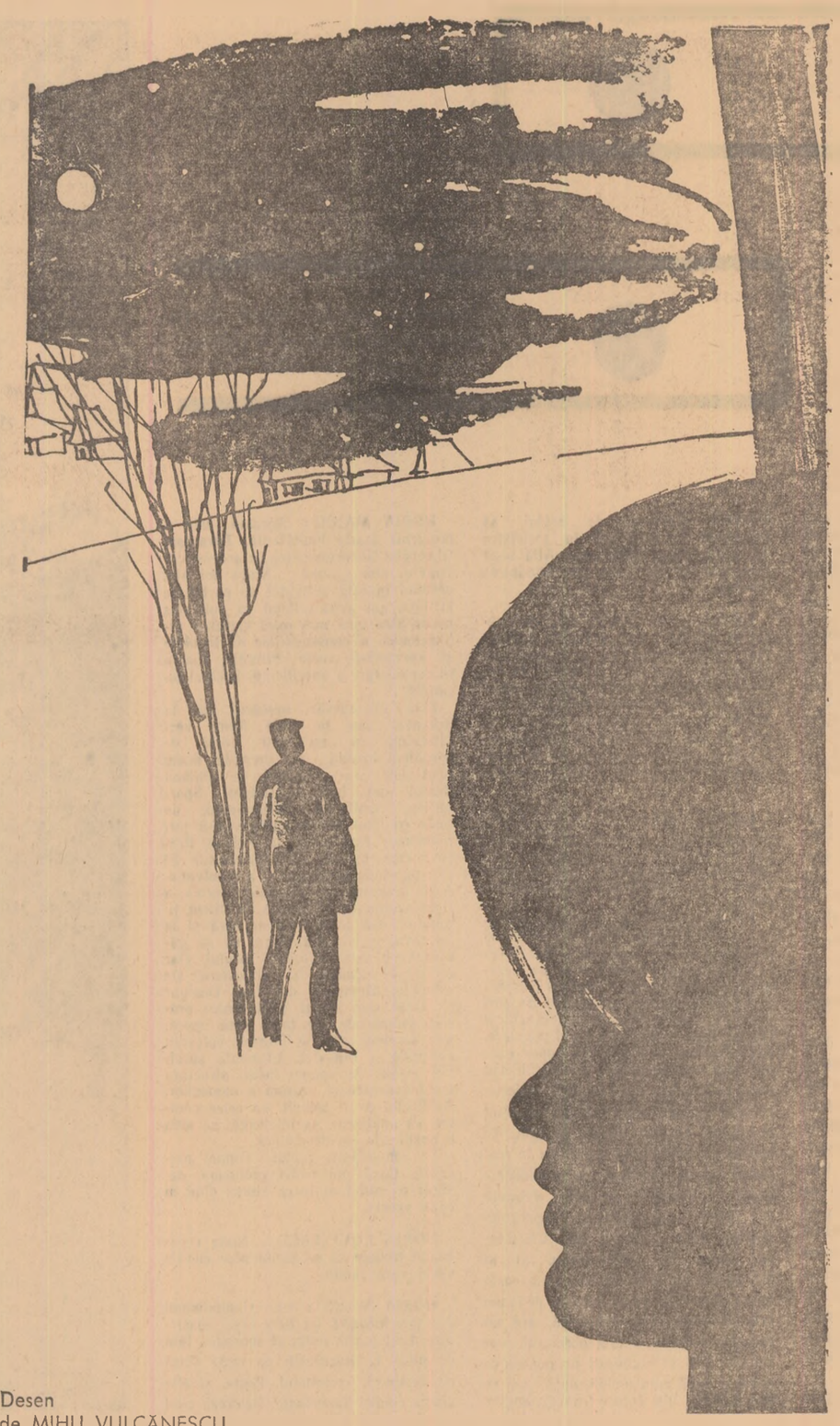

Desen
de MIHU VULCĂNESCU

Versuri de HORVÁTH ISTVÁN

Rug de mai

Pe unde-aleargă vîntul, petale moi au nins.
O flacără-i pădurea. O vîlvătaie verde...
În rugul zvelt, cu vîrful de flăcări lungi cuprins,
un clopot bate cucul. El sună lin. Se pierde...

Miresmele fecioare se-avîntă-n cerul larg
cu fața către soare, cîntînd neprihănirea...
În nimburi de lumină ca o Ioană d'Arc
coboară lin prin ierburi și printre flori, iubirea.

Victorioasă pururi, în timp ești – Fecundare –
cu frăgezimi de iarbă și de zăpadă vie,
schimbînd nemărginirea în fruct, sămînță, floare,
mereu nebănuite, știute din vecie.

Scînteie-n juru-mi via, cu foc de diamant
se-aprinde rugul, cîntă pădurea fericită.
Geneză, tu, dușmană a trecerii-n neant
sufletul meu te cîntă sub tufa-nmugurită.

Te-aș învăța...

De-aș fi-nțelept și fiindcă știu al tristeții-amar
te-aș învăța să afli al bucuriei har.
Cu-ntreaga ta ființă să simți ce-i bucuria,
cum arde-n ea nădejdea sororă cu vecia,
ce-ți poruncește viața din luptă să ți-o faci
și cum învins te-nalță ca iarăși să ataci
strivind ce-i rău în lume, iertfindu-te spre bine...
Dar înțelept eu nu sînt și mulți își rîd de mine
că-atît de mult mă bucur de ziua cea de azi,
de fetele robuste ce-n soarele de-amiazi
prășesc în cîmpuri sfecla, în ritmica mișcare
a sînilor (ce-nalță o melodie,-mi pare,
decît oricare muzici, mai amplă, mai deplină).
Mă bucur de aceste tractoare ce-n lumină
și zumzetul de gîze pornesc în cîmp năvalnic,
de firul lung al razei de soare ce, șăgalnic
peste tulpini revarsă o strălucire nouă,
de licărul albastru care se-oprinde-n rouă,
de-această mică floare zîmbind, întîrziată,
care și-a-ntors spre mine privirea ei curată.
Și de nu lepăd doliul ce-a fost croit pe mine
răspund cu-același zîmbet candorii ei senine.
...Lumea-i așa, cu gînduri ori vesele ori grave,
chiar dacă zbori ca astăzi în cosmicele nave
tot Cosmosul e unul și unul e răspunsul
dacă te-ntrebi ce-i viața și birui nepătrunsul.
Aruncă-ți dor, nădejde și vis în viitor
și bucură-te astfel fiind învingător.
Să porți tot Universul pe umerii-amîndoi
și stelele-n lumină aprinde-se-vor noi
și-n ochii-ți o scînteie va fi și-n glas un cînt
atîta timp cît oameni trăi-vor pe pămînt.
...Așa cred eu în marea mea dragoste de viață:
să-mi fac din lumea toată comoară, ea mă-nvață
Și-n soarele-apune ea pare dintr-o dată
că strălucește-n falduri de purpură-mbrăcată.

Bătrînul țăran

Auzi cum greierii de toamnă
scutură liniștea pe zare.
Soarele-a și sunat din goarnă
poruncitor de „adunare“.

Trecui pe-aici și-n primăvară
cum trec și-acum printre livezi.
Visam și-atunci ca prima oară
un grîu de aur în grămezi.

Din flori, mireasmă și lumină
s-a copt acum viața noastră.
Ascult... o șoaptă vîntu-anină
de bolta cerului albastră.

Deși doar umbra frunzei mici,
zvîcnind, îl simte cînd să treacă,
Timpul, rotindu-se, e-aici
și peste mine se apleacă.

În romînește de TAȘCU GHEORGHIU

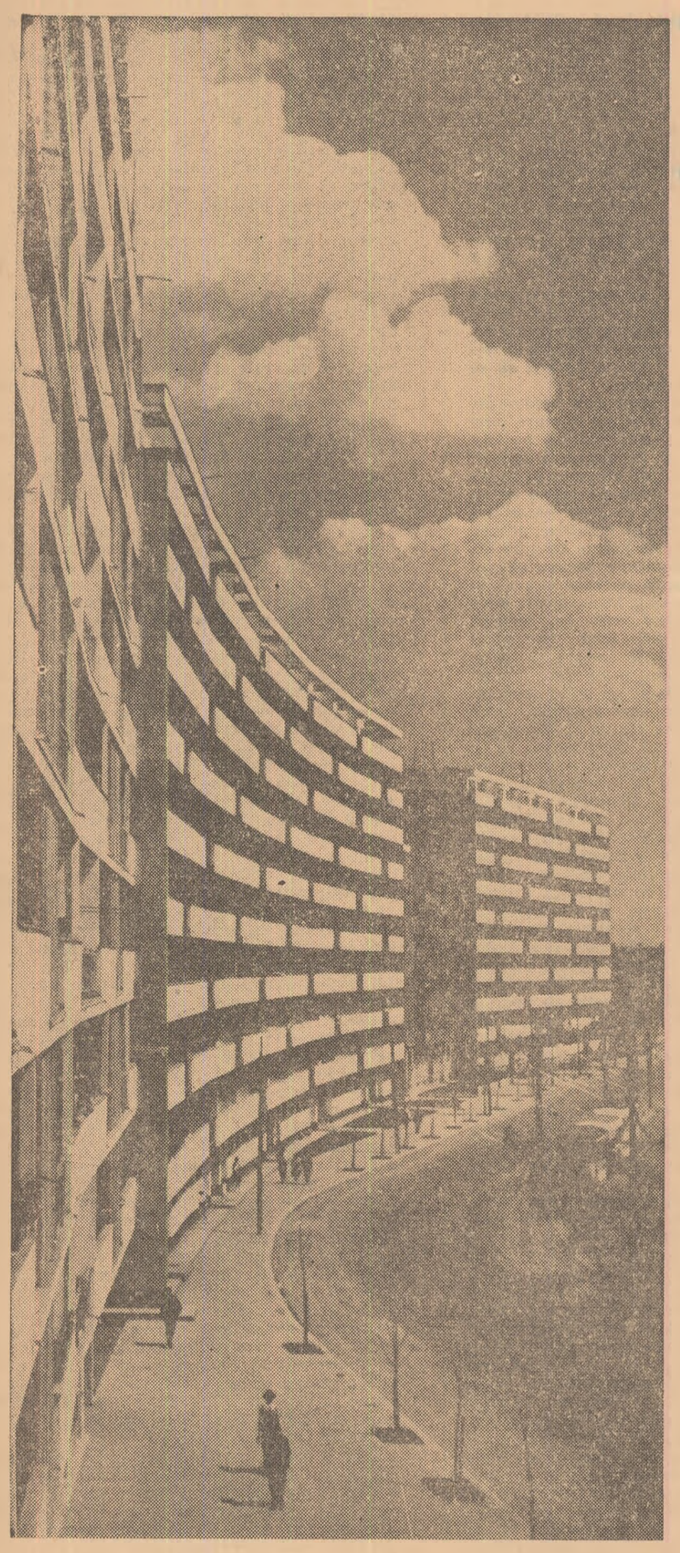

Eleganță și grație, trăsături ale arhitecturii noastre noi

Monumentul eroilor luptei pentru libertatea poporului și a patriei, pentru socialism

CONSTRUCȚII DE IERI, DE AZI ȘI DE MÎINE

dialog — Arhitect HORIA MAICU — HORIA LOVINESCU

(Urmare din pag. 1)

trebuie totuși cît de cît organizată și are nevoie de o bază de plecare, aș propune să pornim de la un loc comun, care spune că arhitectura este arta care exprimă cel mai direct, cel mai vizibil spiritul unei epoci. Sînteți de acord?

HORIA MAICU: Aș spune da, pentru că arhitectura este și o artă, o latură a arhitecturii aparține artei. Dar în primul rînd arhitectura a apărut, s-a dezvoltat și există prin latura ei creatoare de bunuri materiale. Pentru aceasta oamenii au început să facă arhitectură și continuă să facă. Deci utilitatea, apartenența la cultura materială, la producția de bunuri materiale este prima ei latură. În același timp însă, ea se mai bazează pe tehnică, pe știință, pe descoperiri noi. Știm că și sculptura folosește materiale. Da, dar acolo ele sînt folosite numai în scopul artei, pe cînd aici, ele sînt folosite în scopul bunului concret, material și bunăstării oamenilor, iar în al doilea rînd în scopul expresivității, al valorii plastice, spațiale și prin aceasta aparțin artei, prin aceasta au rol educativ.

HORIA LOVINESCU: Aș vrea să precizez întrebarea și să o lărgesc. Atunci cînd spun cultură egipteană, mă gîndesc în primul rînd la piramide și temple. Cînd spun cultura Evului Mediu, mă gîndesc la catedrale. Cînd spun civilizație romană mă gîndesc la arhitectura utilitară romană. În sensul acesta afirmam că arhitectura e expresia cea mai sintetică și directă a unei civilizații. Dacă sîntem de acord, aș vrea să vă întreb ce valori anume socotiți că exprimă arhitectura modernă din spiritul civilizației moderne și în cadrul acestei civilizații, ce valori specifice exprimă arhitectura românească?

HORIA MAICU: O întrebare interesantă și dificilă. Ar fi prezumțios să spun că pot să epuizez această întrebare. Mai întîi vreau să confirm că sînt de acord cu ceea ce ai spus dumneata. Poți citi sau scrie istoria omenirii folosindu-te numai de arhitectură, poți să știi ce gîndeau oamenii, care era orînduirea lor socială, cum trăiau ei, care erau mijloacele tehnice ale epocii etc. Citești totul! Am în minte această imagine demult. Arhitectura este o mare carte a istoriei omenirii în care paginile sînt scrise cu opere și lucrări de arhitectură pe care omenirea le-a realizat de-a lungul epocilor. Este drept că nu citești atît de direct ca într-o carte. Ce exprimă arhitectura timpurilor noastre pe plan mondial din acest punct de vedere?

Arhitectura modernă este mult mai bogată în programe diferite, în funcții diferite, care nu existau în epocile mai vechi. Pe măsură ce civilizația a înaintat, cerințele oamenilor s-au înmulțit, s-au diferențiat, și unul din caracterele timpurilor noastre este diversitatea, multitudinea de programe funcționale. Afară de aceasta, reflectă toate cuceririle tehnicii și ale noilor materiale. Eu gîndesc arhitectura prin latura materială și latura spirituală. Deci funcțiuni noi, cerințe noi ale societății, ale oamenilor, noi cuceriri ale tehnicii și științei care au mărit confortul la un standard necunoscut înainte, (aer condiționat, termoficare, etc.). Din acest punct de vedere, reflectă cuceririle tehnicii și științei moderne. De metodele noi se leagă și rapiditatea execuției.

Plastica expresivă a arhitecturii contemporane reflectă și un nou punct de vedere asupra esteticii, a înțelegerii frumosului, marea noastră sarcină de a crea formele proprii ale arhitecturii noastre contemporane, legate de valoroasele tradiții ale poporului nostru, de factura sa psihică, de aspirațiile și cuceririle sale actuale.

HORIA LOVINESCU: Este suficient o școală bună pentru a transforma vechile valori în valori moderne? De exemplu, în cuvîntarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, rostită la Conferința organizației de partid a orașului București, se spune: „Totodată, arhitectura noastră trebuie să poarte o amprentă proprie și, în această privință, frumoasele tradiții ale arhitecturii românești pot constitui o sursă bogată de inspirație".

HORIA MAICU: Arhitectura lui Ștefan cel Mare, a lui Petru Rareș, a lui Brîncoveanu fac parte din marele patrimoniu al arhitecturii valoroase, care s-a dezvoltat în decursul veacurilor pe teritoriul țării noastre, dar nu formează împreună un stil românesc. Ele au fost stiluri românești ale epocilor respective. De ce sînt ele valoroase? S-ar putea răspunde simplist: pentru că plac! Dar de ce plac? Ca toate operele de artă valoroase, ca toate operele de arhitectură valoroasă din decursul istoriei, ele exprimă concordanța dintre posibilitățile economice și gradul de dezvoltare al epocii respective cu materialele și tehnica, cu înclinațiile și factura psihică a poporului, cu ambianța în care s-au dezvoltat. Ele sînt diferite pentru că fac parte din epoci diferite, sînt frumoase, pentru că există o armonie între valoarea materială și socială care le-au generat și aspirațiile, simțul estetic, modul de viață al poporului. Cine le-a creat? Meșterii din popor, care au înțeles acest proces și l-au stăpînit.

Cum trebuie să procedăm noi?

Ce am realizat în ultimii ani în țară privind în linii mari, prezintă o diferență oarecare față de arhitectura executată în aceeași perioadă în alte țări. Am făcut această remarcă în călătoriile mele, am stat de vorbă și cu specialiști și cu nespecialiști. Deci, ca să dau răspuns spontan, aș spune că totuși ceva din ambianța noastră specifică se reflectă în această arhitectură, de care nu sîntem încă mulțumiți.

Acest lucru a putut să apară doar palid. De ce să nu ne punem problema că avem valori în arhitectură care datează de mult mai multă vreme, decît în tradițiile literaturii, în tradițiile sculpturii? În pictură, da. Toate bisericile, toate clădirile erau pictate. Pictura are o mare tradiție. Dincolo de sfera în care lucrează, arhitectura și pictura au o tradiție mare, o tradiție seculară și chiar mondială. Să luăm stilul bizantin. Stil bizantin găsești și în Bulgaria, și în Iugoslavia, și în Grecia, dar stilul bizantin așa cum s-a plăsmuit el în Romînia este altfel, calitativ, ca sensibilitate, eleganță, ca ritm.

Deci artiștii noștri au reflectat trăsăturile sufletești ale poporului. Și arta populară are un caracter propriu care poartă amprenta epocii, totuși sînt o sumă de constante care influențează această noțiune destul de complexă, dar ea trăiește, se manifestă și influențează. Are forță emotivă și educativă.

Cum să folosim atunci tradițiile? Nu copiindu-le cum s-a încercat a se face uneori, preluîndu-le la altă scară, transplantate, prelucrate. Acestea sînt teorii eronate, teorii false. Cunoscînd bine cum s-au dezvoltat tradițiile arhitecturii noastre, cum s-au născut, care sînt condițiile economice, care sînt condițiile sociale, care sînt raporturile dintre tehnică și baza materială, cum au intrat ele în laboratorul de creație a creatorului în epoca respectivă și mergînd mai departe, vom găsi soluțiile. Deși epocile se schimbă și dau forme valoroase diferite, acestea au aceeași bază de gîndire creatoare, aceeași bază de creație. Aceeași metodă de creație trebuie să folosească creatorul de astăzi, să descopere ce este nou în societatea de astăzi, ce a apărut nou. Altă bază materială și alt scop are orînduirea noastră.

HORIA LOVINESCU: Am fost frapat că străinii care vorbesc de arhitectura noastră nouă au o senzație de lumină, de optimism, de grație în robustețe. Cred că aceste trăsături reprezintă tocmai preluarea spirituală a tradițiilor de care vorbeam. Totuși aș vrea să știu dacă și în ce măsură arhitectura noastră continuă să preia și elemente arhitectonice concrete din trecut.

HORIA MAICU: Caracterul acesta de luminozitate, eleganță, grație în robustețe, optimism, aceste trăsături sînt apreciate și văzute mai bine de către străini, ele sînt trăsături ale poporului nostru.

Valoarea și nivelul unei opere artistice se verifică prin faptul că o revezi cu interes și vrei iarăși să o revezi. Nu te saturi de ea. Pe Eminescu, pe Caragiale, pe Sadoveanu și Arghezi îi citești și îi recitești mereu. Arhitectura noastră populară, casele pe care și le-au făcut țăranii singuri, clădirile vechi populare, opera acestor arhitecți din popor care au creat case acoperite cu șindrilă sau paie, cu cerdace, cu proporții perfecte, cu crestături în lemn, zugrăvite cu simț al culorii, au fost lucrări de artă. Te oprești să privești, te uiți și nu te mai saturi. Ei au exprimat cu sensibilitate acest optimism, această eleganță și ritm, caracteristice poporului nostru. Iată biserica lui Crețulescu, opoca lui Brîncoveanu. Și în altă parte s-au făcut biserici în această epocă, dar sînt altfel. Aceasta de la noi este elegantă, este grațioasă, are un caracter propriu. O altă observație personală. Poți să recunoști un om de ce neam e după cum umblă, după cum se mișcă. Spui: uite asta e francez, englez sau american. Fiecare popor are felul lui de a se prezenta, de a gesticula, de a se mișca, de a rîde etc. Acest specific se reflectă și în arhitectură.

HORIA LOVINESCU: În cuvîntarea sa rostită la Conferința organizației de partid a orașului București tovarășul Gheorghiu-Dej vorbește și de primejdia unei monotonii. Se spune: „Arhitecții noștri au obținut rezultate frumoase, care nu odată au fost relevate de conducerea noastră de partid și de stat și care se bucură de apreciere și în străinătate. Trebuie însă învinsă o anumită tendință spre șablon și monotonie".

Azi dimineață am făcut o plimbare în București, și este evident că sînt o serie de formule arhitectonice care se repetă. E incontestabil. Cred că primejdia monotoniei nu se ivește atît în cuprinsul unui oraș, ci în repetarea mecanică a acelorași formule și în alte orașe, pe întreg cuprinsul țării.

HORIA MAICU: Aceasta este o problemă foarte importantă. Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în aceeași cuvîntare, mai spunea: „Acum doi ani, vorbind în fața activului de partid de la Iași, am avut prilejul să subliniez necesitatea unei mai mari varietăți arhitectonice a construcțiilor de locuințe și așezăminte social-culturale, luarea în considerare a specificului fiecărei localități".

Este într-adevăr neplăcut că la Suceava, sau la Baia Mare vezi Litoralul, că nu poți vorbi de specificul locului. De exemplu, acum zece ani s-a construit la Poiana Brașov un hotel — Hotelul Sporturilor. Arhitectul Porumbescu, un tînăr cu simț de răspundere, și-a pus problema: construiesc la Poiana Brașov; cum trebuie să construiesc? El și-a pus bine problema și a rezolvat-o. A ținut seama de materialele locale, a ținut seama de climă, de specificul ținutului. Așa trebuia să se facă și la Suceava și la Baia Mare, să se găsească ce este specific locului. Dar unde este tradiție și atmosferă? De exemplu, atmosfera din Iași. Desigur că Iașul este astăzi unul dintre orașele industriale ale țării. Altă epocă, alte sarcini, care nu infirmă valoarea culturală a orașului. Elemente specifice există. Aș spune: însăși structura moldovenească și ieșeană a oamenilor. Arhitectul ar fi trebuit, ca orice creator, să analizeze, să înțeleagă, să aibă o poziție de om de cultură.

Se construiește rapid! Timpul presează. Dacă pui astfel problema, desigur că altfel ai lucra atunci cînd ai avea vreme.

HORIA LOVINESCU: Noile construcții trebuie să se armonizeze cu cele vechi care rămîn.

HORIA MAICU: Da. Capitalismul din țara noastră nu ne-a lăsat moștenire decît foarte puțin și sporadic. Iată de pildă la București: ce vezi? Casa de depuneri, Tribunalul, Poșta, și alte cîteva clădiri importante. Păstrezi, cînd ai ce păstra, cînd construcția stă, este solid făcută și poate fi folosită. Marea masă a clădirilor de locuit moștenite de la burghezie nu va putea fi păstrată. Unui monument istoric valoros trebuie să i se creeze un spațiu, și să fie încadrat armonios. Totul este să-ți pui problema, că soluții se găsesc. De exemplu în ansamblul Sălii Palatului, biserica Crețulescu nu strică ansamblul, ci dimpotrivă, îl servește, formînd un contrast armonios de formă, culoare și scară. Mai este acolo biserica luterană, care n-are nici o valoare arhitectonică, dar acest edificiu, prins în perspectivă, stă bine. Integrarea arhitecturii vechi valoroase în cadrul noilor ansambluri, făcută cu grijă și sensibilitate, va putea pune în valoare și vechiul și nou și va contribui la formarea caracterului specific local, element important de expresivitate autentică și de combatere a monotoniei.

HORIA LOVINESCU: O altă problemă. La noi se fac investiții imense în construcții de locuințe, pentru că ne interesează în primul rînd buna stare a oamenilor. Mi-am pus însă întrebarea dacă arhitectura noastră va putea ajunge la diferențierea ei specifică atît timp cît aceste construcții de locuințe, în oarecare măsură standardizate, nu vor fi dublate și de construcții masive, de instituții mari de interes obștesc, ministere, teatre etc. Părerea mea personală este că atît timp cît nu se va realiza acest lucru, nu vom avea imaginea completă a valorilor proprii arhitecturii noastre.

HORIA MAICU: Sînt de acord cu dvs. Atunci vom avea adevărata imagine a unei realizări complexe. Dar există un pericol, care s-a manifestat în cadrul profesiunii noastre Dvs. spuneți: „Astea sînt clădiri de masă, economice, la preț plafon, și cu ele nu vom face arhitectură majoră care să ne reprezinte. Cînd vor veni marile instituții, teatrele și altele, acolo vom arăta geniul arhitecturii noastre". Un astfel de raționament e periculos, fals, eronat. Instituțiile, lăcașurile de cultură majoră vor aduce o contribuție, o imagine nouă și se va putea judeca mai bine dacă avem o arhitectură proprie și dacă este valoroasă. Dar această valoare a unicatelor mari nu aduce încă întreaga primăvară, pentru că întreaga primăvară o face masa mare de vegetație. Deci acestea se impun ca mari ansambluri de locuințe, să aibă caracterul, ritmul, armonia lor proprie. Doar în aceste cartiere trăiești zi de zi și ele trebuie să fie frumoase, să-l educe pe cetățean, să-i placă, să le iubească.

HORIA LOVINESCU: Noua arhitectură este o moștenire pe care o lăsăm generațiilor care vin. Oare nepoții noștri nu vor spune: vrem locuințe mai largi, mai confortabile, mai frumoase? Care este valabilitatea în timp a construcțiilor noastre și despre cîte din clădirile noastre știm că vor face bucuria oamenilor ce ne vor urma?

HORIA MAICU: Această este o întrebare care frămîntă profesiunea noastră. Spre deosebire de pictură, de sculptură, și chiar de muzică, arhitectura o recepționezi chiar cînd nu vrei tu. Dacă un roman nu-ți place, citești cîteva pagini și-l arunci. Dacă nu-ți place un tablou, îl dai jos din perete, sau nu-l cumperi, și așa mai departe. Opera de arhitectură există în mediul în care trăiești, muncești, te recreezi sau te distrezi. Aș spune că arhitectura — ca să dau o definiție — creează mediul construit în care se desfășoară întreaga viață sub toate aspectele ei. Arhitectul organizează spațiul construit în care se desfășoară întreaga viață a societății și individului. În acest mediu construit trăiești și ești permanent influențat de el. Din acest punct de vedere, arhitectura transmite valori ideologice, artistice care îi influențează pe oameni ceas de ceas, zi de zi, an de an, generație de generație... Arhitecții deci au o mare răspundere. În viitor, în comunism, exigențele vor fi și mai mari. Sigur că din ceea ce satisface astăzi, foarte multe n-au să satisfacă mîine. Noi construim apartamente cu una, două și trei camere, și cu o cameră de baie. În viitor, din două apartamente cu două camere și baie ar trebui să se facă un singur apartament. Noi ne punem problema unei elasticități constructive, structurale, astfel încît să transformăm în viitor fără a dărîma, iar peste 50—100 de ani, să nu mai fie nevoie să pierdem investițiile făcute, oricît de bogată ar fi societatea socialistă sau comunistă. Mai departe. Ne-am pus problema și altfel. Va veni comunismul. Abundența de bunuri va fi foarte mare, va crește nivelul culturii, se vor dezvolta gustul sensibilitatea, nevoile artistice, vor apare noi cerințe la care se va răspunde cu noi obiecte, cu noi programe, pe care noi nici nu le bănuim. Am putea face unele propuneri, dar am greși. Viitorul întrece orice imaginație.

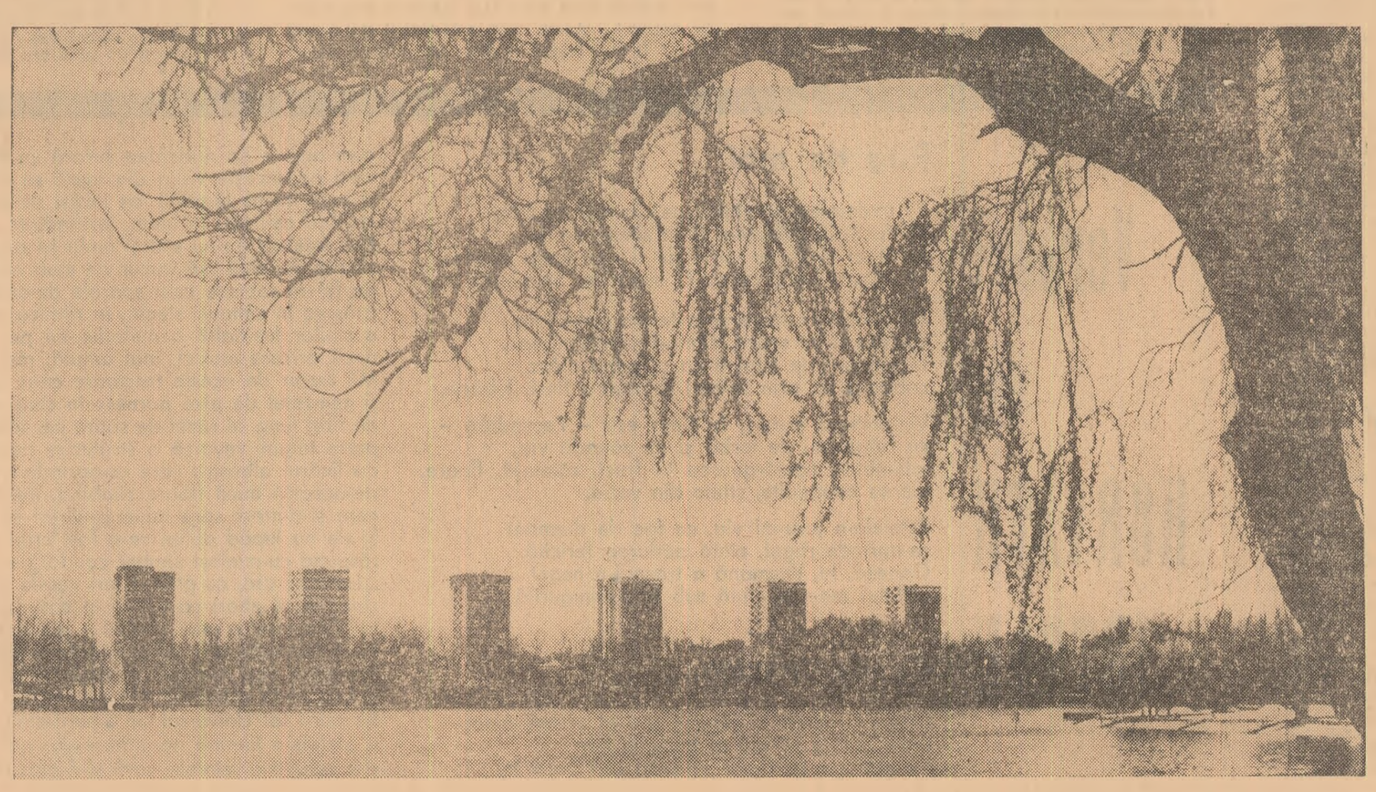

Un nou peisaj pe malul lacului Floreasca

Fotografiile: FLORENTIN OIȚĂ

elegia erotică

LECTURI EMINESCIENE

Apărute în aceeași vreme cu Luceafărul (1883) — opera în care s-a fixat mai bine originalitatea lui Eminescu — sonetele și elegiile sentimentale: **Iubind în taină, Trecut-au anii, Și dacă**, alături de romanța **Pe lîngă plopii fără soț** și **Odă în metru antic**, fac parte dintr-un ciclu de poezii izvorîte dintr-o experiență din care n-au lipsit amintirile luminoase și adîncile deznădejdi. Eminescu se afla, acum, la apogeul maturității lui artistice și în preziua declanșării unei boli nemiloase. Ca lui Hölderlin, mintea i se întunecă și versurile ce preced acest eveniment tragic și absurd, unele concepute mai înainte, altele acum, au comună o notă de melancolie, de singurătate mîndră, orgolioasă, un sentiment acut al neantului ce amenință să înece totul.

Meditația amară, pesimismul polemic, reflecția dureroasă asupra trecerii timpului și a stingerii lumii de basm și poezie a copilăriei — idei și motive romantice — pătrund și în elegia erotică, dîndu-i un înțeles mai înalt filozofic. Ca totdeauna, Eminescu nu se menține pe planul pur al emoției, ci pune cu gravitate, chiar în cadrul fragil al romanței, un înțeles mai general al existenței, o cugetare cu implicații mai profunde asupra destinului uman. De aici senzația unei voluptăți chinuitoare. Iubirea este, văzută astfel, ca un ucigător vis de plăcere și durere, un mister fermecător și crud, o suferință dulce și tragică pe care numai un gest energic sau o înțelegere aproape nesperată o mai pot curma.

Iubind în taină, apărută în 1883, însă concepută mai înainte, în epoca 1875-76, unește, în chipul arătat mai sus, motivul unui cîntec de lume, cu senzația unui dor copleșitor, trecut de marginile suferinței umane. „Dulcea (lui) înșelăciune" mistuie totul și poetul, cu sentimentul unei posibile izbăviri, imploră un capăt al durerii („Fă un sfîrșit durerii"), adică ieșirea de sub zodia tainei echivoce, împlinirea dorinței („vin — la sînu-mi"!). Aici iubirea se menține pe un plan prezent, este încă vie, devoratoare, și cel ce-i suportă chinurile întrezărește posibilitatea unei mîntuiri. În **S-a dus amorul, Cînd amintirile, Adio, Ce e amorul?, Iubind în taină, Și dacă, Pe lîngă plopii fără soț**, sentimentul gravitează în jurul amintirii, a iubirii pierdute odată cu timpul și lumea mirifică a copilăriei. Și atitudinea poetului se schimbă: tot mai des și mai hotărît, îndrăgostitul ars de patimi și terorizat de neînțelegerea femeii, îmbracă armura orgolioasă a lui Hyperion, a Luceafărului. Hyperion, fiul haosului, aspiră la condiția fragilă a omului comun și la sentimentele lui nobile. El vrea să se dezlege de eternitate (de „greul negrei vecinicii"), dorește întruparea pămînteană din iubire pentru Cătălina, însă dragostea celei din urmă este limitată de condiția ei terestră. Păstrîndu-și nemurirea, Hyperion cugetă sceptic — după ce experiența lui eșuează — asupra destinului mărunt al omului. „Nemuritor și rece", desfăcut de vraja iubirii pămîntene, Luceafărul va continua rătăcirile în spații astrale, cu sentimentul neputinței de a fi fericit și de a putea feri pe cineva.

Ideea nefericirii geniului, Eminescu o putea desprinde din filozofia lui Schopenhauer. Tema ca atare are o mai mare circulație literară și adeseori sînt aduse în discuție poemele lui Alfred de Vigny **(Căderea unui înger)** și Lermontov **(Demonul)**. În astfel de poeme, simbolurile au la bază o viziune, comună la romantici, față de existență, față de destinul omului superior într-o lume ce a pierdut puritatea inițială, sentimentul sublimului. Ideea imposibilității omului de a se realiza, chiar pe planul sentimentelor, Eminescu o va relua și în alte poezii; ea se sprijină, în afară de aspectul filozofic al problemei, pe convingerea că, în epoca pe care o parcurge, valorile etice s-au degradat, de aici senzația nimicitoare că totul este mistificat, că femeia a devenit în faza „bizantinismului" social, o școală de înjosire și spoială, că, în fine, Venera modernă s-a prostituat, iar secolul este de nimic. Chiar dacă în poeziile pe care le comentăm, Eminescu nu atinge aceste note polemice (izbitoare în **Scrisoarea II-a**), sentimentul iubirii stinse rămîne dominant. Totul se desfășoară pe planul amintirii, iubirea s-a pierdut într-un apus misterios și nostalgic. Poetul iubește, acum, **amintirea**. Sentimentul se spiritualizează.

Există, la Eminescu, în afara unui **timp istoric**, (timpul concretului, al duratei), **un timp afectiv**, moral, care deține secretul marilor pasiuni. Acest timp este, de regulă, acel al copilăriei și tinereții. În codrii lui duioși, în lacurile limpezi, și în peisajul halucinant, lunar, poetul proiectează iubirile, înălțimile și abisurile patimilor sale. Această regresiune este trăită cu intensitate, cu durere și farmec, în același timp, deoarece copilăria reprezintă pentru poetul romantic un univers paradisiac, o zonă a deplinei purități. Romanticul german Jean Paul vorbea de „paradisul copilăriei" și de sentimentul nostalgiei care însoțește despărțirea de vîrsta visurilor luminoase: „toți trebuie s-o părăsim și reîntoarcerea spre ea ne este împiedicată de o altă vîrstă și de spada scînteietoare și hotărîtă a experienței". Visul singur, spunea Jean Paul, ne poate readuce la „orele copilăriei noastre".

Contururile cețoase ale unui astfel de timp se întrezăresc în sonetul **Trecut-au anii**, unde, cum observă Tudor Vianu **(Estetica II. 1936)**, „simțirea dezamăgită a copilăriei pierdute și a cufundării în marele noian al timpului" se asociază unei reflecții filozofice.

Din perspectiva timpului istoric, anii sînt ireversibili, trecutul închide totul, visuri, pasiuni luminoase, („mută-i gura dulce-a altor vremuri"), întreg universul existențial cade sub legile vremelniciei. Aceste lucruri s-au mai spus, sentimentul ireversibilității și al intrării în neant nu aparține, în exclusivitate, lui Eminescu. Originală, cu o vibrație aparte, rămîne atitudinea afectivă care le însoțește, adică ipostaza celui de al doilea timp **(afectiv)**. Poetul observă curgerea anilor și căderea în eternitatea goală cu o mare durere afectivă, cu senzația pierderii propriei ființe. Remarca: **Și niciodată n-or să vie iară**, după afirmația că viața se stinge încet, ca norii lungi pe șesuri, deschide, deodată, perspectiva unei grave nostalgii, a unei melancolii lucide, dureroase, pe care prezentul — omoritor de minuri — le intensifică. Rememorarea trecutului se face din unghiul acestei dezamăgiri profunde și sonetul înaintează exprimînd, prin alternanță, două sentimente fundamentale: unul de nostalgie după epoca senină a copilăriei și tinereții, și altul, izvorît din înțelegerea amară că timpul întunecă totul, aruncînd existența în neant. Ideea o vom întîlni mai tîrziu la Arghezi (timpul care dă **năvală**, amenințînd firul subțire al destinului individual!).

Eminescu primește stingerea și transformarea în scrum a tinereții cu o mare întristare filozofică și cu o durere morală sfîșietoare: mîna lunecă pe lîră, semn că nimic nu mai vibrează, totul este pîndit de amorțire. Numai durerea este vie, numai timpul, văzut ca o noapte cumplită, crește din urmă: **„Să smulg un sunet din trecutul vieții. / Să fac, o, suflet, ca din nou să tremuri / Cu mîna mea în van pe lîră lunec; / Pierdut e totu-n zarea tinereții / Și mută-i gura dulce-a altor vremuri. / Iar timpul crește-n urma mea... mă-ntunec"**.

Mica elegie **Și dacă** (publicată în **Familia**, nov. 1883), pe care N. Iorga o găsea „obscură și apocaliptică", pare un joc de metafore, de potriviri între universul grav, misterios al naturii, și sentimentul intim, neliniștitor al dragostei, pîndit de primejdia neîmplinirii sau a neînțelegerii. Poetul cunoaște limbajul lumii vegetale, descifrează în legănarea frunzelor semne tainice și din contemplarea lacului luminat de stele desprinde un înțeles mai adînc, capabil să modifice starea lui sufletească, să-i stingă durerea, și să-i însenineze gîndul. Totul e spus, se pare, cu șăgălnicie, cu senzația unei improvizații, dar — jocul ascunde o mare gravitate a sentimentului. Și, ca în toate poeziile erotice din această perioadă, o melancolie luminoasă. În astfel de mici romanțe, Eminescu operează cu elemente comune, dar în elegie e ceva ce trece dincolo de fapte, o simplitate măreață, un ce inefabil, ca sentimentul însuși:

„Și dacă ramuri bat în geam
Și se cutremur plopii,
E ca în minte să te am
Și-ncet să te apropii".

Poezia erotică îmbracă formele cîntecului de lume în foarte popularul **Pe lîngă plopii fără soț**, deși cum se va vedea, atitudinile lirice nu sînt, aici, tot timpul comune și adeseori înțelesul adînc al romanței scapă. Legenda a pus aceste versuri în legătură cu trupeșa și deloc ispititoarea Cleopatra Poenaru. Există mai multe variante ale poeziei, prima datînd din perioada 1880—1881. Ca și în alte împrejurări, Eminescu unește mai multe izvoare de inspirație și, după caz, schimbă pe parcurs destinația versurilor, liniștind, deodată, mai multe vanități.

G. Ibrăileanu a făcut (în **Scriitorii romîni și străini**) o amănunțită analiză romanței, remarcînd simboluri și atitudini lirice variate. Trecînd peste exagerări, se poate observa, cu adevărat, că începutul și sfîrșitul cîntecului prezintă atitudini diferite ale eului. Debutul se face în chipul clasic al irmosului, al romanței de **inimă albastră**, cu gesticulații exagerate și jurăminte solemne **(„O zi din viață să-mi fi dat, / o zi mi-era de-ajuns"**, etc.). Metaforele proiectează sentimentul în spații astrale. Aria este spusă cu glas umed, duios — ce nu poate să nu înmoaie un suflet oricît de dîrz ar fi în neînțelegere. Femeia neîndurătoare are brațe reci, de marmură, și din contemplarea ei poetul trage concluzii în spiritul cunoscut al romanticilor ce văd în răsfrîngerea iubirii geniului o posibilitate de **eternizare** a individului obișnuit:

„Dîndu-mi din ochiul tău senin
O rază dinadins.
În calea timpilor ce vin
O stea s-ar fi aprins.

Ai fi trăit în veci de veci
Și rînduri de vieți.
Cu ale tale brațe reci
Înmărmureai măreț".

Ultimele trei strofe readuc ipostaza unui Hyperion coborît la condiția terestră, mîndru și solitar. Sentimentul neîmplinirii dragostei nu-l mai face să dispereze, nu-i mai stimulează ruga, chemarea dureroasă. Cu „rece ochi de mort" este privită lumea patimilor, a suferințelor neîmpărtășite, și poetul încheie cufundînd steaua iubirii lui în apa tulbure a existenței comune. Căderea îngerului **(„Căci azi le semeni tuturor / la umblet și la port")**, banalizarea lui prin recunoașterea atributelor obișnuite nu mai este înfățișată cu durerea spăimîntătoare a celui ce identifică pierderea dragostei cu însăși extincția universului. Hyperion are, acum, atribute comune, scepticismul lui este mai generos. Crede încă, cu ardoare, în farmecul sfînt al iubirii, convins fiind însă de imposibilitatea realizării ei:

„Tu trebuia să te cuprinzi
De acel farmec sfînt,
Și noaptea candelă s-aprinzi
Iubirii pe pămînt".

În romanță, Eminescu introduce atitudini demonice, îmbrățișează mai multe ipostaze, ridicînd aproape în tot timpul elegia pe planul ideilor, al înțelesurilor filozofice.

Alternarea de atitudini ale eului poetic devine și mai elocventă în **Odă în metru antic**, una din creațiile cele mai originale ale lui Eminescu. **Oda** a avut o evoluție foarte ciudată și istoria ei, cercetată altă dată de Perpessicius, rămîne un exemplu de modul cum printr-o răsturnare de planuri, printr-o schimbare de perspective se poate transforma un motiv liric, într-atît încît să nu rămînă aproape nimic din sensurile inițiale. „Enigma acestei poezii reci, hieratice, spunea G. Călinescu **(Opera lui Mihai Eminescu, V)** — e ascunsă în solemnitate și gnomism, în acele sfere multiple de ceață care înconjură marile definiții gratuite".

Farmecul vine din structura aparte a elegiei, din dezamăgirea rece, lucidă, din gesticulația stăpînită, dar fermă, însoțită, ca în atîtea alte versuri, de o tristețe cu sensuri filozofice multiple. I s-a întîmplat lui Eminescu, ca lui Beethoven, să schimbe sensul creației fără însă ca entuziasmul lui față de geniul corsican să scadă. Primele încercări ale **Odei** sînt din perioada berlineză (1873—74) și din ele se desprinde o vie admirație față de vulturul ce avu leagăn **„stîncile mării-n Corsica gravă"**. Variantele ulterioare au schimbat sensul poemului pînă a-l aduce, în cele din urmă, pe planul elegiei erotice. **Oda** este o poezie de dragoste și de la forma inițială pînă la cea publicată în 1883, distanța e mare și schimbările aproape de neexplicat. Totuși există un teren comun și acela este al singurătății mîndre, al durerii drapate în solitudinea romantică. În oda napoleoniană, eroul care a mișcat „a popoarelor valuri" coboară de pe piedestal, amestecîndu-se în mulțime, pînă cînd sătul de toate, („exilat aici pe pămînt de jale"), dezamăgit și mîndru, urcă din nou părăsita treaptă. Ochii lui, nemișcați, sînt ațintiți la steaua-i nemuritoare, devenită, ulterior, steaua singurătății.

O atitudine morală mai generală, țesută din **dezamăgire** orgolioasă și tristețe senină, ataraxică — formează puntea ce leagă cele două ode, permițînd lui Eminescu să amplifice, pe măsura elaborării poemului, atitudinile intime, elegiace. Într-un poem romantic, lugolian (în genul mai vechiului **Mureșanu**) **Odă în metru antic** devine un cîntec de dragoste, unul din cele mai triste și mai spiritualizate, la modul filozofic, din cîte a scris Eminescu. I s-au găsit izvoare ilustre (Sapho, Horațiu, Catullus, Propertius), și chiar poetul încuviințează, într-una din variante, că „barbarizează în grai(ul Traco-romanic" versul adonic al lui Horațiu. Clasicismul lui Eminescu are, firește, în **Odă în metru antic** o dovadă de nătăgăduit, dar înainte de a proba raporturile gîndirii sale cu antichitatea, cu clasicismul elin, poemul impune o realitate estetică în care regăsim atitudinile lirismului eminescian din timpul elaborării **Luceafărului**.

S-a făcut deseori observația că în ultima fază a creației sale Eminescu se îndepărtează tot mai mult de formele titanismului, de frenezia imagistică romantică, adoptînd altele, mai adecvate stării lui morale de acum și formulei filozofice de negație. E drept că pesimismul nu mai are nota polemică de mai înainte, că tristețea, izvorîtă și din oroarea de filistinism a romanticului, ia uneori forme stoice. Nu este cazul **Odei**, deși, într-un vers poetul imploră nepăsarea tristă, liniștea propriei suferințe. Titanismul eminescian se mută de pe planul expresiei și al sentimentelor, pe planul cugetării, neliniștea se abstractizează, pierde din reliefurile ei energice, dar cîștigă în adîncimea meditației.

În timp ce poetul poartă masca solitudinii orgolioase, iar gesticulația se liniștește în afară, abisurile se deschid, dureros, înăuntru și eul prins în cleștele aceleiași aprige suferințe se exprimă, acum, prin forma mai echilibrată a aforismului. D. Popovici **(Poezia lui Eminescu**, 1948) observă că trecerea de la oda napoleoniană la oda durerii intime, echivalează cu trecerea de la o viziune titanianâ la viziunea geniului. Napoleon este un titan, eroul **Odei în metru antic** (în varianta antumă) se manifestă ca geniu romantic, cu atribute schopenhaueriene. Cariera titanului se încheie în decepție și izolare. Dar trebuie, cu toate acestea, văzut că în solitudine și pesimism, eul are însușiri titaniene, numai formele de manifestare sînt altele, de regulă dispretul pentru condiția efemeră, pentru patimile mărunte ale individului.

Privelișteа durerii este de o măreție tragică și în contemplarea acestui sentiment Eminescu este mai aproape decît oriunde de antici. Visător și mîndru, cu ochii ațintiți la steaua singurătății, titanul convertit cunoaște durerea, văzută de romantici ca un „spin al voluptății" (Novalis). Eminescu, a prins, tot așa, gustul otravei dulci a suferinței, farmecul ei dureros („Suferință tu, dureros de dulce") și, la modul schopenhauerian, aspiră la „voluptatea morții neîndurătoare".

Chinuit ca Nessus ori înveninat ca Hercule (simboluri mitologice!), ars jalnic de un foc ce nu poate fi stins cu toate apele mării, îndrăgostitul este robul pasiunii sale și se lasă mistuit, cu voluptate, pe rugul iubirii. Două sentimente sînt fundamentale aici, și dezvoltîndu-le, dîndu-le perspective ametitoare, Eminescu realizează una din elegiile erotice cele mai grave, mai pline de înțelesuri filozofice. Un sentiment este acela al voluptății suferinței, al iubirii ce a trecut de marginile plăcerii intrînd în zona durerii: un mod de a exprima intensitatea, prăpastia pasiunii, aducerea ei la măsura sublimului tragic. Un altul ține de dorința izbăvirii, asociate cugetării morale, nostalgiei după o „nepăsare tristă". **„Omul suportă rar pleniludinea zeilor"**, spunea Hölderlin. Chinuit de patimi titanice, eul eminescian aspiră la liniștea senină a personalității lui, la imunitate afectivă:

„De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări...
Pot să mai reînviu luminos din ea ca Pasărea Phöenix?

Piară-mi ochii tulburători din cale,
Vino iar în sîn, nepăsare tristă;
Ca să pot muri liniștit, pe mine
Mie redă-mă!"

Între aceste două voluptăți (a iubirii dureroase și a contemplației triste) oscilează dramatic sufletul eminescian.

Odă în metru antic se structurează, astfel, pe ciocnirea dintre un sentiment cu efecte nimicitoare și reflecția filozofică reținută, venită să ofere o soluție, să pună un capăt suferinței. Simbolurile izbăvirii prin solitudine morală și elevație intelectuală, existente aici, le reînfîlnim cu sensuri sporite, în **Luceafărul**.

Odă în metru antic, ca și alte poezii prefigurează atitudini **„hyperion-iene"** în elegia erotică, marcînd și pe această latură, complexitatea geniului eminescian, forme diferențiate de manifestare, într-un domeniu pe care poetul îl scoate de sub tirania mărunte pasiuni, dîndu-i înțelesuri și simboluri filozofice tulburătoare.

Eugen SIMION

NOTAȚIA POETICĂ ȘI PROZAICĂ ÎN LIRICĂ

Poezia de notație răspunde anumitor cerințe ale gustului contemporan. Pentru că nu se mai bazează pe analiza discursivă a ideilor sau pe sonoritatea cuvintelor, ea oferă cititorului imaginea cît mai puțin transfigurată a realității, operînd cu mijloace senzoriale și ca atare mult mai aproape de formele ei materiale. E în primul rînd transcrierea unei stări sufletești prezente, nedizolvate în apa amintirii, constituindu-se din amănunte precise, uneori voit antipoetice. Fiind de cele mai multe ori expresia unor trăiri instantanee, poezia de această natură se imprimă brusc în sufletul cititorului, dîndu-i acestuia în cel mai înalt grad senzația noutății. Dar pentru a nu eșua în prozaism — primejdie extrem de frecventă pentru o artă care lucrează cu mijloace atît de simple — notația trebuie susținută de o emoție reală, care să înlocuiască lipsa aparatului poetic complex. Inițiată dintr-o reacție față de vagul muzical al poeziei simboliste, notația nu a putut renunța și la avantajele pe care le include sugestia. Astfel încît, mai toți poeții care folosesc procedeele notației, sînt posesorii unei tehnici subtile a sugestiei izvorîte din aspectele aparent brutale și fără semnificație ale vieții (despre aceste aspecte generale a discutat, într-un articol din *Gazeta literară*, Mircea Tomuș).

În rîndul poeților care cultivă uneori genul acesta de poezie, Eugen Jebeleanu se distinge printr-un timbru grav, de ecouri subterane. Însorierea discontinuă a impresiilor extrase din realitatea imediată, fixarea atenției asupra unui singur punct, fără a evada din planul observației, imprimă poemelor sale un flux interior susținut de oroarea pe care i-o trezesc exaltările sarbede: *„O crîșmă. Radio. Și muzică / de dans / Un om, în crîșmă, / lîngă radio și lîngă / muzica de dans. / Și mîinile acelui om, / ce bat în masă / ritmul dansului — / / și fața omului, încremenită, / o față albă de ghilotinat. / Mîinile / despărțite / de ceea ce gîndește omul. / / Și fața-i albă de ghilotinat"* („Civilizație", *Cîntece împotriva morții*, 1963).

Mai receptivă la amănuntele cotidiene ale vieții se arată Nina Cassian. Ea are darul de a le face translucide, printr-o alăturare surprinzătoare de obiecte cu densități diferite sau printr-o stilizare grațioasă. Astfel asociate, toate lucrurile capătă în poezia ei dimensiunea ideii, fără a-și pierde ponderea materială. Poeta ar dori ca fiecare sărbătorit „...să primească de la prietenii lui / o cravată argintie care să-i limpezească mîinile, / o portocală care să-i împrospăteze surîsul, / neapărat, cîteva idei / care să-i desăvîrșească forma inimii. / Dacă unul dintre noi s-a-ndrăgostit, / să-i dăruim imaginea duratei, / iar dacă s-a îmbolnăvit din iubire, / să-i dăm să bea tinerețe și demnitate / dintr-un pahar curat, pictat cu-o floare", *(„Să ne facem daruri"*, idem, 1963).

Cu toate că își înfășoară uneori ideile în formele unei prozodii riguroase, Aurel Baranga se dovedește în ultimele sale poeme un adversar al oricărei poetizări. Pentru el, moartea e numai pierderea individualității organice, identificarea cu aspectele amorfe ale mediului. Poetul o notează impasibil, ca pe un fapt anodin. Numai în finalul poeziei, printr-o inversare frapantă, îndreaptă atenția asupra sentimentului de sfîșiere lăuntrică: „În această casă / A murit o fată / Avea fața curată / Ca o față de masă // În curte / Soarele trist / Zvîrle raze scurte / Peste bluza ei de batist // Un băiat / A înălțat un zmeu / S-a rupt, A zburat / Sufletul meu", („Schiță", Gazeta literară, 1946, ian., 9).

Pînă și în poezia adînc reflexivă, densă de substanțe filtrate, a lui Geo Dumitrescu, este folosită tehnica notației lirice. De data aceasta ea e suportul concret al edificiilor sale discursive. Nu va fi prea greu de constatat că la puțini dintre poeții actuali ne întîmpină o rezonanță atît de plină și de degajată a sensibilității citadine surprinse în nuanțele ei infinitezimale. Printr-o simplă enumerare, de imperceptibilă savoare, el realizează imaginea complexă a centralei uzinei electrice, un tipic labirint al vieții industriale noi: „Sîrme, vrejuri groase, subțiri, / nervi și nervuri, / fire de ață, albe, albastre, galbene, roșii, / fire și vrejuri răsucite, / adunate în snop și în ghemuri, / împletite sau răzlețe, șerpuind, / ieșind și pierind, din tuburi, în tuburi, / prin casete lucioase, / printre ochi de sticlă de culoarea perlelor / nasturi de aur, inele, lentile / cutii, cutioare, clopote și ecrane, / manete, butoane și vrejuri, / vrejuri groase, subțiri... / clip-clap, ușor palpită în șoaptă / creierul uzinei..." („Creierul uzinei", *Aventuri lirice*, 1963).

De o cu totul altă formație poetică, Aurel Rău, întrebuințează nu fără fior modalitatea notației, după cum mărturisește această secvență fugară: „Dar brusc, ca o mie de pisici alergînd / cu labe subțiri și catifelate, / ca o mie de duhuri umblînd pe boltă / În noaptea de mari viziuni a poetului, / Deasupra tavanelor translucide, / Un murmur ușor se desluși crescînd, / Și deodată florile simțirii vîntul, / Care mirosul ploii-l purta răsfrînt" („Ploile deasupra serelor", *Jocul de a stelele*, 1963).

Și lui Tiberiu Utan îi sînt proprii imaginile fulgurante, ca în acest suav pastel de lumini fragile: „În liniște, cît împrejuru-ți vezi, / s-au prefirat curatele zăpezi // bătînd din aripe subțiri, / asemenea uitării peste amintiri // Și acțite de doruri cresc șoptind, / sub delicate pojghiți de argint! // Ce flori vor izbucni / pe nevăzutele cîmpii!" („Zăpezi", Luceafărul, 1964, ian. 4).

Condiția unei notații izbutite în lirică pare a fi emoția artistică viguroasă, care să susțină ca o coloană schelăria poemelor. Cînd sufletul încetează să vibreze la o înaltă tensiune, imaginile își pierd orice vertebrație, căzînd în platitudine. Aceasta, mai ales cînd poeții caută să le învestească cu sensuri care le depășesc. După opinia mea, puține poeme din ultimul volum al Veronicăi Porumbacu au elevația necesară. Cele mai multe îmi fac impresia că nu se ridică deasupra unei înregistrări prozaice de impresii, fără vreo valoare plastică sau sugestivă aparte. De-a dreptul supărătoare sînt mai cu seamă acelea în care poeta crede că a descoperit nebănuite înțelesuri în întîmplările curente ale vieții. Iată cu cîtă gravitate rituală comentează o întîlnire intimă, care pare a se produce după tiparul cel mai banal: „...În ce culoare să-mbrac odaia cînd vii, / ca s-o afli mai plină de tine / decît ai lăsat-o? // — Pentru mine / îmbracă-te azi, dezbracă-te lin, / și-așteaptă, / flămînda mea flacără, / dulcea mea flacără, / viu!" („În ce culoare...", *Memoria cuvintelor*, 1963). Dacă accentele discursive dislocă unitatea imaginii, care se vrea dură și obiectivă, rezultatele sînt iarăși lamentabile. Victor Felea încearcă să realizeze portretul unui brigadier de cîmp, prin enunțuri îndeobște cunoscute, fără a observa că nu e de-ajuns calmul pentru a scoate din planul paginii un contur viu: „Tu ești veșnic chemat / de o muncă sau alta, de vechiul / tău neastîmpăr ce demult a făcut / să devii un om al zilelor noastre. / un om instruit, / plin de aprinse romantice gînduri, / gata oricînd să-noiești împrejurul tău totul, / să aduci bucurii și victorii, / în marea familie a satului tău" („Brigadierul de cîmp", *Steaua*, 1963, 10). Alteori, impresia de artificialitate vine dintr-o stilizare inadecvată, care secătuiește notația de vitalitate. La Ion Sofia Manolescu: „Noaptea, Reșița / Suflă-n zgura fierbinte / Brățările negre de onix / Aprinde la gîtul tăcerii / Coliere albastre de flăcări". („Noaptea. Reșița...", *Gazeta literară*, 1963 nov., 7).

Cultivată din dorința de obiectivitate și concentrare, notația se poate dilua prin înregistrarea stereotipă sau infiltrare retorică. Multe dintre poeziile de această natură evită asemenea urmări. În ele palpită cu putere viața reală, răscolitoare prin înseși datele ei, ingenios strunite. Altele, însă, nu pot evada din faptul brut, fiind numai însăilări de senzații banale, fără culoare și fără emulație spirituală. Ele au aripile frînte de la pornire.

Vasile SANDU

TIBERIU BREDICEANU

Astăzi, cînd Tiberiu Brediceanu împlinește optzeci și șapte de ani — urările de viață lungă întru rodnică activitate — înmănunchiază simpatia publicului larg pentru cercetătorul care cu pasionată rîvnă a cules mii de cîntece menite să poarte răsunetul geniului nostru popular departe peste hotare. Identificat cu arta poporului — folcloristul a izbutit să pună bazele unei arhive de folclor — adunînd doine, balade, hore și colinde — o uimitoare varietate de melodii care oglindesc în exprimare sonoră însăși viața poporului muncitor. Între prețioasele frumuseți ale cîntecelor înregistrate de Tiberiu Brediceanu — se înscriu variantele cîntate ale Mioriței — în răsunete de bucium purtînd chemări arhaice de dor din străvechea viață păstorească — și cîteva cîntece de jale în care durerea înflorește cu o sălbatică frumusețe. Fervent credincios al artei — Tiberiu Brediceanu a avut un rol hotărîtor la întemeierea Operei romîne din Ardeal — întreținînd entuziasmul confraților săi mai tineri cu părintească grijă. Aceștia îi păstrează o deosebită prețuire pentru frumoasa activitate depusă întru cinstirea muzicei noastre — la care el contribuie în calitate de compozitor original.

A. M.

Flori și grădini

Variatele aspecte ale vieții și preocupările lui de muncă și de artă, în familie sau solitar, bucureșteanul, spre fericirea lui, le consumă cotidian între spațiile mai mici sau mai mari de parcuri și grădini.

Floarea, intrată din cîmp, din crînguri și vilcele în cîntecele și cusăturile poporului, e poate simbolul cel mai direct al unor frăgezimi și sensibilități sufletești pe care le păstrează încă intacte orășeanul...

Cunoscusem prin străinătăți orașe vestite unde florile și iarba nu se vedeau decît prin vitrina florăriilor, orașe de asfalt și de beton, fără culoare, fără orizont, drepte ca niște turnuri cenușii. Arhitectura modernă, izbutită în unghiuri, curbe și suprapuneri, lua omului tocmai floarea, grădina, petecul lui de verdeață.

Bucureștii noștri n-au să moară niciodată sufocați între verticalele austere și bifurcațiile seci. Mii de crîmpeie de grădină, răspîndite sau înlănțuite, parcuri spațioase și bogate în felurite vegetații, privighetori, rîndunele, porumbei și turturele, șiruri lungi de arbori dau orașului nostru splendida lui îmbrăcăminte.

Omul are nevoie de flori și de grădini, de culoare, de legănarea crengilor care-i mîngîie gîndurile, de ciripitul păsărilor care-l încîntă. E o nevoie firească pentru ochi, pentru agerimea minții, pentru frumusețe.

Fericită caracteristică și fapt autentic: noile cartiere de blocuri masive își au spațiul lor verde cuvenit, iarba, bobocii, arbuștii și grădinarii necesari aleși dintre cei mai gospodari locatari.

Ne-am plimbat de curînd aproape prin tot orașul. Marile parcuri, sînt complet amenajate, bogate și multicolore. „Șoseaua" rîde iarăși de cînd au răsărit, ca niște mii de fluturi, panseluțele. Grădinile caselor sînt proaspete, drumurile care pleacă din București, curate, tulpina pomilor dată cu var. O vrednicie care merită toate laudele...

Pe marele bulevard 1 Mai de unde macaralele și zidarii încă n-au plecat, constatăm însă o inegală preocupare a locuitorilor lui. Fiecare casă nouă are prevăzut un spațiu verde. Contrast: în fața Blocului Nr. 5 grădina e proaspăt amenajată, udată în fiecare zi, florile ferite de pașii nedoriți — alături la Blocul Nr. 6 spațiul e murdar, iarba incompletă, aspectul desagreabil... Pe Calea Griviței, multe spații asemănătoare sînt atent îngrijite — în fața șirului de vitrine moderne al „Magazinului General" însă, fișia de flori și iarbă e complet abandonată... În jurul parcului Coșbuc și prin împrejurimi, ochiul de pămînt din jurul copacilor e înțepetrit, fără nici o brazdă de iarbă... Micul scuar din unghiul străzilor Cosmonauților cu Nicos Beloianis, fiind amenajat interior, își are parapetul exterior deteriorat... Dar malurile oblice ale Dîmboviței? Un grădinar făcea recent următoarea socoteală: pe cheiuri s-ar putea planta foarte ușor trandafiri care, pe lîngă înfrumusețarea capitalei, ar putea aduce și un bun venit comercial... Ne pare rău să amintim de unele inovații horticole care nu sînt în ritmul și în caracterul orașului — brazii plantați în dreptul blocurilor ONT și „Confecții" nu se integrează în peisajul central al orașului și nici în desenul urbanistic înconjurător...

Inițiativele locatarilor ca și a Sfaturilor Populare raionale de a răspîndi florile și verdeața prin toate ungherele, ni se par foarte bine venite, pentru că ele întregesc atmosfera de intimitate și măresc posibilitatea de respirație a orașului. În locul grădinilor „englezești" preferate cîndva, alambicate, frizate, condensate, peisajul actual al grădinilor bucureștene e neted, întins, odihnitor și catifelat.

În mijlocul celei mai intense circulații și în zgomotul cel mai aprig, avem, în centrul Bucureștilor, un pom cu vrăbii, cu sute de perechi de vrăbii care vorbindu-și păsărește una alteia dau locului nota cea mai delicată. Ar mai fi putut ciripi aceste vrăbii dacă n-ar fi fost copaci și vegetație în oraș?

Baruțu T. ARGHEZI

MARIO DE MICHELI

EXPOZIŢIA RETROSPECTIVA
RENATO GUTTUSO

Corespondenţă specială pentru GAZETA LITERARĂ

Nu e mult de cînd a luat sfîrşit marea expoziţie a lui Renato Guttuso, deschisă la Parma în sala vastă Della scuderia a palatului farnesian denumit Della Pilota, din secolul al XV-lea. Expoziţia a adăpostit mai mult de 200 de opere, alese după ordinea cronologică, din întreaga activitate creatoare a artistului, adică din 1935 pînă astăzi. Iniţiativa a stîrnit cele mai largi ecouri în critică şi public. Numărul vizitatorilor a trecut peste cifra de patruzeci de mii şi în jurul acestei manifestări s-au născut numeroase altele: conferinţe, dezbateri, vizite cu însoţitori. Se poate afirma fără greş că în Italia nici un artist contemporan n-a cunoscut un astfel de succes.

Vom adăuga imediat că motivele succesului există şi există în întreaga operă a lui Guttuso, ca şi în întreaga sa activitate cetăţenească. În arta italiană contemporană el ocupă un loc de avangardă. Pictura lui a fost din totdeauna o formă de protest, o reacţie artistică faţă de estetica oficială, faţă de orice indolenţă a gîndirii în plastică. În anii dinaintea celui de al doilea război mondial, anii negri ai fascismului, pînzele sale pline de energie proclamau revolta împotriva tuturor ideilor şi atitudinilor menite să mortifice impulsurile umane generoase. Ele au însemnat o pledoarie pasionată pentru adevărurile terestre ale existenţei. Astăzi inspiraţia lui a devenit mai largă şi mai complexă. Fără a renunţa la nici unul din motivele ei precedente, arta lui Guttuso s-a deschis unor noi probleme şi a devenit extrem de receptivă la frămîntările vremurilor de după război. Nu e vorba deci de un artist care îşi caută refugiul în metafizică sau în arcadism, ci de un pictor obişnuit să trăiască în mod intens contrastele istorice, să se situeze în mijlocul lor, să le înţeleagă şi să le exprime.

În centrul interesului lui Guttuso stă omul: omul în tot ceea ce face, văzut chiar în gesturile sale zilnice, cînd îşi aprinde ţigara, cînd citeşte jurnalul ori telefonează, cînd se arată la o fereastră, deschide o uşă, mănîncă sau doarme. Dar omul fără îndoială îl interesează şi mai mult atunci cînd, ieşind din limitele individualităţii, se uneşte cu alţii, în variatele forme pe care le îmbracă viaţa colectivă modernă: forme de violenţă sau de protest, frenezie sau suferinţă. Masacre, revolte, baluri populare, plăji suprapopulate, mitinguri: acestea sînt temele curente ale picturii lui Guttuso, în ele mulţimea apare ca un protagonist exclusiv. Opera lui Guttuso tinde să se dezvolte în cicluri, stringîndu-se în jurul unei serii de tablouri-cheie. Acestea absorb căutările şi rezultatele oglindite într-un număr din ce în ce mai mare de pînze complimentare, (nuduri, peisaje, naturi moarte, portrete) executate în sforţarea de explorare a aceleiaşi teme.

Un tablou-cheie este Fuga din Etna (1938). El stă alături de tabloul Ocuparea pămînturilor necultivate din Sicilia (1949) sau de evocarea unui episod garibaldian: Bătălia de la podul amiralului (1952). Tot o operă cheie este şi fresca intitulată Balul câmpestru, executată în 1945. Înrudită cu ea ca preocupări e Boogie Woogie din 1953 şi Plaja din 1956. Din aceeaşi categorie fac parte şi pînzele Mulţimea oraşului (1959), Discuţie politică (1960) şi Miting (1962). Sînt toate opere care marchează itinerariul artistic al lui Guttuso indicînd momentele de mare tensiune, chiar dacă în unele cazuri ciclurile tematice nu se încheagă într-o operă capitală „rezumativă", cum se întîmplă cu ciclul intitulat Gott mit uns din 1944. Aici o serie de desene colorate, reconstituie evenimentele dramatice, de la Fosse Ardeatine, unde germanii au omorît 200 de patrioţi, şi tratează tema violenţei îndreptate împotriva oamenilor.

Un artist care pleacă de la astfel de premize, ale cărui motive de inspiraţie sînt adînc înrădăcinate în istoria contemporană, nu putea să fie decît un pictor figurativ. Caracterul figurativ, este pentru Guttuso o necesitate primordială, este o parte integrantă a concepţiei lui despre realitate, înainte de a fi o opţiune estetică. Guttuso este un pictor figurativ pentru că vrea să vorbească despre oameni oamenilor, pentru că vrea să exprime senzaţii precise, emoţii precise, gînduri precise, nu stări de suflet sau percepţii vagi, inexprimabile. Pentru Guttuso nu există un adevăr istoric, separat de adevărul exterior. El e convins că nu se pot exprima sentimentele omului, fără a picta faţa şi gesturile lui. Guttuso este cu alte cuvinte un pictor al identităţii realului.

Dar figuraţia lui este o figuraţie modernă, care a ştiut să asimileze, începînd de la cubism, tot ce este temeinic în căutările artistice contemporane şi foarte adesea a reţinut multe lucruri bune din unele experienţe pe care, în totalul lor, artistul le-a respins şi încă le contestă cu energie, drept informale, nonfigurative.

Guttuso avea nevoie de un mod expresiv care să-i îngăduie să ajungă, ca la o ţintă, în inima realităţii, să surprindă această realitate, fără solisme sau perifraze formale. Acesta e punctul principal asupra căruia se aplică de la început experienţa lui expresivă. Spre a atinge acest scop, s-a servit de orice mijloace, de drumuri scurte, de enunţări viguros concentrate. Guttuso are nevoie, cu alte cuvinte, de un limbaj care să intensifice posibilităţile expresiei pînă la limita maximă, adesea pînă la exasperare, pînă la agresivitate.

Acesta e motivul izbucnirii neaşteptate a liniei desenului său. Iată de ce întîlnim la Guttuso o manieră violentă şi chiar brutală de a deforma un chip un corp, un obiect. Aceasta este baza „rezumărilor" lui dure, drumului dinamic al compunerilor sale. Astfel de moduri ies din substanţa vie a inspiraţiei sale care este totdeauna „descoperită", expusă, rod imediat al vieţii şi al acţiunii şi nu produs al unei concepţii preconstituite ori a unei mistificări a raporturilor cu realitatea.

Acelaşi lucru se poate spune despre culoarea sa care nu poate fi despărţită de valorile grafice: Guttuso insistă în deosebi pe roşu şi galben. El preferă o culoare directă, adesea disonantă, aspră, dar proaspătă, strălucitoare; în orice caz totdeauna o culoare lipsită de sensiblerie, aproximări şi nebulozităţi.

Aceste calităţi de linie şi culoare fac ca tablourile lui Guttuso să aibe forţă plasticitate, sugestie cromatică vehementă. E vorba de tablouri care revelă sentimente profunde: dragostea, mînia, prietenia, bucuria şi durerea. Cu toate că nu-i scapă prezenţa contrarietăţilor şi riscurilor care astăzi, mai mult decît în epocile trecute, turbură existenţa oamenilor, primejduind-o chiar, nu odată, Guttuso refuză condiţia de anxietate în care atîţia artişti contemporani ai Occidentului par a se complace. Pictura lui este o pictură afirmativă, activă, de tematică.

Din acest punct de vedere, deci, Guttuso se dovedeşte odată mai mult un pictor actual, care nu se pierde în divagaţiuni literare şi nici în exerciţii formaliste. Pe de altă parte gama dispoziţiilor lui nu e de loc unilaterală, pentru că în cadrul tematicei fundamentale pe care am indicat-o, îşi găsesc loc o întreagă gamă de motive variate de o bogăţie extraordinară.

Într-o pagină a jurnalului său, Kandinsky a scris odată această sentinţă: „Cu cît lumea devine mai înspăimîntătoare, aşa cum se întîmplă azi, cu atît arta devine mai abstractă, în timp ce numai o lume fericită creează o artă realistă". Dacă am vrea să luăm această sentinţă ca un termen de comparaţie, s-ar putea spune că Guttuso se aşează exact la opusul ei: el este adică un pictor care, prin forţa impulsului şi a raţiunii, face în „această lume înspăimîntătoare" o artă realistă. Dar trebuie să adăugăm ceva în plus. Guttuso este un artist care are rădăcini adînci în tradiţia cea mai sigură a artei italiene. El este fără îndoială un demn moştenitor al celor mai puternici pictori ai Renaşterii. Pentru el lecţia lui Michelangelo şi a lui Caravaggio este încă foarte vie. La acestea trebuie să adăugăm însă asimilarea intimă a unui mod comunist de a privi lumea. Tocmai această optică îi permite lui Guttuso să menţină şi să sporească optimismul său revoluţionar. Este vorba de însuşi motivul pentru care el este un pictor care ştie să vorbească oamenilor, ştie să-i convingă, să le aprindă conştiinţele — Pictura sa, în acelaşi moment în care reprezintă o expresie estetică, este şi un act de viaţă.

Milano, aprilie 1964.

GUTTUSO: Interogatoriul (1950)

GUTTUSO: Masacrul patrioţilor

A. GONCEAR

laureat al Premiului Lenin pe 1963

Premiul Lenin pe anul 1963 în domeniul literaturii a fost acordat scriitorului ucrainean Aleksandr Torenţievici Goncear pentru romanul său „Tronka", datat în mod semnificativ de autor: „1960—1962" şi apărut în traducere rusă la jumătatea anului trecut. „Tronka" este totodată şi titlul ultimei nuvele din cele 12 care alcătuiesc romanul.

S-a menţionat în această pagină, cu un alt prilej, că lucrarea lui Goncear, subintitulată „roman în cîteva nuvele", constă într-o suită de naraţiuni relativ independente unele de altele, dar strîns legate laolaltă de firul roşu al unei acţiuni unice. Titlul, în original, se dovedeşte a fi un termen de circulaţie restrînsă, ignorat chiar şi de unele personaje din carte. De pildă: noaptea, în stepă, comandantul unui aerodrom învecinat cu sovhozul despre care povesteşte Goncear, stînd de vorbă cu un cioban, aude „sosind pînă la el, cînd şi cînd, din întuneric sunetul cristalin, melodios al unui clopoţel. — Ce sună aşa dulce?" întreabă Uralov. — „De la oi, ca să nu se împrăştie... Le place muzica şi lor... Un cîntecel din fluier sau o tilincă..." — „Cum? Cum ai spus că se numeşte asta?" — „Tronka". „N-am auzit cuvîntul niciodată, mărturiseşte Uralov, melancolic. Multe mi-au rămas încă tot nestiute... Dar frumos mai sună! E de aramă?" Ciobanul „scoate de la gîtul oii tilinca şi i-o dă lui Uralov s-o vadă. E ceva ca metal, greu, parcă strîmbat ciocanul. Pare a fi un tub de proiectil, turtit şi îndoit. Uralov îl face să sune, ascultă gînditor, apoi constată: „Nu-i decît un fragment dintr-un fost tub de proiectil — dar ce sunet dulce!"

Sunetul dulcis al tilincii străbate întreg romanul lui A. Goncear. Într-un alt episod, Vitalik, proaspăt absolvent al şcolii medii din sovhoz, ia o tilincă, o scutură ca pe un clopoţel la şcoală, şi „o priveşte atent: tub de aramă, fost tub de obuz, dar turtit şi încovoiat de parcă a ieşit din mîinile unui atlet. Odinioară obiectul acesta era aducător de moarte, acum a devenit un zurgălău, auzi-l cît de suav cîntă..."

Aproape fiecare dintre nuvelele romanului opune simbolic efortul entuziast, constructiv al societăţii sovietice care, pas cu pas şi biruind neîncetat piedicile, se apropie tot mai mult de comunism — efortului ei inevitabil de a apăra cu cea mai mare fermitate cuceririle revoluţionare. Urmărită de autor cu o atenţie artistică, se poate spune, ireproşabilă, opoziţia acerbă firească, dialectică, ne ajută, în „Tronka", să înţelegem şi mai profund esenţa unităţii moral-politice a poporului sovietic. Ciobanul Gorpiscenko, stînd de vorbă prietenesc cu Uralov, îi transmite acestuia salutări din partea fiului său, Piotr Gorpiscenko, despre care ni se dă a înţelege că e pe cale să devină cosmonaut. În preajma sovhozului se construieşte un mare canal pentru irigarea stepei; revoltată de vederile înguste şi mai ales de fariseismul tatălui ei, „maior în retragere" (stabilit în sovhoz cu intenţia nu de a lua parte, ca mulţi alţi foşti militari în situaţia lui, la munca din jur, ci dorind, fără să reuşească de altfel, numai să domine oamenii, aşa cum fusese deprins în activitatea anterioară), Lina Iatuba, colegă cu Vitalik şi Tonea, preferă să-şi amîne studiile superioare pentru ca să nu mai depindă materialmente de tatăl ei, şi se angajează să lucreze în timpul verii la construcţia canalului. Grinea Mamaicîuk, un soi de june „beatnic" sovietic, declară la sfîrşitul şcolii medii că vrea să urmeze... teologia, indignarea tuturor în sovhoz e la culme şi Mamaicîuk îi răspunde calm lui Iatuba care-l apostrofase: „Vreţi să ştiţi cine mă îndeamnă să fac acest pas? Dumneavoastră! M-au născut, mi-au devenit insuportabile vesnicele dvs. poveţe, de asta mă arunc în braţele clericalismului!" — numai că Grinea, farsor, nici nu se gîndeşte să procedeze aşa cum a anunţat. El e de asemeni un constructor plin de avînt al viitorului comunist şi n-a urmărit momentan altceva decît să şi bată joc, feroce, de nesuferitul fost maior.

Ciobani, aviatori, elevi de şcoală, bătrîne şi bătrîni din sovhoz, toată lumea „Tilincii" lui Goncear, exprimă de fapt, şi foarte fidel, în autentică imagine artistică, sentimentul istoriei, sentimentul irezistibilei mişcări continue a umanităţii spre progres, înlăturîndu-se orice stavili momentane. „Sună tilinca în largul stepei", spunea criticul literar L. Iakimenko acum cîteva luni discutînd romanul lui A. Goncear. „...Înseamnă că turma e pe undeva pe-aproape. Tilinca sună ca să nu se împrăştie oile. Chiar şi cînd sînt ceţuri mari, de toamnă, şi timp potrivnic, ciobanul tot ştie totdeauna unde-i e turma ascultînd sunetul melodios al tilincii. Fostul tub de proiectil — încheie Iakimenko — e pus şi el în slujba păcii". Criticul sovietic admirator aproape fără nici o rezervă a cărţii lui Goncear, subliniind viguros marile ei merite aduce cu anticipaţie şi argumentele puternice în virtutea cărora i s-a conferit astăzi lui A. Goncear titlul de laureat al Premiului Lenin pe 1963.

Aurel LAMBRINO

COMITETUL DE REDACŢIE

Teodor Balş; Ov. S. Crohmălniceanu (redactor şef adjunct); S. Damian; Ştefan Gheorghiu (redactor şef adjunct); Eugen Simion; Tiberiu Utan (redactor şef); Haralamb Zincă (secretar general de redacţie).

CĂRŢI ŞI IDEI

O ANTOLOGIE A LIRICII POLITICE GERMANE

DIETER SCHLEZAK

După începutul făcut de Wolfgang Borchert în 1957, lirica pe teme actuale şi poezia politică (ilustrată, printre altele, de valorosul volum **Apărarea luptei** al lui Hans Magnus Enzensberger) se afirmă din nou în Germania de vest. Culegerea lirică politică germană*), publicată recent, o dovedeşte. După cîte ştim este singura antologie de acest fel întocmită în R.F.G. din 1945 pînă astăzi. Aproape toţi poeţii consacraţi vest-germani, care în general fac parte din „Grupul 47" sînt prezenţi în acest volum: alături de neconformişti radicali ca Enzensberger, Günter Grass, Peter Rühmkorf, Wolfgang Weyrauch, Christoph Meckel şi alţii, găsim poeţi valoroşi ca Ingeborg Bachmann, Marie Luise Kaschnitz, Karl Krolow, Nelly Sachs; alături de lirica experimentală a lui Helmut Heissenbüttel întîlnim poezii semnate de Gunter Eich, Paul Celan etc. Un sumar bogat a permis includerea unor lucrări foarte reuşite, chiar dacă acestea nu aparţin celor mai cunoscuţi autori, ca în cazul versurilor lui S. Einstein sau Jürgen Beckmann.

Criteriile care au stat la baza selecţiei acestui material antologic sînt expuse în postfaţa cărţii de Horst Bingel, autorul ediţiei. El atrage atenţia asupra faptului că „problemele sociale constituie tematica centrală a liricii contemporane germane şi, de aceea, s-a simţit necesitatea de a aduna într-o singură carte glasurile poeţilor. Bingel exprimă o serie de păreri interesante, închegate într-o concepţie clară asupra sarcinilor care revin liricii militante în orînduirea burgheză contemporană. **„Opera poetului** — scrie el — **trebuie să contribuie la cunoaşterea şi înţelegerea realităţilor noastre; altfel ea nu poate dăinui. Căci între asigurarea formală a libertăţilor şi posibilităţile oamenilor de a se bucura într-adevar de ele, există o prăpastie. Poezia politică vorbeşte despre relaţiile şi contradicţiile societăţii noastre. Aceasta e misiunea ei. Adevărul din conştiinţa poetului trebuie să devină acelaşi pentru toţi: ţăranul, muncitorul, funcţionarul".** Desigur noi nu putem să considerăm „adevărul din conştiinţă" ca singura unitate de măsură de care trebuie să ţină seama poetul, şi nici nu putem fi de acord cu ideea că opera artistică constituie unicul mijloc de luminare a maselor. În atitudinea poetului militant, marxismul nu vede poziţia unui izolat înfrînt, ci aceea a unui participant activ la lupta dusă de forţele progresiste ale societăţii, în organizarea lor concretă determinată istoric.

Concepţia lui Bingel, ca de altfel a majorităţii poeţilor prezenţi în culegerea la care ne referim, se limitează cel mai adesea la consemnarea unei revolte individuale, învăluită adesea de sarcasm, şi avînd ca ţintă diverse racile şi stări de lucruri din orînduirea burgheză. Dar chiar aşa, prin faptul că evocă cei 12 ani întunecaţi de fascism, culegerea constituie un avertisment împotriva dezlănţuirii unui nou război mondial. După opinia autorului, **„revolta poetului modern este independentă, pentru că nu se opreşte în faţa nici unui tabu; şi e subiectivă, pentru că eul poetului nu urmăreşte nicio dogmă** (prin „dogmă", Bingel înţelege în spirit individualist orice concepţie constituită despre lume şi societate aparţinînd unui grup). **Revolta lui e neatîrnată, deoarece nu are nici un punct de sprijin, nu este susţinută de nici o forţă".** În aceste rînduri, fără să-şi dea seama poate, Bingel pune în lumină şi slăbiciunile de principiu ale unei mari părţi din lirica protestatară a R.F.G., lipsa unei ideologii clare, care să stea la baza activităţii poetice şi să poată transforma cuvîntul în forţă socială activă. Această lipsă de claritate se răsfrînge chiar şi în alcătuirea antologiei. În cuprinsul ei se întîlnesc, din păcate, pe lîngă altfel poezii vibrante de ridicată conştiinţă civică şi poezii care exprimă atitudini confuze în legătură cu unele aspecte ale unităţii Germaniei şi chiar neînţelegerea faţă de idealurile maselor populare din Germania răsăriteană.

În ceea ce priveşte mijloacele artistice, culegerea se caracterizează printr-o mare varietate. Lirismul de atmosferă, violenţa satirică, lamentaţia, poezia transcripţiei cinematografice, se-mpletesc cu detaşarea şi luciditatea care ţin de parodie. Deşi multe versuri păstrează forma clasică, toate procedeele stilistice sînt reprezentate. Ni se dezvăluie, astfel, un coral liric extrem de diversificat, care ajunge la un strigăt comun: „omul e ameninţat!" În general, limbajul artistic al acestor poeţi este lipsit de orice grandilocvenţă găunoasă, de orice retorism, el urmăreşte să transcrie speranţele lor înşelate, deziluziile cunoscute într-o societate nedreptăţită, înfăţişînd în acelaşi timp simburele optimist, încrederea lor în viitor. Nu numai o dată se remarcă tendinţa de a demasca relaţiile sociale inumane pe care le presupune ordinea burgheză.

„De cînd am venit pe lume, pădurea era de mult împărţită?/ De ce erau atît de mult hotărîte preţul şi haturile?... / Să vorbim deci de apropiata victorie a pariaţilor / iar tinerilor despre cum se produc cadavrele / Eu îmi doresc pline şi poezie".

Hans Magnus Enzensberger **Alegerea pe moşie**, p. 22). Iată ironizat — conformismul, supuşenia omului de rînd care tace şi munceşte, care acceptă opiniile emise de cei puternici: **„Evitaţi orice provocare / căicaţi încet / mergeţi cu bicicleta şi cu maşina / dar cît mai puţin zgomot să produceţi"** (W. Bächler, „Cetăţeanul"). Citeodată, mai rar, se aude şi un îndemn ferm „Moarte — nemernicilor! / pentru asta e însă nevoie să-i răsturnăm pe cei mari / de pe tronurile lor de oţel" (W. Weyrauch: „Haina şi cămaşa"). De cele mai multe ori, poeziile politice incluse în această antologie sînt concepute în tradiţia lui Heine, au ceva comun cu spiritul cu lirica militantă germană reprezentată înainte de Tucholsky, Weinert, Brecht, Kästner sau Becher. E adevărat însă că din ele războiul mult mai multă înverşunare şi agresivitate, dezvăluind o nemulţumire faţă de prezent. Tipic, pentru această lirică a „furioşilor" din Germania vestică este de pildă un poem de Peter Rühmkorf, scris într-un stil straniu şi grotesc, intitulat: **„Variaţiuni la Oda Germanilor de Friedrich Hölderlin".** Accente asemănătoare, transmise însă într-o formă mai echilibrată, clasică, parodiind pe Goethe, răsună în amplul poem al lui Ingeborg Bachmann: **„Prinzul timpuriu".** „Peste şapte primăveri, / într-o casă a morţii, cine / bea din cupa cea de aur? / Sînt călăii tăi de ieri, / Ochiul plînge de ruşine". Un leit-motiv prezent în antologie este tema „celor care dorm", care vegetează fără să gîndească, sprijinind prin pasivitate forţele retrograde, devenind astfel instrumentele lor **„Curentul electric străbate din nou sîrma ghimpată / iar paznicii sînt la posturi. / Nu, nu dormiţi... / Vegheaţi ca inimile voastre să nu se usuce / Cînd cineva aşteaptă sbîrciura din inima voastră / Arătaţi-i ceea ce nu-l bucură / Intonaţi cîntecele la care nu se aşteaptă din gura voastră / Fiţi stîlpenitori / fiţi nisip, nu ulei, în maşinăria lumii** (G. Eich: **Treziţi-vă căci visele voastre sînt rele).**

În ansamblu, volumul constituie o zguduitoare mărturie poetică asupra epocii prin prezenţa vie a artistului într-o lume extrem de contradictorie, care nu acordă valoarea cuvenită omului. Această reacţie artistică, sensibilă faţă de contradicţiile lumii burgheze şi frămîntările timpului face ca poezia de care ne ocupăm să fie preponderent lirică, avînd un ton elegiac, uneori resemnat, alteori, dimpotrivă, sarcastic şi rezervat. Lîngă alături de acestea, o coardă mai discretă, fără a fi însă mai slabă, anunţă visul unei epoci de înţelegere între cele două Germanii, de linişte şi pace între popoare: **„Să sorbim încrederea din cupe / armele şi ura se tocesc".** (M. Gregor).

*) **Deutsche politische, Lyrik seit, 1945),** Piper-Bücherei, München, 1963.

*

PETER RÜHMKORF

Ce ne susţine

Aşa trăim, aşa nu ştim
măcar ce ne susţine-anume;
şi din vesela născocim
viziunea noastră despre lume.

Ţipăm, la bine şi la rău,
în timp ce-al zilei zmalţ străluce,
şi tot aşa şi fiul tău,
o Europă, se distruge.

Aşa se duce, trist, nătîng,
precum o formă jucăuşă —
apoi rămîne-n întunericul adînc
doar snobul, care scuipă în cenuşă.

INGEBORG BACHMANN

Timpul păsuit

Vin zile tot mai aspre.
Iar timpul păsuit, întors acuma,
se vede tot mai clar la orizont.
Curînd va trebui să-ţi legi sandaua
şi cîinii să-i goneşti în curţi, la ţară
Căci măruntaiele de peşte
s-au şi răcit în vînt.

Săracă, floarea de lupine arde.
Privirea ta amuşină prin ceaţă:
Iar timpul păsuit, întors acuma,
se vede tot mai clar la orizont.

Dincolo, ţi se pierde în nisip iubita,
el urcă-n părul ei care se zbate,
îi întrerupe vorbele,
îi dă porunci să tacă,
el o găseşte muritoare
şi gata pentru despărţire
nu! după fiecare-mbrăţişare.

Să nu priveşti în jur.
Leagă-ţi sandaua.
Goneşte cîinii înapoi.
Aruncă peştii-n mare.
Stinge lupinele!

Vin zile tot mai aspre.

HANS ERICH NOSSACK

Potopul

Nu trebuie să plîngi: Ah, ce barbar
Şi iute-i timpul meu, duşman al vieţii.
El e doar undă a necesităţii.
Te ia — e semn că nu eşti necesar.

Nu trebuie să zici: Aceştia fură
Cei vinovaţi. E-n febră lumea. Unii
Supun, cu strigăt, vuietul furtunii,
Deşi bolnavi. Dar tu tînjeşti de ură.

Cum să devin un început, te-ntreabă.
Cînd nu eviţi sfîrşitul, pieri de grabă
Cu turmele gonite-n jos de groază.

Toiagul, mîine, o să poarte frunze.
Păstrează-ţi, deci, vigorile ascunse.
Învaţă să fii necesar. Cutează.

HANS MAGNUS ENZENSBERGER

La mormîntul unui om paşnic

Noaptea spre cinci septembrie era caldă,
ca o azimă, dormeam cu fereastra deschisă,
pe la trei m-am trezit, orizontul, spre nord-est
era zdrenţuit de fulgere lungi. Am văzut
luminîndu-se faţa nevesti-mi (care dormea)
de flacăra salvelor; am privit pe fereastră,
pe străzile goale şi sure — nici o mişcare.

Dimineaţa, în sufragerie, domnii cei gravi
se băteau pe umeri: ehei, bătrîne, şi tu
te-ai lăsat păcălit de furtună? Apoi
sorbiră bine dispuşi din sucul amar
de grappe-fruit, îngrijindu-şi cu drag sănătatea.

În romîneşte de
ŞTEFAN AUG. DOINAŞ

40 133

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon: 12.94.44; 12.74.26; 11.89.36. ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.00. ABONAMENTE: 2 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei.
Tiparul întreprinderea Poligrafică „Informaţia", str. Brezoianu 23—25